T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE SELÇUKLULARI VE BEYLİKLER DÖNEMİ BATI ANADOLU'DA TÜRK DENİZCİLİK FAALİYETLERİ

UMUT BAYAR

TARİH ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

NİSAN 2019

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

TÜRKİYE SELÇUKLULARI VE BEYLİKLER DÖNEMİ BATI ANADOLU'DA TÜRK DENİZCİLİK FAALİYETLERİ

Umut BAYAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARİH ANABİLİM DALI

ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİRÜSÜ

NİSAN 2019

Umut BAYAR tarafından hazırlanan "Türkiye Selçukluları ve Beylikler Dönemi Batı Anadolu'da Türk Denizcilik Faaliyetleri" adlı çalışma aşağıdaki jüri üyeleri tarafından OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU İLE Gazi Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Gazi Üniversitesi

Bu tezin kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.....

Başkan: Prof. Dr. Konuralp ERCİLASUN

Tarih Anabilim Dalı Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.....

Üye: Doç. Dr. Süleyman ÖZBEK

Tarih Anabilim Dalı Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.....

Tez Savunma Tarihi: 19/04/2019

Juri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. FİGEN ZAİF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Umut BAYAR
19/042019

TÜRKİYE SELÇUKLULARI VE BEYLİKLER DÖNEMİ BATI ANADOLU'DA TÜRK DENİZCİLİK FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Umut Bayar

Gazi Üniversitesi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nisan 2019

ÖZET

Malazgirt Savaşının ardından Anadolu'da Türk fetihleri sahillere doğru genişleyerek devam etmiştir. Türkler; Anadolu sahillerinde hâkimiyetlerini pekiştirdikçe bu sahillerde kendi siyasetlerini belirleyip uygulayacak ve koruyacak en önemli gücün donanma olduğunu kavrayarak bu doğrultuda hareket etmişlerdir. Çaka Bey'in öncülüğünü yaptığı ilk denizcilik faaliyetleri bunun en önemli göstergesidir. Türk Donanması Koyun Adaları Deniz zaferi ile kendini kanıtlamıştır. Öte yandan Türkiye Selçuklu Devleti'nin oluşturduğu donanma Anadolu'da Türk Denizciliğinin kaydettiği başarının devamı niteliğindedir. Türkiye Selçukluları donanmalarının yetkinliğini deniz aşırı Suğdak seferiyle göstermişlerdir. Türkiye Selçuklu Donanması devletin inkırazı ile yeni kurulan Türk Beyliklerinin donanmalarının çekirdeğini oluşturmuştur. Adalar Denizi sahillerinde kurulan Aydınoğulları, Saruhanoğulları, Karesiler ve Menteşe Beylikleri kendi donanmalarını oluşturarak bulundukları sahillerde ve Adalar denizinde hâkimiyetlerini korumak için mücadele etmişlerdir. Böylece Anadolu Türkleri için Donanma Türk Kültürünün bir parçası haline gelmiştir. Bu çalışmada Anadolu'nun Fethi sürecinde Batı Anadolu'da Türk denizcilik faaliyetleri, Beylikler ve Türkiye Selçuklu Devleti'ni kapsayacak şekilde ele alınacaktır.

Bilim Kodu :112490

Anahtar Kelimeler :Çaka Bey, Koyun Adaları Savaşı, Türkiye Selçuklu Donanması, Batı Anadolu Beylikleri, Donanma.

Sayfa Adedi :86

Danışman :Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak

TURKISH MARINE ACTIVITIES OF TURKEY SELJUCKS AND BEYLIKS PERIOD IN WESTERN ANATOLIA
(Master Thesis)

Umut BAYAR

Gazi University

SOCIAL SCIENCES INSTITUDE

April 2019

ABSTRACT

After the Malazgirt War, the Turkish conquests continued expanding towards coasts. As the Turks consolidated their dominance on the Anatolian coasts, they acted considering that the most significant force is the navy to identify, apply and maintain their own policies. The first navy actions that Çaka Bey led are the most important proof of this. The Turkish Navy proved its success with Koyun Islands Naval Victory. Besides, State of Turkey Seljuks Navy is the continuation of the success the Turkish Maritime achieved. Turkish Seljuks displayed the authority of their navy with overseas Suğdak Naval Warfare. The Turkish Seljukian Navy formed the Navy of The Turkish Beyliks' core. Aydınoğulları, Saruhanoğulları, Karesi and Menteşe Beyliks that were established on the coasts of the Archipelago struggled to protect their dominance on the Archipelago by forming their own navy. Thus, the navy became a part of the Turkish Culture for Anatolian Turks. In this academic research, during the conquest of Anatolia, Turkish naval activities in the Western Anatolia will be studied including Beyliks and Turkish State of Seljuks.

Science Code :112490

Key Words :Çaka Bey, Koyun Islands, Koyun Island War, Turkish Seljukian Navy, Navy.

Page Number :86

Supervisor :Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak

TEŞEKKÜR

Çalışmam boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren kıymetli tecrübelerinden yararlandığım danışmanım sayın Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak'a, maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Umut BAYAR

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ……. ..... …. v

ABSTRACT ……. ..... ….. v

TEŞEKKÜR ……. ..... ….. vi

İÇİNDEKİLER …… ..... …… vii

SİMGELER VE KISALTMALAR ……. ..... …….. ix

KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMA ESERLERE DAİR ……. ..... …….. x

1. GİRİŞ ……. ..... …. 1

2. ÇAKA BEY VE ANADOLU'DA İLK TÜRK DONANMASI 5

2.1. Çaka Bey'in Anadolu Seferi ve Esir Düşmesi …… ..... … 5

2.2. Çaka Bey'in Esir Hayatı ve İstanbul'dan İzmir'e İntikali …… ..... ….. 7

2.3. Çaka Bey – Komnenos Mücadeleleri ve Türk Denizciliğinin İlk Aşaması …… ..... … 9

2.4. Çaka Bey'in Abydos Seferi ve Vefatı …… ..... … 14

3. TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ DÖNEMİNDE DENİZCİLİK FAALİYETLERİ …… ..... ……. 19

3.1. Türkiye Selçuklu Devleti'nin Kurulması ……. 19

3.2. Ebu'l Kasım'ın Akamete Uğrayan İlk Türkiye Selçuklu Donanması 21

3.3. I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Samsun, Antalya Seferleri ve Selçuklu Donanmasının Teşekkülü ……. 23

3.4. İzzeddin Keykavus Döneminde Türkiye Selçuklu Donanması … ..... ….. 27

3.5. I. Alaeddin Keykubat Döneminde Türkiye Selçuklu Donanması … 29

3.6. Türkiye Selçuklu Donanmasının Yapısı …… ..... …. 31

Sayfa

4. KARESİ BEYLİĞİ VE TÜRK DENİZCİLİĞİNDEKİ YERİ …. 35

4.1. Karesi Beyliği'nin Kuruluşu 35

4.2. Karesi Beyliği'nin Edremit Körfezi'nde Hâkimiyet Kurması 38

4.3. Karesi Beyliği'nin Donanma Faaliyetleri 43

4.4. Süleyman Bey ve Gelibolu Seferi 46

4.5. Karesi Donanmasının Özellikleri 47

5. MENTEŞE BEYLİĞİ VE TÜRK DENİZCİLİĞİNDEKİ YERİ 49

5.1. Menteşe Beyliği'nin Kuruluşu ve Menteşe Bey 49

5.2. Mesut Bey ve Menteşe Donanması 51

5.3. Orhan Bey ve Menteşe Donanmasının İnkırazı 53

6. AYDINOĞLU BEYLİĞİ VE TÜRK DENİZCİLİĞİNDEKİ YERİ 55

6.1. Aydınoğlu Beyliği'nin Kurulması ve Gazi Mehmet Bey 55

6.2. Gazi Umur Bey ve Adalar Denizi'nde Türk Hâkimiyeti 57

6.3. Hızır Bey ve Aydınoğlu Donanmasının İlgası 67

7. SONUÇ 69

KAYNAKLAR 75

EKLER 81

EK-1. Çaka Beyliği Haritası 82

EK-2. 1331 Tarihli Batı Anadolu Türk Beylikleri Haritası 83

EK-3. Batı Anadolu Beyliklerinin Önemli Askeri Limanları 84

EK-4. Doğu Roma İmparatorluğu'nun Batı Anadolu'daki Önemli Limanları 85

ÖZGEÇMİŞ 86

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AÜ	Ankara Üniversitesi
Bkz	Bakınız
C.	Cilt
Cum.	Cumhuriyeti
D.	Doğu
Ed.	Editör
Haz.	Hazırlayan
İmp.	İmparatorluğu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TİBKY	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
TKAE	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TTK	Türk Tarih Kurumu
TVYY	Tarih Vakfı Yurt Yayınları
YKY	Yapı Kredi Yayınları

KAYNAKLAR ve ARAŞTIRMA ESERLERE DAİR

Batı Anadolu Beyliklerinin ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin doğrudan Donanma faaliyetleri hakkında oldukça az kaynak vardır. Ancak siyasi tarihleri hakkında var olan kaynaklardan olabildiğince yararlanmaya çalıştık. Çalışmamızda kullanıldığımız kaynaklar; birinci elden kaynakların Türkçe tercümeleri ve araştırma eserlere dayanmaktadır. Araştırdığımız konunun çağdaşı olan toplumların yazı dili olan Yunanca, Farsça ve Arapça yazılmış kaynakların tercümelerinden sıkça yararlanırken, araştırma eserlerde Türkçe ve İngilizce yayınlanmış eserleri kullandık. İngilizce yayınlanmış eserlerin Türkçe tercümeleri de yararlandığımız kaynaklar arasında yer almaktadır.

A. Bizans Kaynakları

1. Aleksiad: Anna Komnena, İmparator Aleksios ile eşi İmparatoriçe İrenne'nin ilk çocukları olarak 2 Aralık 1083 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Anna 1097 tarihinde Rum asilzadesi olan Nikephoros Bryannos ile evlendirilmiştir. İmparator Aleksios Komnenos damadı olan Nikephoros Bryannos'u oldukça kendine yakın bulmaktaydı ve kendisine adeta İmparator vekili gibi davranmaktaydı. Bu davranış biçimi Anna için bir imparatoriçe olma fırsatı sunmakta olduğu için Anna kardeşi İonnes aleyhine harekete geçmiştir. Bu kez annesi İrenne de Anna'nın tarafında yer almaktaydı. İmparator Aleksios'un 1118 tarihinde vefatı sırasında İonnes Komnenos yönetimi ele almış ve Anna'nın taç hayalleri bir kez daha boşa çıkmıştır. İonnes Komnenos her ne kadar ablası ve annesini gözden çıkarsa da Nikephoros Bryennos'u hain ilan etmemiş ve ona olan inancını korumuştur.1137 tarihinde Nikephoros Bryennios İmparator ile çıktığı bir sefer sırasında hastalanarak vefat etmiştir.

40 yıl süren evliliği sırasında Anna mutlu bir evlilik sürdürmüş ve 4 çocuk dünyaya getirmiştir. Anna Komnena eşinin ölümünün ardından **Aleksiad**[1] isimli tarihi eseri kaleme almıştır. Bu eser Anna'nın konumu nedeniyle büyük önem taşımaktadır. İmparator Aleksios Komnenos'un biyografisi niteliğindeki bu eser Roma ve Türk tarihi açısından büyük bir öneme sahip birinci elden kaynak konumundadır. "Aleksiad" özellikle Çaka Bey'in faaliyetlerinden bahseden önemli bir kaynak eser durumundadır.

[1] Anna Komnena. (1996). *Alexiad.* (Çev. B. Umar). İstanbul: İnkılap Yayınları.

2. Tarihlerin Özü: Nikephoros Bryennios, 1062 yılında Edirne'de doğmuştur. Doğu Roma İmparatorluğuna yüksek rütbeli subaylar, yöneticiler yetiştirmiş bir ailenin mensubudur. Genç Nikephoros, çok iyi bir öğrenim gördü; İmparator Aleksios Komnenos'a hem komutan hem mülki yönetici olarak yüksek rütbelerde, makamlarda hizmet etti. 1097 dolaylarında onun kızı Anna ile evlendi. 1118'de Aleksios'un ölümünden hemen önceki günlerde ve hatta ölüm gününde, hırslı eşi Anna, babasının yerine veliaht kardeşi İonnes'in değil kocasının geçmesi için entrikalar çevirdi ve bu yüzden, yeni İmparator onu sonradan "tecrit edilmiş" bir yaşam sürmek zorunda bıraktı. Nikephoros böyle heveslere kapılmadı ve yeni İmparatora da (1118-1143) hizmet sundu, hatta 1137'de II. İonnes'in Antakya dolaylarına düzenlediği sefere katılmış, sefer sırasında hastalanmıştır. İstanbul'a döndüğünde hastalığın devam eden Nikephoros Bryennios İstanbul'da vefat etmiştir.

Nikephoros Bryennios **Tarihlerin Özü**[2] isimli eseri Selçuklu fetihlerinden başlayarak Aleksios Komnenos'un tahtı ele geçirmesine kadar geçen olayları konu almaktadır. Biz çalışmamızda Çaka Bey ile ilgili konularda eserden faydalandık.

3. Pachymérés Tarihi: İstanbullu olan Georges Pachymérés 1242 yılında İznik'te doğmuştur. 1261'de İstanbul Latin birliklerinden geri alınınca buraya taşınmıştır. Sainte-Sophie'de diyakozluk yapmış, patrikliğin mahkemesinde çalışmış ve dini görevler ile sarayda küçük görevler üstlenmiştir. Bu sayede dini-siyasi çevrelerin bir parçası konumuna gelmiş ve İmparatorluk siyasetinden haberdar olmuştur. **Pachymérés Tarihi**[3] önemli bir on üçüncü yüzyıl kaynağıdır. Eserin bütünü Yunan Tarih geleneğine göre oluşturulmuştur, diğer eserlerinde de benzer alıntıları, edebi kaynakları, motifleri kullanması dikkate değerdir. Eser 1307 tarihinde aniden son bulur. Batı Anadolu Türk Beylikleri hakkında verdiği bilgilerden yararlandığımız eser tezimizin önemli kaynakları arasındadır.

4. Tarihlerin Özeti: Ionnes Zonaras'ın ailesi, doğduğu yer, öldüğü yer konusunda hiçbir bilgimiz yoktur. Aleksios Komnenos'un (1081-1118), onun oğlu İonnes Komnenos'un (1118-1143) ve onun oğlu Manuel Komnenos'un (1114-1180) egemenlik

---

[2] Nikephoros Bryennios. (2008). *Tarihlerin Özü*. (Çev. B. Umar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

[3] Pachymérés Georges. (2009). *Bizanslı Gözüyle Türkler*. (Çev. İ. B. Barlas). İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayınları.

dönemlerini kapsayan süre içinde yaşadığını yapıtından anlıyoruz. Eserinde kendisi hakkında çok sınırlı bilgi veren yazar, başka eserler ve kendinden bahsettiği bölümlerden anlaşıldığı kadarıyla sarayda önemli bir hukukçu ve İmparatorun özel muhafız birliğinin komutanı ve adalet bakanına yakın bir işlevi olan "Protoasekretes" görevini yaptığı asil ve zengin bir aileden geldiği anlaşılıyor.

Eseri boyunca Ionnes Zonaras kendi döneminde yaptığı yaşanmışlıklarını ya da gözlemlerini değil daha önce kaleme alınan eserlerden evrenin yaratılışının Tevrat'taki anlatımından başlayarak Aleksios Komnenos'un egemenlik dönemi sonuna kadar olan zamanı anlatmaktadır. Bu nedenle eseri tarihlerin özeti adını taşımaktadır. On sekiz kitaptan oluşan **Tarihlerin Özeti**[4] adlı eserin son altı bölümü bizim için önem taşımaktadır. Son altı kitapta Anadolu'nun Türkleşmesini ele alan yazar özellikle son iki bölümde Anadolu'daki Türk yerleşimleri ve Türkleşmenin gelişimini anlatmaktadır. Eser bizim için "Çaka Bey" konusunda büyük öneme sahiptir.

5. Tarih: Antalyalı olduğu düşünülen Mikhaél Attaleiatés 1020-1030 tarihleri arasında dünyaya gelmiştir. Önce yargıç daha sonra askeri yargıç görevine getirilen Mikhaél Attaleiatés Malazgirt seferi sırasında İmparator Romanos Diogenés'in yanında yer almıştır. 1080-1085 yılları içinde hayatta olduğu düşünülen Mikhaél Attaleiatés hukukçu olması dolayısıyla eserinde ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Mikhaél Attaleiatés'in **Tarih**[5] isimli eseri 1034 yılının olayları ile başlamaktadır. Eser 1080 yılında I. Aleksios Komnenos'un yönetimi ele geçirmesi ile sonlanmaktadır. Mikhaél Attaleiatés kendisine önem veren İmparator Niképhoros Botaneiates'in değer verdiği önemli insanlar arasında olması nedeniyle Tarih'ini 1080 yılında sonlandırmaktadır. Attaleiatés'in anlattığı olayların birçoğu kendi yaşadığı olaylar ile tanık olduğu durumlardır. Bu duruma bir de yargıç olmanın verdiği tarafsız kalabilme isteği eklendiğinde Attaleiatés güvenilir bir kaynak konumuna gelmektedir. Mikhaél Attaleiatés'in Tarih isimli eseri "Çaka Bey" hakkında yararlandığımız önemli bir eserdir. Anadolu'nun Türkleşmesi sürecinde Roma İmparatorluğu'nun yaşadığı çalkantılı dönemi ele alan en ehemmiyetli eserlerdendir.

---

[4] Ionnes Zonaras. (2008). *Tarihlerin Özeti*. (Çev. B. Umar). İstanbul. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

[5] Mikhael Attaleiates, (2008). *Tarih*. (Çev. B. Umar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

6.Vakiyiname: Georges Akropolites 1217 tarihinde İstanbul'da doğdu. İstanbul 1204 tarihinden itibaren Latinler tarafından işgal edilmiş bulunuyordu. Georgios Akropolites aldığı eğitimin etkisiyle İznik Rum İmparatorluğu'na intikal ederek İmparator Thedoros Laskaris'e bağlılığını bildirdi.

Georgios Akropolites, İmparator İonnes Doukas Batatzes'in oğlu ve ardılı II. Theodoros Laskaris'in önce eğitmeni ardından da yakın arkadaşı oldu. Akropolites 1246 yılında İmparator Batatzes'in Avrupa yakasında yürüttüğü bir seferde yer aldı. 1252 yılında İmparator Akropolites'i Epiros'a hükümdar II. Mikhael Angelos'a elçi olarak gönderdi.

1254 yılında İmparator Batatzes vefat etti. Yerine oğlu II. Theodoros Laskaris tahta çıktı. İmparator eski hocasını unutmayarak onu "Büyük Logothetes olarak atadı. Ancak Bulgarlar konusunda İmparator II. Theodoros ile Akropolites fikir ayrılığına düştü ve İmparator onu askerlerin önünle kırbaçlatarak cezalandırdı. Akropolites bunu unutmadı ve 1256 tarihinde İmparator II. Theodoros Laskaris'in beklenmedik ölümü sırasında tahtı gasp eden VIII. Mikhael Palaiologos'u destekleyerek çektiği cezanın intikamını almış oldu. 1256 tarihinden itibaren Georgios Akropolites'in yaşamı İmparator VIII. Mikheal Palaiologos'un yaşantısı ile şekillendi. 1261 tarihinde İstanbul VIII. Mikhael Palaiologos tarafından Latinlerden geri alınınca Georgios Akropolites'in önemi de arttı. Yönetim görevleri yanında mantık, etkileyici konuşma sanatı ve felsefe dersleri vermeye başlayan Georgios Akropolites 1282 tarihinde İmprator VIII. Mikhael Palaiologos ile aynı yıl ondan biraz önce vefat etti. Georgios Akropolites'in **Vakayiname**[6] adlı eseri bizim için İznik Rum İmparatorluğu ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılması ile kurulan yeni beyliklerin oluşumundan önce Anadolu'nun ve Balkanların genel durumu hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir.

7. Doukas Tarihi: Mikhael Doukas'ın baba tarafından soyu İmparatorlar çıkaran ünlü Doukas soyudur. Dedesi Mikhael Doukas, Ionnes Kantakuzenos 'un taht iddiası sırasında onun yanında yer almış önemli bir destekçi iken Ionnes Kantakuzenos 'un mağlup olması ile beraber Aydınoğlu İsa Bey'e sığınmıştır. Burada dede Mikhael Doukas saygı ve koruma görmüştür. Selçuk'ta yetişen yazarımız Michael Doukas burada iyi bir

[6] Georgios Akropolites, (2008). *Vekayiname*. (Çev. B. Umar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

eğitim alarak Türkçe'yide öğrenmiş ardından Sakız Adası'na egemen olan Cenevizlilerin hizmetine girmiştir. Sultan II. Murat Mustafa Çelebi'ye karşı Edirne'ye ordusunu götürmek istediğinde Cenevizliler adına yardım teklifinde bulunan mektupları Michael Doukas yazmıştır.

1451 tarihinde Sultan II. Murat vefat ettiğinde Edirne'de bulunan Michael Doukas, 1453'te İstanbul Sultan II. Mehmet (Fatih) tarafından feth edilirken Midilli'de bulunmaktaydı. Mikhael Doukas Midilli Adası'nın diplomatı konumundaydı. Osmanlı Devleti ile olan ilişkilerde Mikhael Doukas önemli bir konuma sahipti. 1458 tarihinde Midilli adasında hâkim olan Cenevizli iki kardeşten biri olan Nicolao Gattilusio diğer kardeşi Domenico'yu boğdurup adaya tek başına hâkim olunca Sultan II. Mehmet (Fatih) bu durumu aralarında yapılan bağlılık antlaşmasının ihlali olarak kabul ederek Midilli adası üzerine 67 savaş gemisi ile bir ordu gönderdi. Midilli'nin fethi ile yazarımız Mikhael Doukas'a ne olduğu bilinmemektedir. Mikhael Doukas'ın **Tarih**[7] adlı eseri bizim Aydınoğlu Gazi Umur Bey dönemi ve Osmanlı İmparatorluğunun erken çağı açısından büyük önem taşımaktadır. Geriye dönük vermiş olduğu bilgiler ile diğer beylikler hakkında da malumat vermektedir.

B. İslam Kaynakları

1. El-Evamirü'l-Ala'iyye fi'l Umurri'l-Ala'iyye (İbn Bibi Tarihi): İbn Bibi Kur-i Sorh seyyidelerinden ve Gürcan'ın ileri gelen bir ailesinden olan babası Mecdeddin Muhammed Harzemşahlar Devletinde ve Türkiye Selçuklu Devletinde önemli görevler almıştır. İbn Bibi adıyla tanınan Nasıreddin Hüseyin, Türkiye Selçuklu Devletinde babasından miras kalmış olan emirlik unvanını alarak Emir Nasıreddin adıyla da anılmış ve muhtemelen Gıyaseddin Keyhüsrev b. Kılıç Arslan'ın saltanatı sırasında (1267-1283) ölen babasının yerine "Darü'l inşa-yi saltanat" veya "divan-ı tuğra" reisliğine getirilmiştir. Bu Sultandan sonra yerine geçen ve 1296 yılına kadar saltanat süren Mes'ud b. Kılıç Arslan'ın zamanında da yaşamış, İlhanlıların Anadolu'nun yönetimine tayin ettiği Sahib Divan

[7] Mikhael Doukas, (2008). *Tarih; Anadolu ve Rumeli 1326-1462*. (Çev. B. Umar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Şemseddin Cüveyni ile tanışmış, o sırada İlhanlılar adına Bağdat valiliği yapmakta olan Sahib Divan'ın kardeşi Alâeddin Ata Melik Cüveyni ile Bağdat'ta görüşmüştür.

İbn Bibi'nin **El-Evamirü'l-Ala'iyye fi'l Umurri'l-Ala'iyye**[8] adlı eseri 1192 tarihinden başlayarak 1280 tarihine kadar süren Türkiye Selçukluları tarihini anlatan bir eserdir. Çalışmamızda Mürsel Öztürk ve Mükrimin Halil Yinanç çevirilerini kullandığımız eserin Türkiye Selçuklu Donanması ve donanmanın nasıl kullanıldığına dair bahislerden bilgiler sunan bölümlerinde biz Türkiye Selçuklu Donanması bahsinde yararlandık.

2. İbn Battuta Seyahatnamesi: İbn Batuta miladi 25 Şubat 1304 tarihinde Fas'ın Tanca şehrinde doğdu, 1368'te Tamesna-Marakeş yargıcı iken vefat etti. Soyca Berberilerin Levate kabilesinden gelmektedir. İbn Batutta Ortaçağ'daki seyyahların en büyüğüdür. Arap coğrafya edebiyatı konusunda otorite sayılan Kraçkovsky'nin ifadesi ile Marco Polo'dan çok daha geniş bir alanı gezmiş ve üç kıtada en önemli kültür merkezlerine ulaşması münasebetiyle onu geride bırakmıştır. İbn Battuta, gezdiği birçok ülkede toplumsal yaşama karışmış, evlilikler yapmış ve anılarını hiçbir kuşkuya yer bırakmadan güvenilir birine yazdırmıştır. Seyyahın tüm gezileri hesap edildiğinde 73 bin mil gibi bir mesafe çıkar. Kullandığı isimler ve toplumun tüm kesimlerinden bahsetmesi onun eserinin güvenilirliğini bir kat daha arttırmaktadır. Devlet adamları ve sufiler hakkında verdiği bilgiler diğer çağdaş eserler tarafından da doğrulanabilmektedir. Eserinde bulunduğu bölgenin; siyasi, sosyal, kültürel hatta mali yapısı hakkında okuyucuya bilgiler vermektedir. İbn Battuta'nın **Seyahatnamesi**[9] Batı Anadolu Beylikleri hakkında da pek çok bilgi vermektedir. Bu nedenle biz bu beyliklerin tasvirinin yapıldığı bölümlerden yararlanarak sosyal ve ekonomik durum ile toplumsal yaşantının bir çerçevesini anlatmaya çalıştık. Çalışmamızda eserin A. Sait Aykut ve İsmail Parmaksızoğlu çevirilerini kullandık.

3. Mesaliku'l Ebsar: Kadı, fakih, edebiyatçı ve sır kâtibidir. Yaklaşık bir asır boyunca Mısır ve Suriye'de divan-ı inşa başkanlığını elinde bulunduran bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen el-Ömeri'nin ailesi Aşağı Mısır'ın Bürüllüs kentine yerleşmiş

[8] İbn Bibi, (2010). *Selçuknâme*, (İkinci Baskı). (Çev. M. H. Yinanç). İstanbul: Kitabevi Yayınları; İbn Bibi, (2014). *El-Evamirü'l-Ala'iyye fi'l umiri'l Ala'iyye Selçukname*, (Çev. M. Öztürk) Ankara: TTK Yayınları.

[9] Ebu Abdullah Muhammed İbn Batuta Tanci, (2018). *İbn Batuta Seyahatnamesi*. (Sekizinci Baskı). (Çev. A. S. Aykut). İstanbul: YKY; Parmaksızoğlu, İ. (1993). *İbn Batuta Seyahatnamesi Seçmeler*. İstanbul: MEB. Yayınları.

olmasına rağmen, kendilerini Mısırlılardan çok Suriyeli görmüşlerdir. El-Ömeri 1300-1301 tarihlerinde Şam'da dünyaya gelmiştir. Kahire ve Şam'da eğitim görmüştür. Ailesinin mesleği olan sır-kâtipliği görevini sürdürmüş ancak bu görevden azledildiği de olmuştur. Biz çalışmamızda El-Ömeri'nin **Mesaliku'l Ebsar**[10] adlı 27 ciltlik eserinin 3. Cildinin ağırlıklı Türkçe çevirisinden yararlandık.

4. Düstürname-i Enveri: XV. yüzyıl ortalarında askeri seferlerde yer alacak yaşta olan Enveri; **Düstürname-i Enveri**[11] adlı eseri kaleme almıştır. Eser manzum bir şekilde kaleme alınmıştır. Bablardan oluşan eser İlkçağdan başlayarak Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş dönemini kapsayacak şekilde kaleme alınmış, Aydınoğlu Beyliği özellikle de Gazi Umur Bey hakkında verdiği bilgiler ile oldukça önem kazanmaktadır. Tam künyesi bilinmeyen yazarın mahlası Enveri'dir. Enveri; Arapça ve Farsça öğrenmiş ayrıca tarih kitapları okumuş bir şairdir. Eserinin mukaddimesinde Fatih Sultan Mehmet adına kaleme aldığını belirttiği "Teferrücname" isimli başka bir eseri daha vardır. Bu eser hakkında bilgiler sınırlıdır. Ayrıca Enveri; Fatih Sultan Mehmet'in askeri seferlerine katılmıştır.

5. Danişmend-name: XI. yüzyılda Anadolu coğrafyasında yaşanan Türk-Bizans mücadelesini konu almaktadır. On yedi bölümden oluşan eser konu bütünlüğüne sahiptir. Danişmend-name; Danişmend Gazi önderliğinde gerçekleşen bu mücadeleleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Danişmend-name Aleksiad adlı eserden başka Çaka Bey'in yer aldığı ikinci eser konumundadır. **Danişmend-name**[12] Türkiye Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus döneminde İbn Ala tarafından yazıya geçirilmiştir. Bu nüsha günümüzde mevcut değildir.

Tokat Kalesi Dizdarı Arif Ali tarafından Osmanlı Sultanı II. Murad'a sunulan Danişmend-name, pek çok kopyası ile günümüze kadar ulaşmıştır. Biz çalışmamızda Necati Demir'in hazırlamış olduğu eseri kullandık.

---

[10] Şihabeddin b. Fazlullah El-Ömeri, (2014). *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım* (Mesaliku'l Ebsar), (Çev. D. Ahsen Batur). İstanbul: Selenge Yayınları.

[11] Enveri. (1929). *Düstürname-i Enveri* (Çev. M. H. Yınanç). İstanbul: Evkaf Matbaası.

[12] Demir, Necati. (2018). *Danişmend Gazi Destanı*. (İkinci Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

C. Araştırma Eserler

Bu çalışmada yararlandığımız araştırma eserleri tanıtmamız gerekirse ilk olarak Akdes Nimet Kurat'ın **Çaka Bey; İzmir ve civarındaki adaların ilk Türk Beyi**[13] adlı eserinden yararlanılmıştır. Çaka Bey'in kapsamlı biyografisi olan eser Türkiye'de Çaka Bey konusunda yapılan araştırmalara temel oluşturmaktadır. Çaka Bey'in ilk faaliyetleri, esir düşmesi, İstanbul'daki yaşantısı ve vefatına kadar geçen süredeki faaliyetlerini ele alan eser Çaka Beyliğinin yıkılması ile son bulmaktadır. Yine Çaka Bey'in siyasi faaliyetlerinin bir bölümünde yer alan Peçenekler ile münasebetleri konusunda Akdes Nimet Kurat'ın **Peçenekler**[14] adlı eserinden de yararlandık. Peçenekler kitabı Peçenekler konusunda yazılmış önemli eserlerden biridir. Özellikle Peçenek-Bizans münasebetleri açısından oldukça önemli bilgiler veren eserden Çaka Bey bahsinde yararlandık. Osman Turan'ın **Selçuklular Zamanında Türkiye**[15], **Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti**[16] ve **Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar**[17] adlı eserlerinden Türkiye Selçuklu Devleti tarihi, donanma ve genel siyaseti konularında yararlanılmıştır. Türkiye Selçuklu Devletinin kuruluşu ve Türkiye Selçuklu Donanması konularında yararlandığımız eserler içinde Ali Sevim'in **Anadolu Fatihi Kutalmışoğlu Süleymanşah**[18] ve **Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi**[19] adlı eserleri de bulunmaktadır. Mükrimin Halil Yinanç'ın **Türkiye Tarihi; Selçuklular Devri**[20] adlı eseri yararlandığımız bir başka önemli eserdir. Eser Selçuklu Tarihi hakkında genel bir panorama oluşturmaktadır. Özellikle Süleymanşah konusunda ve Türkiye Selçuklu Devletinin kuruluşunu ele alış şekliyle oldukça önemli bilgiler vermektedir. İbrahim Kafesoğlu'nun **Selçuklular ve Selçuklu Tarihi Üzerine**

---

[13] Kurat, A. N. (1966). *Çaka Bey; İzmir ve civarındaki adaların ilk Türk Beyi.* (Üçüncü Basım). Ankara: TKAE Yayınları.

[14] Kurat, A. N. (2015). *Peçenekler*. (Yayına Haz. Ahsen Batur). Ankara: TTK Yayınları.

[15] Turan, O. (2018). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, (On Altıncı Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

[16] Turan, O. (1965). *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, (Birinci Baskı). Ankara: TKAE Yayınları.

[17] Turan, O. (1958). *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, (Birinci Baskı). Ankara: TTK Yayınları.

[18] Sevim, A. (2015). *Anadolu Fatihi Kutalmışoğlu Süleymanşah,* (İkinci Baskı). Ankara: TTK Yayınları.

[19] Sevim, A. (2000). *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, (Dördüncü Baskı). Ankara: TTK Yayınları.

[20] Yinanç, M. H. (2013). *Türkiye Tarihi; Selçuklular Devri c. I*, (Yayına Haz. R. Yinanç). Ankara: TTK Yayınları.

Araştırmalar[21] isimli çalışması Çaka Bey konusunda yararlandığımız bir diğer önemli eserdir. Eser ayrıca Selçuklu Tarihi konusunda tartışmaya açık konularda oldukça önemli bilgiler vermektedir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**[22] isimli eseri yararlandığımız bir başka araştırma eserdir. Bu eser, Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılması ile Anadolu'da kurulan Beylikler ile Akkoyunlular ve Karakoyunlular Devletlerini ele almaktadır. Eser ayrıca bu devletler ve beyliklerin sosyal ve kültürel hayatları ile teşkilat yapılarını da ele almaktadır. Biz çalışmamızın ilgili alanlarında bu eserden oldukça yararlandık. Halil İnalcık'ın **Osmanlılar ve Haçlılar** [23] isimli eseri ile **Osmanlı Tarihinde Efsaneler ve Gerçekler**[24] adlı eseri yararlandığımız diğer araştırma eserlerdendir. Osmanlılar ve Haçlılar adlı eser 1329-1522 tarihleri arasında Osmanlı Türkleri ile Haçlılar arasındaki münasebetleri ele alsa da bu tarih aralığında Batı Anadolu Türk Beylikleri ile Haçlılar arasındaki münasebetleri de tahlil etmektedir. Osmanlı Tarihinde Efsaneler ve Gerçekler adlı eser ise Osmanlı Tarihi ve Anadolu Türk tarihinden seçme konuları ele almaktadır. Biz çalışmamızda bu eserlerden Batı Anadolu Türk Beylikleri ve Haçlılar arasında gerçekleşen münasebetler ve Çaka Bey hakkında verdiği bilgilerden yararlandık. Şerif Baştav'ın **Bizans İmparatorluğu Tarihi Son Devir (1261-1461) Osmanlı Türk- Bizans Münasebetleri**[25] isimli eseri yararlandığımız önemli eserlerden bir diğeridir. Şerif Baştav'ın eseri genel bir tarih çevresinde hazırlanan eserlerden ziyade iki farklı ulusun birbiriyle olan münasebetini ele alan bir eserdir. Yabancı yazarların vermiş olduğu bilgilere karşı bir Türk tarihçinin yazmış olduğu bu eser bizim için oldukça önemlidir. Bu eserde konuya Türk tarihçiliğinin nasıl bakmakta olduğu da kısmen yansıtılmış, geniş bir tarihsel dönemde olgu ve olayların panoraması ortaya konulmuştur. Paul Wittek'in **Menteşe Beyliği**[26] isimli eseri yararlandığımız bir diğer araştırma eserdir. Eser; Türkiye Selçuklu Devleti ile İznik Rum İmparatorluğu sınırı şeklinde başlayarak, Menteşe Beyliğinin

---

[21] Kafesoğlu, İ. (2016). *Selçuklular ve Selçuklu Tarihi Üzerine Araştırmalar*. (İkinci Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

[22] Uzunçarşılı, İ. H. (2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, (Altıncı Baskı). Ankara: T.T.K. Yayınları.

[23] İnalcık, H. (2014). *Osmanlılar ve Haçlılar*. (Birinci Baskı). (Çev. E. B. Özbilen). İstanbul: Alfa Yayınları.

[24] İnalcık, H. (2017). *Osmanlı Tarihinde Efsaneler ve Gerçekler*, (Dördüncü Baskı). İstanbul: Kronik Yayınları.

[25] Baştav, Ş. (2015). *Bizans İmparatorluğu Tarihi; Son Devir (1261-1461)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

[26] Wittek, Paul. (1999). *Menteşe Beyliği*. (Üçüncü Baskı). (Çev. O. Ş. Gökyay). Ankara: TTK Yayınları.

Osmanlı Hâkimiyetine girmesi arasındaki siyasi olaylara değinmekle birlikte ayrıca Menteşe Beyliğinin iktisadi, sosyal ve kültürel yaşantısına temas etmektedir. Biz çalışmamızda bu eserden Menteşe Beyliği konusunda ziyadesiyle faydalandık. Salim Koca'nın Anadolu **Türk Beylikleri Tarihi**[27] adlı eseri yararlandığımız bir başka eserdir. Eser; Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılması ile birlikte ortaya çıkan Anadolu'da kurulan Türk Beyliklerinin tamamını yıkılışlarına kadar geçen süre zarfında siyasi, sosyal ve kültürel açılardan ele almaktadır. Perspektifi oldukça geniş olan bu eserde çalışmamızda yol gösterici katkı sağladı. Himmet Akın'ın **Aydın Oğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma**[28] isimli eseri yararlandığımız bir diğer araştırma eserdir. Eser; Aydınoğlu Beyliği'nin kuruluşu ile Osmanlı Hâkimiyetine girmesi arasında geçen süre içindeki siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeleri ele almaktadır. Ayrıca Osmanlı yönetimi sırasında Aydın yöresinde gerçekleşen olayların arşiv vesikaları da eserde yer almaktadır. Zerrin Günal Öden'in **Karası Beyliği**[29] isimli eseri bir başka yararlandığımız araştırma eserdir. Eser; Batı Anadolu'da Türk hâkimiyetinin başlaması ile birlikte kurulan Karası Beyliğinin kuruluşu, Karası Beyleri ve onların siyasi faaliyetleri ile Osmanlılar ile olan münasebetlerini ele almaktadır. Ayrıca Karası Beyliğinin teşkilat yapısı ve kültürel yapısı da eserde ele alınmaktadır. Biz çalışmamızda Karası Beyliği ile ilgili konularda Zerrin Günal Öden'in "Karası Beyliği" isimli eserinden olabildiğince yararlandık. Feridun Mustafa Emecen 'in **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası**[30] isimli eseri yararlandığımız bir diğer önemli araştırma eserdir. Eserde Osmanlıların kökeni, geleneğin inşası, Osmanlılar ve Türkmen Beyliklerin münasebetleri, Saruhanoğlu Beyliği örneği ile bu münasebetlerin nasıl bir gelişme gösterdiği, Menteşeoğulları, Aydınoğulları, Oğuz Geleneği, Timur İmajı ve Batı Anadolu'da Yörükler gibi konular yer almaktadır. Konu çeşitliliği fazla olan eserde Batı Anadolu Beylikleri hakkında ki bilgilere çalışmamızda yer verdik. Alexander V. Vasiliev 'in **Bizans İmparatorluğu Tarihi**[31] isimli eseri de bir başka yararlandığımız eserdir. Biz çalışmamızda eserin Türkçe çevirisinden faydalandık. Vasiliev Petersburg Üniversitesinde ilk akademik tarihçilerden eğitim aldı ve daha sonra aynı

[27] Koca, S. (2015). *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Berikan Yayınları.

[28] Akın, H. (1968). *Aydınoğlu Beyliği Hakkında Bir Araştırma*. (İkinci Baskı). Ankara: AÜ Basımevi.

[29] Öden, Z. G. (1999). *Karası Beyliği*. Ankara: TTK Yayınları.

[30] Emecen, M. F. (2012). *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*. (Birinci Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

[31] Vasiliev, A. A. (2016). *Bizans İmparatorluğu Tarihi*. (Çev. T. Alkaç). İstanbul. Alfa Yayınları.

üniversitede Arapça dersleri verdi. Eğitimine Paris'te devam etti. Tartu Üniversitesindeyken yazdığı *Bizans ve Araplar* adlı inceleme büyük ses getirdi. Bu eserden biz İznik İmparatorluğu konusunda ve tezimizin konusu kapsamında yer alan tarihi olaylarda yararlandık. Georg Ostrogorsky'nin **Bizans Devleti Tarihi**[32] isimli eseri bizim yararlandığımız bir başka araştırma eserdir. Eser Almancadan 1981 yılından Prof. Dr. Fikret Işıltan tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu eser genel bir tarih el kitabı serisinin Bizans bölümünün 1. kısmının 2. cildidir. Eserde bizim için özellikle İmparatorluğun son dönemi açısından önemli tasvirler bulunmaktadır. Biz çalışmamız da bu eserden Roma'nın son dönem olaylarını anlamlandırmak için yararlandık. Donald M. Nicol'un **Bizans'ın Son Yüzyılları**[33] isimli eseri de yararlandığımız araştırma eserlerdendir. Bu eserden tezimizde İmparatorluğun ihyası ve düştüğü ikilemler ile iç savaşın toplum ve siyasi teşekküle olan baskısı konularında sunduğu bakış açısından yararlandık. Ayrıca Donald M. Nicol'un **Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel ilişkiler Üzerine**[34] adlı eserinden de Doğu Roma-Venedik ve Ceneviz ilişkileri açısından yararlandık. Paul Lemerle'nin **Bizans Tarihi**[35] isimli eseri yararlandığımız bir başka araştırma eserdir. Eser; Bizans İmparatorluğu'nun kuruluşundan yıkılışına kadar geçen tarihsel dönemi ele almaktadır. Bu dönemin siyasal ve sosyal olayları da eserde yer almaktadır. Biz çalışmamızda eserin oluşturduğu farklı bakış açısından yararlandık. Bir diğer yararlandığımız araştırma eser Elizabeth Zachariadou'nun **Trade and Crusade: Venetian Crete and the Emirates of Menteshe and Aydin (1300-1415)**[36] isimli çalışmasıdır. Eser genel anlamda Adalar Denizinde Menteşe ve Aydın Beylikleri ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki hâkimiyet mücadelelerini ve ticareti konu almaktadır. Michael J. Decker'in **Bizans Savaş Sanatı**[37] isimli eseri yaralandığımız bir başka araştırma eserdir. Biz çalışmamız da eserin Türkçe çevirisini kullandık. Eser genel olarak Roma Ordusunun evrimini ele almaktadır; liderlik,

---

[32] Ostrogorsky, Georg, (2015). *Bizans Devleti Tarihi*. (Sekizinci Baskı). (Çev. F. Işıltan). Ankara: TTK Yayınları.

[33] Nicol, D. N. (2016). *Bizans'ın Son Yüzyılları 1261-1453*. (Birinci Baskı). (Çev. B. Umar). İstanbul: TİBKY.

[34] Nicol, D. M. (2000). *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel ilişkiler Üzerine*, (Çev. G. Ç. Güven). İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.

[35] Lemerle, P. (2004). *Bizans Tarihi*. (Birinci Baskı). (Çev. G. Üstün). İstanbul: İletişim Yayınları.

[36] Zachariadou, E. (1983). *Trade and Crusade: Venetian Crete and the Emirates of Menteshe and Aydin (1300-1415)*. Venice: Istituto Ellenico di Studi Bizantini e Postbizantini di Venezia per Tutti İ Paesi del Mondo.

[37] Decker, M. J. (2016). *Bizans Savaş Sanatı*. (Çev. T. Büyükonat). İstanbul: Doruk Yayınları.

askere alma-eğitim, lojistik, strateji ve savaşta ordunun durumunu konu edinmektedir. Roma ordusunun savaş nizami ve Rum ateşi hakkında verdiği bilgiler bizim için değerlidir, Roma kara ordusunun savaş düzeni hakkında bilgi veren eser deniz gücü hakkında çok fazla bilgi vermemektedir.

Bu bölümde bahsettiğimiz yazarların eserleri dışında yine aynı yazarların başka eserleri ve makaleleri ile diğer yararlandığımız kaynaklar dipnot ve kaynakçada yer almaktadır.

1. GİRİŞ

Türkiye Selçukluları ve Beylikler Dönemi Batı Anadolu'da Türk Denizcilik Faaliyetleri isimli çalışmamızın temel amacı bu süreçte oluşturulan donanmaların niteliğini, limanlarının özeliklerini ve hangi amaç doğrultusunda kullanıldığı ortaya koymaktır. Bu konu hakkında ülkemizde yapılan çalışmalar daha çok Batı Anadolu'da, Akdeniz sahillerinde ve Karadeniz sahillerinde kurulan Türk Beyliklerinin siyasi tarihlerini ele alırken biz askeri boyutunu ele alarak diğer çalışmalardan ayrılmaktayız.

Çalışmamız boyunca elde ettiğimiz bilgileri parça bütün ilişkisi içinde Tüme-varım yöntemini kullanarak çalışmamızı tamamladık. Birinci bölümde Çaka Bey'in hayatı çerçevesinde askeri faaliyetlerini ele alarak Anadolu'daki ilk Türk Denizcilik faaliyetlerinden bahsettik. İkinci bölümde ise Türkiye Selçuklu Devleti'nin Akdeniz ve Karadeniz'e açılması ile oluşturulan donanmasının teşkilat yapısını ve askeri faaliyetlerini ele aldık. Üçüncü bölümde Karesi Beyliği'nin kuruluşu ve Adalar Denizinde vermiş olduğu mücadeleleri ele alırken, dördüncü bölümde Menteşe Beyliği'nin kuruluşu ve denizcilik faaliyetlerinden bahsettik. Beşinci bölümde Aydınoğlu Beyliği'nin kuruluşu ve Adalar Denizinde Türk Hakimiyetin başlamasına değindik.

Denizciliğin aktif bir şekilde kullanılması deniz taşımacılığı ile birlikte başlamıştır. Daha önce muhakkak ki denizcilik deniz ürünlerinin toplanması, avlanması yani insanoğlunun temel ihtiyacı olan beslenmeye yönelik faaliyetler ile başlamıştır. Ancak insanoğlunun gelişmesi ve ihtiyaçlarının artması ile denizciliğin de öncelikleri değişmiştir. Bu önceliklere bağlı olarak tekne ve gemi yapımında gelişmeler kaydedilmiştir. Donanmanın ortaya çıkması yalnızca silahlı insanların gemilere bindirilmesi ve teknik gelişmeler ile değil su üstünde savaşacak donanım ve becerinin ortaya çıkması ile mümkün olmuştur.

Tarihsel süreçte pek çok etken aynı anda var olmazsa birçok tarihsel olay ya da olgunun oluşması imkânsızdır. Çünkü nedenler sonuçları sonuçlar ise nedenleri oluşturmaktadır. Bu nedenle donanmaların oluşması ve standart bir yapıya ulaşması mekânsal ve zamansal bir meseledir. Burada öne çıkan durum uygun mekân ve mali imkânların aynı anda bulunmasıdır. Bu iki etken faktör aynı anda mevcut olsa dahi uygun

siyaseti izleyecek irade, devlet bürokrasisi ve yönetim erkinde mevcut değilse ortaya yine bir donanma maalesef çıkmayacaktır. Her varoluş bir tercih meselesidir. İktisadi kıtlıkta var olan tercihler ekonomisi sonucunda, var olmayan bir şey gerçekleştirilerek oluşturulur. Donanmalarda bu doğal sonucun birer parçasıdır.

Türklerin ana yurdu olan İç Asya, birbirine bağlanan nehirler ile bu nehirlerin oluşturduğu göllerden ve bu duruma tezat olarak kurak topraklardan oluşmaktadır. Kadim Türk Kültürü İç Asya'da suya büyük önem vermektedir. Su Türkler için, tüm diğer insanlar gibi oldukça önemlidir. İç Asya'da iktisadın temelini oluşturan hayvancılık yağışa bağlı artan meraların etkisi altındaydı. Bu nedenle Türkler sulak arazileri takip etmekte ve suyun önemini kabul etmekteydiler. Ayrıca Türkler göller ve nehirlerden balık avcılığı vasıtasıyla da yararlanmışlardır. Türkçe 'de yer alan Tengiz-Dengiz (Deniz) sözcüğü, Türk mitolojisinde ve destanlarda yer alan su ile ilgili anlatılar Türklerin suya verdiği önemin bir başka delilidir.

Avrupa Hun İmparatorluğu askeri amaçlarla nehirleri geçmede başarılı olmuştur. Karadeniz ve Baltık Denizi kıyılarında hâkimiyet kuran Avrupa Hunlarının denizcilik faaliyetlerine dair bilgimiz bulunmasa da iktisadi anlamda bu denizlerden yararlandıkları düşünülmektedir. Avrupa Hun hükümdarı Attila'nın isminin Etil-İtil nehrinden gelmesi de aynı şekilde Türklerde suyun önemine vurgu yapmaktadır.

Su ve su suyolları olan ırmaklar iktisadi açıdan önem taşımasının yanı sıra ulaşım açısından da oldukça önemlidir. Özellikle ticari emtianın nakli sırasında nehir ulaşımı oldukça önem kazanırken askeri nakliye içinde nehir ulaşımı önem taşımaktadır. Bu amaçla Türkler küçük sallar inşa ederek nehir taşımacılığını aktif bir şekilde kullanmışlardır. Hazarlar bu ulaşım ve nehirler ile göllerden yararlanma olgusunu bir adım ileri taşıyarak denizlerden de aynı şekilde yararlanmaya başlamışlardır.

Hazarlar (650-985) kıyılarına hâkim oldukları Hazar Denizi ve Azak Denizinde ticari faaliyetlere başlayarak deniz akıntısına dayanıklı gemilere sahip olmuşlardır. Özellikle Kırım yarımadasında yer alan Suğdak çevresine hâkim olarak buradaki ticari faaliyetleri tekellerine almışlardır. İtil nehrinin adeta ikiye böldüğü topraklara sahip olan Hazarlar bu nehirden ulaşımda da yararlanmışlardır. Öte yandan Hazar Denizi kıyısında İran'ın kuzeyi ile ticari faaliyetler yürütmüşlerdir. Kuzey-güney yönlü ticaret yoluna hâkim

olan Hazarlar kuzeyden gelen ticari malları güneydeki Müslümanlara satmaktaydılar. Güneyden aldıkları malları ise kuzeyde bulunan İtil Bulgarları ile Slavlara satmakta olan Hazarlar bu ticaretin getirdiği zenginliği korumak için nehir devriyeleri ve nehir ulaşım ağı kurmuşlardır. Hazarlar askeri anlamda savunma sistemlerini de nehirlere odaklayarak kurmuşlardır. Şarkel kalesinin ve başkent İtil şehrinin inşa yerleri de yine Hazarların su ve suyollarına verdikleri önemi göstermektedir.

Gazneliler Devleti de benzer şekilde nehir ağlarını ulaşım için kullanan bir diğer önemli Türk Devletidir. Gazneliler Devleti'ni suyollarını kullanmada diğer Türk devletlerinden ayıran temel özellik savaşmak için nehirleri kullanmalarıdır. Gazneli Sultan Mahmud Hindistan'a düzenlediği seferler sırasında Catlar ile giriştiği mücadelede ince donanma oluşturmuş ve Catlar'ı mağlup etmiştir. 1027 tarihinde gerçekleşen bu savaş Türk tarihinin bilinen ilk su üstündeki savaşıdır.

Türk Devletleri genel anlamda su ve suyollarına önem vermişler ise de bu önem ticari, beslenme, ulaşım gibi medeniyetin getirdiği temel ihtiyaçlardan kaynaklanmıştır. Hazar Kağanlığında ve Gazneliler Devleti örneği dışında Türk orduları, Türkler Anadolu'ya gelmeden önce daha çok kara ordularına dayanan bir yapıdaydı. Dünya savaş tarihi içinde önemli bir yeri bulunan Türk orduları giriştikleri mücadelelerinin sonuçlarını mutlak surette meydan savaşlarında aramışlardır.

Malazgirt Meydan Muharebesi ile Anadolu'ya yerleşmeye başlayan Türkler için denizlerde etkin olmak en az karada etkin olmak kadar önem arz eden bir duruma dönüşmüştür. Selçuklu Türkleri yurt tuttukları bölgenin özelliklerine göre coğrafyanın onlara sunduğu imkânlara adapte olmuşlardır. Çaka Bey ile başlayan donanama kullanma ve denizcilik faaliyetleri, Türkiye Selçuklu Devleti ile daha sistemli bir hal almıştır. Karasi, Aydın, Menteşe, Saruhan, Candaroğulları gibi beylikler ile bu sistemli denizcilik faaliyetleri devam ettirilmiş ve Osmanlılar ile daha üst noktalara ulaşarak Türk askerlik tarihi bakımından kültürel bir mirasa dönüşmüştür.

2. ÇAKA BEY ve ANADOLU'DA İLK TÜRK DONANMASI

2. 1. Çaka Bey'in Anadolu Seferi ve Esir Düşmesi

Malazgirt Savaşının ardından Doğu Roma İmparatorluğunun savunma algısı ve direnci büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Doğu Roma İmparatorluğu'nun askeri ve sivil yöneticileri, gerekli insan ve mali kaynağı yönetecek iradeden yoksun olduğu için Türk akıncıları Marmara kıyılarına kadar Doğu Roma topraklarında etkin hale gelmiştir. Türk kuvvetleri Anadolu'ya iki ana güzergâh üzerinden ilerlemişlerdir. Bu güzergâhlardan ilki Erzurum Platosundan itibaren Kuzey Anadolu Dağlarına paralel şekilde nehir vadilerini kullanarak Sakarya Nehir havzasına uzanan yol, ikincisi ise Malatya-Kayseri hattından Anadolu'nun içlerine uzanmakta olan güzergâhtır. Çaka Bey de bu güzergâhlardan Anadolu içlerine akın eden beylerden biridir. Ancak Çaka Bey'in ismi üzerinde farklı görüşler mevcuttur. Bu durumun nedeni tarihi kaynaklarda Çaka isminin farklı yazım ve okunuş şekilleri olma ihtimalinde olmalıdır.[38]

Danişmend-name'ye göre Çaka Bey; Melik Danişmend ve Sultan Turasan'ın komutasındaki kuvvetlerin içinde ordu komutanı konumundadır.[39] Danişmend-name'de Çaka Bey'den "Çavuldur Çaka" olarak bahsedilir ve onun Sivas'ta ikiye ayrılan Türk ordusunun İstanbul tarafına doğru hareket eden kısmında yer aldığından haber verilir.[40] Danişmend-name'nin ilerleyen bölümlerinde Çaka Bey'den, İstanbul'u fetheden komutanlardan biri olarak bahsedilse de bu bölümü edebiyatın bir parçası olarak görmek gerekmektedir.

Danişmend-name'den anlaşıldığı kadarı ile Çaka Bey, Sivas taraflarından hareket ederek Sakarya Havzasına kadar bir takım askeri harekâtlarda bulunmuştur. Ancak bu sırada Doğu Roma İmparatorluğu yönetimi, Malazgirt Meydan Savaşının sarsıntılarını atlatmaya başlamış ve Sakarya Havzasının başkent İstanbul'a olan yakınlığı nedeniyle yeni bir savunma hattı oluşturma çabası içine girmiştir. Doğu Roma İmparatoru Nikephoros

[38] Kurat, A. N. (1966). *Çaka Bey; İzmir ve civarındaki adaların ilk Türk Beyi.* (Üçüncü Baskı). Ankara: TKAE Yayınları 22-23; Kafesoğlu, İ. (2016). *Selçuklular ve Selçuklu Tarihi Üzerine Araştırmalar*. (İkinci Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat, 313-318.
[39] Demir, Necati. (2018). *Danişmend Gazi Destanı*. (İkinci Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat, 21-22.
[40] Demir, 2018: 49.

Botaneiates'in büyük önem verdiği İstanbul'un güvenliği ancak bu çabalar sayesinde sağlana bilmiştir.

Çaka Bey kuvvetleri ile Doğu Roma ordusu Sakarya Nehri Havzasında karşılaşmışlardır. Çaka Bey gerçekleşen kara savaşında mücadeleyi kaybetmiş ve Kabalika Aleksandr'ın komutasındaki Doğu Roma ordusu tarafından pusuya düşürülerek esir alınmıştır. Doğu Roma ordusunun oluşturduğu savunma hattı Türk kuvvetlerini yanıltmış ve hazırlıksız yakalamıştır. Çaka Bey'in emrindeki kuvvetlerin büyük bölümü beylerini korumak için can vermiş olabilir. Aksi halde Çaka Bey'i Doğu Romalılar esir alamaz ve Türk kuvvetleri verdikleri tüm kayıplara rağmen daha güvenli olan Anadolu'nun orta kesimlerine doğru geri çekilmiş olurdu. Ayrıca Türk kuvvetlerinden esir düşmeyenlerin şehit olduğunu düşünmekteyiz. Bu durum Selçuklular ve Anadolu'da bulunan diğer Türk beylerinin bir intikam seferi ya da Çaka Bey'in serbest kalması için gereken parayı verme gibi girişimlerinin olmamasından anlaşılmaktadır. Kabalika Aleksandr Çaka Bey'in konumu nedeniyle onu infaz etmeyerek esir düşen maiyetindeki askerler ile birlikte İstanbul'a göndermiştir

Türkiye Selçuklu Sultanı I. Süleymanşah İmparator Nikephoros Botaneiates'e Doğu Roma İmparatorluğunda yaşanan iç savaşta destek vermiş ve aldığı destekle Nikephoros Botaneiates tahta çıkmayı başarmıştır.[41] Nikephoros Botaneiates alçak gönüllüğü ve iyi huyluluğu ile kolay anlaşılabilir bir hükümdar olarak tasvir edilmektedir.[42] Tahta çıkarken aldığı Türk desteğinin yanı sıra başkent İstanbul halkının da desteğini almıştır.[43] Fakat tüm bu desteğine ve yeni İmparator Nikephoros Botaneiates'in makul bir insan olmasına rağmen Sultan I. Süleymanşah, Çaka Bey hakkında hiçbir talepte bulunmamıştır. Çaka Bey'in öldüğü düşünülmüş olsa dahi daha sonraki yıllarda yaşadığı anlaşılınca iadesinin istenmesi gerekmektedir. İmparator Nikephoros Botaneiates ve Sultan I. Süleymanşah'ın saltanat sürelerinin paralelliği göz önüne alındığında Çaka Bey'in Selçuklulara iadesinin söz konusu olmaması nedeniyle onun varlığının Doğu Roma siyaseti için oldukça önemli bir konuma geldiği aşağıda açıklanacaktır. Fakat Doğu Roma

[41] Ostrogorsky, G. (2015). *Bizans Devleti Tarihi*. (Sekizinci Baskı). (Çev. F. Işıltan). Ankara: TTK Yayınları, 322.
[42] Mikhael Attaleiates, (2008). *Tarih*. (Çev. Bilge Umar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 235.
[43] Mikhael Attaleiates, 2008: 253.

İmparatorluğu için ne kadar önemli olursa olsun Çaka Bey için genç yaşta esir hayatı başlamıştır.

2.2. Çaka Bey'in Esir Hayatı ve İstanbul'dan İzmir'e İntikali

Doğu Roma İmparatoru Nikephoros Botaneiates Çaka Bey ve esir düşen maiyetini sıcak karşılamış Çaka Bey'e soyunun asilliği ve kişisel özelliklerinden dolayı "Protonobilissimos" unvanı vermiştir.[44] "Protonobilissimos" unvanı en soyluların birincisi anlamına gelmektedir ve bu unvan daha önce İmparator ve ailesi için kullanılan "Nobelissimos" unvanın 11. yüzyılda kullanılan devamı niteliğindedir. [45] Bu unvan ve sıcak ilgi karşılığında Çaka Bey, İmparator Nikephoros Botaneiates'e bağlılık sözü vermiştir.[46] İmparator Nikephoros Botaneiates, Çaka Bey'i Türk akınlarına karşı yanında bulundurmak ve uygun şartlar oluşursa Türk kuvvetlerine karşı ondan yararlanarak Doğu Roma ordusuna komutan tayin etmek istemekteydi. Daha önce Doğu Roma İmparatorluğu Balkanlarda Peçeneklere karşı Peçenek iç savaşında yer alan Kegen ve Turak Beyleri birbirlerine karşı kullanmış ve Kegen Bey Doğu Roma hizmetine girmiştir.[47]

İmparator Nikephoros Botaneiates Doğu Roma tahtına çıkarken Anadolu Theması Strategos'u unvanına sahipti. Bu nedenle Doğu Roma sarayında Anadolu kökenli aristokratlar ve askerler büyük yetki ve imtiyazlara sahiptiler. Özellikle kendi aralarında yaptıkları evlilikler ile bu bağları daha da kuvvetlendirmişlerdir. İmparator Nikephoros Botaneiates de evlilik yoluyla kendi tahtını güvence altına almak istemiştir. Bu nedenle o, bir önceki İmparator VII. Mikhail'in eşi İmparatoriçe Maria ile evlenerek tahtın meşruiyetini sağladığını düşünmüştür.[48] Çaka Bey için de, Doğu Roma sarayının bu geleneğine uyularak Batı Anadolu'lu hatta İzmir ve çevresine mensup aristokrat bir ailenin kızı ile evlendirilerek Doğu Roma İmparatorluğu ile olan bağları kuvvetlendirilmek istenmiştir. Çaka Bey İstanbul'da saray çevresi ve diğer Rumlar ile iletişim kurabilmek

[44] Anna Komnena. (1996). *Alexiad*. (Çev. B. Umar), İstanbul: İnkılap Yayınları, 232; Daş, M. (2009). Türklerin Bizans ve Venedik ile Denizlerdeki ilişki ve Mücadeleleri. İ. Bostan ve S. Özbaran. (Editörler). *Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Türk Denizcilik Tarihi 1*. İstanbul: Deniz Basımevi Müdürlüğü, 50

[45] *The Oxford Dictionary of Byzantium*. (1991). Alexander Kazhdan (Ed). New York: Oxford Universty Press, 1489-1490.

[46] Anna Komnena, 1996: 233.

[47] Kurat, A. N. (2015). *Peçenekler*. (Yayına Haz. Ahsen Batur). Ankara: TTK Yayınları, 157-158.

[48] Ostrogorsky, 2015: 322.

için Homeros'u okuyabilecek kadar Rumca öğrenmiştir.[49] Uyum sağlama yeteneğine rağmen o, İmparator Nikephoros Botaneiates'in hükümdarlığı döneminde hiçbir askeri çatışmaya katılmamıştır.

İmparator Nikephoros Botaneiates'in yönetimi tüm Doğu Roma topraklarında kabul görmemiş ve Aleksios Komnenos'un etkin olduğu askeri isyanlar başlamıştır. Aleksios Komnenos iki rakip aileyi Komnenos ve Dukasları 1081 yılında birleştirmiştir.[50] Balkanlarda Aleksios Komnenos ve Anadolu'da Niképhoros Melissenos İstanbul'a doğru yürüyüşe geçmiş Aleksios Komnenos 4 Nisan 1081 tarihinde İstanbul'a girerek tahtı ele geçirmiştir.[51] Doğru Roma aristokratları nazarında Aleksios Komnenos'un sabık İmparatorlardan İsaakios Komnenos'un yeğeni olduğu için tahtta hak sahibi olduğu görüşü yaygındı.[52] Bu görüşün yaygın olmasında İsaakios Komnenos'un tahta çıkarken gösterdiği tevazu ve komutanların desteğini almış olmasının etkisi görülmektedir.[53]

İmparator Aleksios Komnenos'un hükümdarlığının ilk günlerinde İstanbul'da yaşanan yağma ve terör hareketleri karşısında Çaka Bey, ailesinin ve maiyetinin güvenliği ile meşgul olmuştur. Yeni İmparatorun kendi güvendiği maiyetinin saray çevresine yerleşmesi ile Çaka Bey'in imtiyazlarının ve en soyluların birincisi unvanının alındığını düşünmekteyiz. Çaka Bey bu durumdan kurtulmak için öncelikle hayatta kalmak zorunda olduğunun bilinci ile bir süre olan biteni kabul etmek zorunda kalmıştır.

İmparator I. Aleksios Komnenos ise 1081 tarihinde artan Norman tehlikesine karşı Venedik Cumhuriyeti ile Antlaşma yaparak bu tehlikeyi bertaraf etmiştir. Ayrıca sabık İmparator Nikephoros Botaneiates'in İstanbul'da bulunan taraftarlarından da kurtulmaya çalışarak birçoğunu kendi tarafına çekmek ya da infaz etmek suretiyle saltanatına karşı oluşabilecek muhalefete son vermiştir. Çaka Bey bu şiddet ve kargaşa döneminde İmparator I. Aleksios Komnenos'un vereceği ölüm ya da sürgün kararını beklemek yerine

[49] Anna Komnena, 1996: 234; Kurat, 1966: 20-21.
[50] Herrin, J. (2010). *Bizans; Bir Ortaçağ İmparatorluğunun Şaşırtıcı Yaşamı*, (Çev. U. Koçabaşoğlu). İstanbul: İletişim Yayınları, 314.
[51] Ostrogorsky, 2015: 324; Luttwak, E. N. (2012). *Bizans İmparatorluğu'nun Büyük Stratejisi*. (Çev. M. E.Tuzcu). İstanbul: Epsilon Yayınları, 302.
[52] Nikephoros Bryennios. (2008). *Tarihlerin Özü*. (Çev. B. Umar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 25.
[53] Mikhail Psellos. (2014). *Khronographia*. (Çev. I. Demirkent). Ankara: TTK Yayınları, 199.

mücadele etmeyi seçerek maiyetinde bulunan Türklerin de desteğiyle eşinin topraklarına sığınmıştır.

2. 3. Çaka Bey - Komnenos Mücadeleleri ve Türk Denizciliğinin İlk Aşaması

Çaka Bey'in İzmir'e geliş tarihi belli değildir. Anna Komnena'nın Trakya'da gerçekleşen Peçenek ilerleyişi ile Çaka Bey'in İzmir çevresindeki askeri faaliyetlerini eş zamanlı göstermesi tarihsel zaman aralığını biraz daha netleştirmektedir. Çaka Bey İzmir'e 1085 tarihinden önce 1081 tarihinden sonra gelmiş olmalıdır.[54] Çaka Bey İzmir'e hareket ettiğinde bu şehri ve taşrasını elde tutacak büyüklükte bir askeri kuvvete sahip değildi.

Çaka Bey'in bu dönemde en büyük yardımcıları maiyeti ve eşinin akrabalarıdır. Onların yardım ve desteği ile İzmir ve çevresinde hâkimiyet kurmuştur. Peçenek baskısı Trakya'da iyice arttığı için Çaka Bey bunu bir fırsata dönüştürerek İzmir'de Rum bir ustaya limana ihtiyaç duymayan doğrudan sahile çekilebilen gemiler inşa ettirmiştir.[55] O, bu gemilere ek olarak üstü kapalı *dromon* tarzı gemiler de inşa ettirmiştir.[56] Dromon[57] tarzı savaş gemilerinde geminin idaresi için çok sayıda mürettebat gerekmemektedir. Daha çok savaşçı unsurların ön plana çıktığı bir filo oluşturan Çaka Bey saldırı gücü yüksek bir filo amaçlamıştır. Çaka Bey oluşturduğu donanması ile ilk olarak Klyzomenai'yi (Urla iskelesinin karşısındaki ada sahili) ele geçirdi.[58] Klyzomenai'yi, Foça ve Midilli takip etmiştir. Midilli Adası'nın Çaka Bey'in hâkimiyetini tanıması adanın kuzey burnunda yer alan Methymna'da şehir garnizonunun direnişine neden olmuş ve İmparator I. Aleksios Komnenos Midilli adasına donanma ve askeri birlik göndermiştir.[59] Doğu Roma ordusunun üzerine gelmekte olduğunu haber alan Çaka Bey hızla Khios (Sakız) adasına çekilmiştir. Çaka Bey'in Doğu Roma ordusunun hareketinden zamanında haberdar olması ve hasarsız bir şekilde çekilmeyi başarmasından hareketle onun Doğu Roma saray çevresinde hala destekçilerinin olduğunu düşünmekteyiz.

---

[54] Anna Komnena, 1996: 229.
[55] Anna Komnena, 1996: 229.
[56] Daş, 2009: 51.
[57] Dramon tipi gemiler yakın dövüş için tasarlanan, hızlı ve ön ile arka tarafında yunan ateşi barındıran savaş gemisidir. Doğu Roma donanmasını oluşturan temel savaş gemisi modelidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Casson, L. (2002). Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler. (Çev. G. Ergin). İstanbul: Homer Kitabevi Yayınları, 105-108.
[58] Anna Komnena, 1996: 229; Kurat, 1966: 28.
[59] Anna Komnena, 1996: 230.

Çaka Bey Khios (Sakız) adasında direnişle karşılaşmadan adayı yönetimi altına aldı. Böylece o İzmir'in güvenliği bakımından oldukça önemli olan stratejik bir deniz üssüne de sahip olarak şehrin güvenliğini büyük ölçüde sağlamış oluyordu. Midilli Adasına hareket eden müşterek Doğu Roma kuvvetlerine komuta eden Niketes Kastamonites Sakız Adası'na yönelmiştir. Niketes Kastamonites Sakız Adası civarında Koyun Adaları açıklarında Çaka Bey komutasındaki kuvvetlerce denizde karşılanmıştır. Niketes Kastamonites savaşı kabul ederek Doğu Roma donanmasına saldırı emri vermiştir. Çaka Bey, Doğu Roma donanmasını Koyun Adalarında mağlup etmiştir.[60] Bu mücadele açık denizde yapılan ve kazanılan ilk Türk deniz zaferidir. Ancak deniz savaşının nasıl yapıldığı manevralar ve savaş tarzı hakkında hiçbir bilgi yoktur. Çaka Bey bu zaferin ardından Midilli'ye hâkim olmuş, hatta bilahare Sisam ve Rodos adalarını da hâkimiyeti altına almıştır.

İmparator I. Aleksios Komnenos Adalar Denizinde yaşanan gelişmeleri göz önüne alarak Konstantinos Dalassenos'u Doukas olarak ordu ve donanmanın komutasına atayarak Çaka Bey'e karşı Khios (Sakız) Adasına göndermiştir.[61] Konstantinos Dalassenos, Çaka Bey İzmir'den Sakız adasına ulaşmadan adayı zapt etmek için mancınıklarla surları ateş altına almıştır. Surlarda bulunan Çaka Bey'in askerleri Rumca yalvarmaya başlayarak "Yaşasın İmparator" diyerek teslim olma niyetlerini belirtmişlerdir.[62] Bu sahte teslim olma girişimi ile zaman kazanan Çaka Bey'in birlikleri gece boyunca surları onarmışlar ve savaş düzenlerini muhafaza etmişlerdir.

Çaka Bey donanmasını ve ordusunu hazırlayarak Khios (Sakız) adasına yelken açmıştır. Konstantinos Dalassenos emrindeki kuvvetleri Opos isimli bir başka komutanın emrine vererek gemilere bindirmiş ve denizde Çaka Bey'i karşılamasını istemiştir. Opos denizde daha önce karşılaşmadığı bir savaş düzeniyle karşılaşmıştır. Çaka Bey savaş gemilerini uzun bir zincir ile birbirine bağlatmış ve tek hat oluşturmuştur.[63] Bu tek zincirle savaş araç ve gereçlerinin bağlanması hadisesi fillerin, ağır süvarinin, develerin, topların birbirine bağlanması şeklinde dünya savaş tarihinde yer almaktadır. Gemilerin zincir

[60] Anna Komnena, 1996: 230; Daş, 2009: 52
[61] Anna Komnena, 1996: 230.
[62] Anna Komnena, 1996: 230.
[63] Anna Komnena, 1996: 231.

vasıtasıyla birbirine bağlanması durumu yalnızca Çaka Bey'in uyguladığı bir yöntemdir. Opos bu durumda savaşmanın doğru olmayacağını düşünerek tekrar Khios (Sakız) adasına geri çekilmiştir. Sakız adasında Çaka Bey'i saflar oluşturarak Flandr'dan gelen ücretli ağır süvariler karşılamıştır.[64] Çaka Bey'in karşı hücumu oldukça etkili olmuş ve Konstantinos Dalassenos geri çekilmek üzere düzen almıştır. Bu sırada Çaka Bey'e, İmparatorluk donanmasında bulunan birkaç Peçenek asıllı asker gelmiş ve Doğu Roma ordusunun durumu hakkında bilgi vermiştir. Bu bilgilere dayanarak harekete geçen Çaka Bey, düşman donanması karşısında durumunu muhafaza etmeyi başarmıştır.[65]

Mücadele uzadıkça Çaka Bey ve Konstantinos Dalassenos yenişemeyeceklerini düşünerek ateşkes antlaşması müzakeresinde bulunmuşlardır. Çaka Bey eski imtiyaz ve unvanın ona geri verilmesi karşılığında ele geçirdiği adaları İmparator I. Aleksios Komnenos'a geri vereceğini bildirmiş ayrıca Konstantinos Dalassenos'a da çocukları arasında bir evlilik teklif etmiştir.[66] Konstantinos Dalassenos bu teklife yanıt verecek konumda olmadığı için bunun bir oyalama olduğuna hükmetmiştir. İonnes Doukas komutasında gelmekte olan Doğu Roma ordusunu bekleyen Konstantinos Dalassenos esasen Çaka Bey'i oyalayarak, ona müzakerenin İonnes Doukas tarafından devam etmesi gerektiğini bildirmiştir.[67] Konstantinos Dalassenos Sakız Adası'nda garnizon bırakarak Bolissos'a çekilmiştir.[68]

Çaka Bey kesin zaferin ancak İstanbul'u zapt etmekle mümkün olacağına inanmaktadır. Bu nedenle oldukça çok sayıda gemi inşası için İzmir limanında çalışma başlatmış ve kesin zaferi denizde elde etme umuduyla çalışmalarını bu yönde yoğunlaştırmıştır. İstanbul'dan İonnes Doukas'ın komutasında hareket eden Doğu Roma donanması Midilli adasına asker çıkarmıştır. O, Midilli adası muhafızlığına kardeşi Galabatzes (Yalvaç) komutasında yeterli sayıda asker bırakmıştır.[69] İonnes'in Midilli'ye asker çıkardığını öğrenen Çaka Bey hemen İzmir'den adaya hareket ederek komutayı devralmıştır.

---

[64] İnalcık, Halil. (2017). *Osmanlı Tarihinde Efsaneler ve Gerçekler*, (Dördüncü Baskı). İstanbul: Kronik Yayınları, 23.
[65] Anna Komnena, 1996: 232.
[66] Anna Komnena, 1996: 233.
[67] Anna Komnena, 1996: 234.
[68] Daş, 2009: 52.
[69] Anna Komnena, 1996: 266.

Midilli adasında her iki ordu da birbirine üstünlük sağlayamamıştır. Çaka Bey savaşı daha fazla sürdüremeyeceğine hükmederek ateşkes ve İzmir'e güvenli geçiş istemiştir. Karşılığında Midilli adasını ada sakinleri ile birlikte İmparatorun yönetimine bırakacağına söz vermiş ve bu isteği İonnes Doukas tarafından kabul edilmiştir.[70] Midilli halkı Çaka Bey'i desteklediği için adadan ayrılmak istemiştir. Çaka Bey her ne kadar Midilli halkının yanında gelmesini istemişse de İonnes Doukas ateşkesi Midilli halkının adada kalmasına bağlamıştır. Bu koşullar altında kabul edilen ateşkes gereğince adadan çekilmeye başlamıştır. Doğu Roma ordusu çekilmekte iken Çaka Bey'in askerlerine baskın yaparak pusuya düşürmüş pek çoğunu esir almış ya da öldürmüştür.[71] Bu saldırı sonunda Türk Donanması imha edilmiş ve kurtulan birkaç gemi İzmir'e ulaşmayı başarmıştır.

Çaka Bey donanmasını kaybetmenin etkisini Adalar Denizinde hissetmeye başlamıştır. Midilli mağlubiyeti ile birlikte Sisam adasının yönetimini de kaybetmiştir.[72] Ancak Rodos'taki hâkimiyeti hala sürmektedir.[73] Ayrıca Kıbrıs ve Girit adalarında İmparator I. Aleksios Komnenos'a karşı isyanlar çıkmış Doğu Roma yönetimi bu adaları tekrar hâkimiyet altına almak için donanma göndermek zorunda kalmıştır. Bu durum Çaka Bey'e donanma inşası için gerekli zaman konusunda uygun bir ortam yaratmıştır.

Çaka Bey donanmasını kaybettiği için zor durumda kalırken, İzmir şehri de denizden gelebilecek saldırılara karşı savunmasız kalmıştır. Yeniden donanma oluşturmaya çalışan Çaka Bey bu kez dromonları, iki sıra kürekli gemiler ile üç sıra kürekli gemileri kızağa almış, böylece yok olan donanmasının yerine daha etkili bir donanma inşa programını uygulamaya başlamıştır.

Çaka Bey, Adalar Denizinde İmparator ile ada ele geçirme mücadelesini aşarak İstanbul'a ulaşmayı hedeflemiştir. Bunun için Balkanlarda Doğu Roma İmparatorluğuna karşı kıyasıya bir mücadele yürüten Peçenekler ile ittifak kurmuştur. Çaka Bey ve

---

[70] Anna Komnena, 1996: 267.

[71] Doğu Romalılar Rum ateşi adı verilen suyun üstünde dahi yanabilen petrol ve türevlerinin kullanıldığı basınçlı bir tür silah kullanarak deniz savaşlarında kesin netice aramaktadır. Ayrıca bu silah alçak bordalı gemilere karşı son derece etkili olmaktaydı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Decker, M. J. (2016). *Bizans Savaş Sanatı*. (Birinci Baskı). (Çev. T. Büyükonat). İstanbul: Doruk Yayınları, 294-295.

[69] Anna Komnena, 1996: 268.

[73] Ionnes Zonaras. (2008). *Tarihlerin Özeti*. (Çev. B. Umar). İstanbul. Arkeoloji Sanat Yayınları, 165.

Peçeneklerin ortak hareket etmesinin Doğu Roma İmparatorluğu için büyük tehlike arz ettiği açıktır. Ancak Türk Beyinin maiyetinde yeterli bir kara kuvveti bulunmamaktadır. Çaka Bey kara kuvvetlerini güçlendirmek için Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan'a kızıyla evlenmesi karşılığında ittifak teklif etmiş, onun bu teklifi Sultan I. Kılıç Arslan tarafından kabul edilmiştir.

İttifakın ardından Peçenek baskısı doğu Roma başkenti İstanbul üzerinde yoğunlaşmış ve 1091 kışında iyiden iyiye hissedilir hale gelmiştir.[74] Bu tehdide karşı Doğu Roma siyaseti, Peçenekler ile aralarında daha önceden husumet bulunduğunu bildikleri Kıpçak Türkleri ile irtibata geçmek olmuştur. Peçenekler, Çaka Bey'den önce harekete geçerek müşterek saldırı tarihinden önce Doğu Roma topraklarına girmişlerdir.[75] İmparator I. Aleksios Komnenos, Peçeneklere karşı emrindeki hassa ağır süvarisi ve az sayıdaki hassa piyadesi ile harekete geçmiştir. İmparator Peçeneklerin üzerine yürüyüşe geçtiği sıralarda Doğu Roma donanması Dalmaçya şehirlerini korumak için Adriyatik Denizinde bulunmaktaydı.[76] Böylece denizden gelebilecek her hangi bir saldırıya karşı İstanbul savunmasız kalmıştır.

Çaka Bey'in saldırı planının uygulanması için koşullar oldukça elverişli hale gelmiştir. Ancak Peçeneklerin zamanlama hatası tüm planı bir anda işe yaramaz hale getirmiştir. Çaka Bey'e oldukça sadık olan Peçenekler, onun gelişini beklerken Doğu Roma ordusuna saldırmayarak ordugâhlarında beklemişlerdir.[77] Bu uzun bekleyişin ardından Maniak ve Togortak komutasındaki Kıpçak ordusu savaş meydanına gelmiştir. Aynı taktik anlayışlarla savaşan Peçenek ve Kıpçak orduları karşı karşıya gelmiştir. Kıpçaklar 29 Nisan 1091 tarihinde Lebunium Meydan Muharebesinde Peçenekleri imha derecesinde yenilgiye uğratmıştır.[78]

[74] Gregory, T. E. (2011). *Bizans Tarihi*. (İkinci Baskı). (Çev. E. Ermert). İstanbul. YKY. 252.
[75] Kurat, 2015: 256.
[76] İnalcık, 2017, 25.
[77] Kurat, 2015: 256.
[78] Kurat, 2015: 263-265; Vasiliev, A. A. (2016). *Bizans İmparatorluğu Tarihi*. (Çev. T. Alkaç). İstanbul. Alfa Yayınları, 441; Lemerle, P. (2004). *Bizans Tarihi*. (Birinci Baskı). (çev. G. Üstün). İstanbul: İletişim Yayınları, 109.

2. 4. Çaka Bey'in Abydos Seferi ve Vefatı

Çaka Bey, Peçeneklerin yenildiği haberini alınca oluşturduğu kara ordusu ile karadan Abydos'a doğru harekete geçmiştir. Çanakkale Boğazını ele geçirme amacı güden bu sefer esnasında Bergama, Edremit ve Assos gibi önemli Doğu Roma şehirleri de Çaka Bey'in hâkimiyetini tanımıştır. Bu şehirlerin savaşılmadan Çaka Bey'in hâkimiyetine girdiği görülmektedir. Bergama, Edremit ve Assos nüfus bakımında kalabalık ve surları olan şehirlerdir. Çaka Bey'in İstanbul'u almak için her askere ihtiyacı olduğu düşünülürse bu şehirlere askeri birlik yerleştirmesi imkânsızdır. Şehirlerde bırakacağı garnizon birliklerinin, şehirlerin zorla alındığı düşünülürse asayişi sağlayamayacağı da aşikârdır. Çaka Bey'in bu şehirleri almadan ilerlemesi ise askeri anlamda imkânsızdır. Çünkü arkasında bıraktığı Doğu Roma garnizonları hem İzmir'i tehdit eder hem de olası bir yenilgi esnasında geri dönüş yolunu kapatarak Çaka Bey'i zor durumda bırakırlardı.

Çaka Bey donanması olmadan Edremit körfezinin sahil kesiminde hâkimiyet kurarak Abydos'a ilerlemiştir. O, ilk olarak Abydos'ta Doğu Roma İmparatorluğuna ait gümrük noktalarını ele geçirmiştir. Ardından emrindeki birlikleri savaş pozisyonuna alarak Abydos kalesini mancınık saldırısı ile kuşatmaya başlamıştır.[79] Çaka Bey'in Mancınık saldırısından anlaşıldığı kadarıyla ordusunda teknik becerisi yüksek silah ustaları bulunmaktadır. Abydos kuşatması sürerken İmparator I. Aleksios Komnenos daha önce Midilli'de Türklere karşı zafer kazanan Thalassokrator Konstantinos Dalassenos'u donanmayla birlikte Abydos üzerine göndermiştir.[80]

Çaka Bey, üzerine gelmekte olan donanmadan habersiz kuşatmaya devam ederken Doğu Roma İmparatoru I. Aleksios Komnenos, Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan'a mektup göndererek; Sultan I. Kılıç Arslan'ı övüp Kayınbabası Çaka Bey'in kendine Basileus dediğini bildiriyordu. Oysa onun hükümdarlık hakkına sahip olmadığını belirtirken, Sultan ve kendisinin bu hakka doğuştan sahip olduklarını ve Çaka Bey'in kendisinden ziyade Sultan I. Kılıç Arslan'a karşı büyük tehlike olduğunu ve bertaraf edilmesi gerektiğini ihtar ediyordu.[81] Bu mektup oldukça önemlidir. Mektupta akrabalık

[79] Anna Komnena, 1996: 270.
[80] Anna Komnena, 1996: 270.
[81] Anna Komnena, 1996: 270.

ilişkilerine atıfta bulunularak tahta geçmenin ön koşulunun doğuştan bu hakka sahip olmakla mümkün olacağı vurgulanmıştır. Ayrıca Çaka Bey'in akrabalık ilişkileri ile Doğu Roma için oluşturduğu tehlikenin, yine akrabalık yolu ile Türkiye Selçukluları için de geçerli olduğu vurgulanmıştır.

Mektupta geçen tabiliği altına alma mevzusu Çaka Bey'in Sultan I. Kılıç Arslan ile yaptığı ittifak gereğince Türkiye Selçuklu Devleti'nin yüksek hâkimiyetini tanıdığını göstermektedir. Esasen tüm mücadelesinde deniz savaşlarıyla sonuç almayı hedefleyen Çaka Bey'in karadan İstanbul üzerine sefere çıkmasının nedeni Sultan I. Kılıç Arslan ile yaptığı antlaşmaya dayanmaktaydı.

İmparatordan aldığı mektup üzerine derin bir şüpheye kapılan Sultan I. Kılıç Arslan ordusunu tanzim ederek Abydos üzerine harekete geçmiştir. Denizden Konstantinos Dalassenos' un aynı sıralarda Abydos'a gelmesi nedeniyle Çaka Bey damadı Sultan I. Kılıç Arslan'ın yanına çekilmiştir. Bu çekilme işleminin nasıl gerçekleştiği ve Sultan I. Kılıç Arslan'ın nerede ordugâh kurduğu bilinmemektedir. Ancak Çaka Bey'in kuşatmayı kaldırmayarak muhafız birliği ile kuşatma bölgesinden ayrılması da ihtimaller arasındadır. Kuşatma sırasında mancınık kullanan bir ordunun düşman baskısı altından hemen çekilmesi de mümkün değildir.

Anna Komnena 'ya göre Sultan I. Kılıç Arslan, kayın babasının şerefine düzenlediği yemek sırasında, Çaka Bey'in içkiyi fazla kaçırmasının da yardımıyla onu kılıç darbeleri ile infaz etmiştir.[82] Ancak soyunun asilliği dikkate alındığında Çaka Bey'in ölümünün kılıç darbeleri ile gerçekleşmesi mümkün gözükmemektedir. Sultan I. Kılıç Arslan, Çaka Bey'i kan akıtmadan yayının kirişi ile boğdurmuş olmalıdır.

Çaka Bey'in damadı tarafından infazının gerçekleşmesi için tek sebep İmparator I Aleksios Komnenos'un mektubu olmamalıdır. Sultan I. Kılıç Arslan'ın ona karşı böylesine kritik bir zamanda uyguladığı siyaseten katlin bir diğer nedeni, Anadolu'nun doğusuna yönelmeden önce batısında bağımsız hareket eden etkin ve kudretli bir Türk hükümdar bırakmama düşüncesi olmalıdır.

[82] Anna Komnena, 1996: 271.

Çaka Bey'in vefatı üzerine topraklarına maiyetinde bulunan kardeşi ve beyleri sahip çıkmıştır.[83] Onun hâkim olduğu topraklar I. Haçlı Seferi sırasında yaşanan askeri felaketler neticesinde İmparator I. Aleksios Komnenos'un hâkimiyetine girmiştir. Çaka Bey'in daha önce ele geçirdiği Rodos, Sisam, Bergama, Edremit, Foça ve Urla'da Doğu Roma ordusu hiçbir direnişle karşılaşmadan tekrar hâkimiyet kurmuştur.

Çaka Bey'in oğlu olmadığı Anna Komnena'nın anlatılarından anlaşılmaktadır. Bu nedenle hâkimiyeti altındaki topraklar, onun yerel halka sağladığı imkânlardan mahrum kalacağı ya da yerine geçen komutanlarının Çaka Bey gibi yerel halka güven vermemesi gibi nedenlerden ötürü savaşmadan İmparator I. Aleksios Komnenos'un hâkimiyetini tanımışlardır. Çaka Bey'in kızı Sultan I. Kılıç Arslan'ın eşi Haçlıların İznik kuşatmasında esir düşmüştür. Bu nedenle İzmir'de Çaka Bey'e bağlı kuvvetler direnişte bulunmayarak şehri Doğu Romalılara teslim etmişlerdir. Anna Komnena'nın belirtiğine göre Doğu Roma ordusu, daha sonra Suriyeli bir Müslümanın şehrin yeni askeri valisini öldürmesi sebebiyle şehirde çıkan kargaşada binlerce İzmirlinin ölümü ile neticelenen bir yağmaya girişmiştir.[84]

İzmir'in düşmesi ile Doğu Roma kuvvetleri Ephesos (Efes-Selçuk) taraflarında Tanrıvermiş Bey üzerine harekete geçmiştir. Tanrıvermiş Bey emrindeki kuvvetler ile Doğu Roma ordusunu yıpratmaya başlamış ancak sonuç alamamıştır. Ephesos'ta yaşanan çekilme harekâtı sivil nüfus ile birlikte gerçekleşmiştir. Tanrıvermiş Bey Bolvadin taraflarına çekilerek Eskişehir-Konya istikametine yönelmiştir. Böylece Batı Anadolu'da kısa süreli Türk hâkimiyeti son bulmuş Doğu Roma İmparatorluğu Latinlerin yardımıyla yeniden Batı Anadolu'ya hâkim olmuştur.

Çaka Bey'le Anadolu'da başlayan Türk denizciliği kısa sürede Adalar Denizinde oldukça etkili olmuştur. Onun önderliğinde gelişen Türk Denizciliği uyum sağlama, tedarik ve gemi inşa süreçlerini bir bütün olarak ele almış ve bu konularda oldukça ilerleme

[83] Ephesos'ta bulunduğu Anna Komnena tarafından bildirilen Tanrıvermiş Bey'in Çaka Bey ile ilişkisi tam olarak net değildir. Ancak aralarında bir çatışmanın bulunmaması ve Çaka Bey'in güneydoğu Ege Adaları üzerinde rahatça hâkimiyet kurması Çaka Bey ile Tanrıvermiş Bey'in ortak bir amaç etrafında birleştiği ya da Tanrıvermiş Bey'in Çaka Bey'in komutanlarından biri olduğunu göstermektedir. Üçüncü bir ihtimal ise Tanrıvermiş Bey'in Çaka Bey'den sonra Batı Anadolu'ya gelerek Selçuk ve çevresinde hâkimiyet kurmasıdır.

[84] Anna Komnena, 1996: 337-338

kaydetmiştir. Onun vefatı etkili olmaya başlayan Türk Donanma faaliyetlerini sekteye uğratmıştır.

3. TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ DÖNEMİNDE DENİZCİLİK FAALİYETLERİ

3. 1. Türkiye Selçuklu Devleti'nin Kurulması

1077 tarihinde Anadolu'da parçalı bir siyasi yapı bulunmaktaydı. Anadolu yarımadasının kıyı kesimleri ve birkaç müstahkem şehri Doğu Roma İmparatorluğu'na aitken İç ve Doğu Anadolu, Büyük Selçuklu Devletine ve bağlı devlet-beyliklere aitti. 1077 tarihinde Kutalmışoğlu I. Süleymanşah tarafından kurulan Türkiye Selçuklu Devleti de bağımsız olmaktan ziyade Büyük Selçuklu Devleti nezdinde Sultan Melikşah'a tabi idi.[85] Sultan Melikşah, hanedandan I. Süleymanşah'ı Türkiye Selçuklu hâkimi olarak kabul etmiştir.[86] Türkiye Selçuklu Devletinin ilk başkenti ise Konya'dır.[87] Kutalmışoğlu Süleymanşah topraklarını Marmara Denizine doğru genişleterek İznik ve İzmit'i ele geçirmiş başkentini de daha sonra İznik'e taşımıştır.

Doğu Roma İmparatorluğunda başlayan taht mücadelesi sırasında Nikephoros Melissenos, İmparator Nikephoros Botaneiates'e karşı Sultan I. Süleymanşah 'tan yardım istemiştir. Nikephoros Melissenos Türkiye Selçuklularının desteğine karşılık olarak Denizli ve Ankara civarındaki bazı kent ve kaleleri Türkiye Selçuklu Devletine bırakmıştır.[88] Bunun üzerine İmparator ivedi bir şekilde İstanbul Boğazının (Karadeniz Boğazı) Anadolu yakasına geçerek İznik'i kuşatmıştır. Eskişehir kuşatmasında bulunan Sultan I. Süleymanşah kuşatmayı kaldırarak İznik'e hareket etmiştir. İmparator Nikephoros Botaneiates savaşı göze alamayarak İstanbul'a geri çekilmiştir. İmparator Nikephoros Botaneiates'i geri çekilirken takip eden Türkiye Selçuklu ordusu Kadıköy'e kadar boğazın Anadolu tarafını ele geçirmiştir. I. Süleymanşah İstanbul Boğazının Anadolu sahillerinde gümrük daireleri tesis ettirerek boğazdan geçen gemilerden vergi almaya başlamıştır.[89] Bu

[85] Sevim, A. (2000). *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, (Dördüncü Baskı). Ankara: TTK Yayınları, 118.
[86] Yinanç, M. H. (2013). *Türkiye Tarihi; Selçuklular Devri c. I*, (Yayına haz. Refet Yinanç). Ankara: TTK Yayınları, 85; Mecit, S. (2017). *Anadolu Selçukluları Bir Hanedanın Evrimi*, (Birinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 86-91.
[87] Yinanç, 2013: 86.
[88] Sevim, A. (2015). *Anadolu Fatihi Kutalmışoğlu Süleymanşah,* (İkinci Baskı). Ankara: TTK Yayınları, 30.
[89] Yinanç, 2013: 88.

sırada Doğu Roma İmparatorluğunda yaşanan taht mücadelesi Aleksios Komnenos lehine sonuçlanmıştır.

Doğu Roma İmparatoru Aleksios Komnenos İstanbul Boğazında varlığını sürdüren Selçuklu tehdidine son vermek ve Türkiye Selçuklu ordusunu boğazdan uzaklaştırmak istiyordu. Ayrıca İmparatorun devlet yönetimini yeni temellere oturtmaya ihtiyacı vardı.[90] Mevcut siyasi durumu iyi değerlendiren I. Süleymanşah boğazın diğer yakasına geçebilecek etkili bir kara kuvvetine sahip bulunuyordu. Ancak İstanbul (Karadeniz) boğazının diğer yakasında yer alan Doğu Roma Başkenti, donanması olmayan Türkiye Selçukluları için oldukça zorlu bir konumdaydı. Daha önce İstanbul'u kara kuvvetine güvenerek kuşatan muhasırların başarılı olamadıklarını bilen Süleymanşah ihtiyatlı davranmayı tercih etti. İstanbul'un konumu, Anadolu Selçukilerinin henüz etkin bir deniz gücüne sahip olmaması ve Doğu Roma ordusunun zayıflığı gibi nedenler her iki savaşan güç için de bir barış antlaşmasının yapılmasını zorunlu kılmıştır.

İmparator ile Sultan arasında varılan antlaşma tarihe Dragos Antlaşması olarak geçmiştir.(1081) Antlaşmaya göre Kocaeli Yarımadası'ndan İzmit körfezine akan Dragos nehri Doğu Roma İmparatorluğu ile Türkiye Selçuklu Devleti arasında sınır kabul edilmiştir.[91] Ayrıca bu antlaşma ile Doğu Roma İmparatoru I. Aleksios Komnenos boğazlardan itibaren Anadolu'nun Selçuklulara ait olduğunu zımnen kabul etmiş oluyordu. Bu antlaşma ile Türkiye Selçuklu Devleti'nin batı sınırı güvence altına alınmıştır. Doğu Roma İmparatorluğunun vergi verme karşılığında satın aldığı Dragos Anıtlaşmasıyla I. Süleymanşah güney ve doğu Anadolu'da askeri seferler düzenleme imkânı bulmuştur.

Anadolu'da varlığını güçlendirdiği halde Süleymanşah'ın asıl hedefi Suriye ve Mısır taraflarındaydı.[92] Bu nedenle o güney sınırına yönelerek bölgedeki Ermenileri itaat altına aldı ve Tarsus, Adana, Misis, Anazarba havalisini fethetti. Ardından yöneldiği Malatya'yı vergiye bağladı (1083/1084).[93] Bu askeri hareketlilik Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın dikkatini Anadolu'ya çekmiştir. I. Süleyman Şah'ın Antakya'yı ele geçirmesi

[90] Ostrogorsky, 2015: 329.
[91] Yinanç, 2013: 92.
[92] Rice, T. Talbot. (2015). *Anadolu Selçuklu Tarihi,* (Çev. T. K. Taştan). Ankara: Nobel Yayınları, 48.
[93] Sevim, 2015: 31.

ve ardından Halep'e yönelmesi Selçuklu Hanedanı içinde yeni bir çatışmayı kaçınılmaz hale getirmiştir.

Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın kardeşi Suriye Selçuklu Meliki Tutuş Halep şehrini kendi hâkimiyet alnının doğal sınırları içinde görmekteydi. Bu nedenle Melik Tutuş Süleyman Şah ile Halep hâkimiyeti nedeniyle karşı karşıya gelmiştir. 5 Haziran 1086 tarihinde vuku bulan bu mücadelede Süleymanşah hayatını kaybetmiş, oğulları Sultan Melikşah'ın emriyle İsfahan'a götürülmüştür.[94] Böylece Türkiye Selçuklu Devletinin kuruluş evresi sekteye uğramış ve bir fetret dönemi başlamıştır.

3. 2. Ebu'l Kasım'ın Akamete Uğrayan İlk Türkiye Selçuklu Donanması

I. Süleymanşah'ın ölümü üzerine ortaya çıkan otorite boşluğunu onun döneminde İznik'in yönetimine bırakılan Ebu'l Kasım doldurmaya çalışmıştır. Ebu'l Kasım öncelikle İznik'te hâkimiyetini sağlayarak önemli bir adım atmıştır. Ardından akrabaları vasıtasıyla Türkiye Selçuklu Devleti'nin önemli merkezlerine kendi hâkimiyetini tanıtmaya çalışarak devletin bütünlüğünü sağlamayı amaç edinmiştir. Özellikle Kayseri'ye gönderdiği kardeşi Ebu'l Gazi vasıtasıyla devletin güney sınırlarını muhafaza etmiştir.[95] Bu gayretlerine ek olarak Ebu'l Kasım Türkiye Selçuklu Devleti ve Doğu Roma İmparatorluğu arasında imzalanan barış antlaşmasını ihlal ederek Marmara kıyılarına doğru akınlara başlamıştır. Bu akınların zamanlaması tam olarak Çaka Bey ile İmparator I. Aleksios Komnenos'un mücadelesi ile eş zamanlıdır. Ebu'l Kasım çevresinde yaşanan gelişmelere paralel olarak Doğu Roma İmparatorluğu ile mücadeleye girişmiştir.

Ebu'l Kasım yönetimindeki İznik yönetimi bir donanma ihtiyacından yola çıkarak mali imkânların da donanma oluşturulmasına uygun olması ile Türkiye Selçuklu Donanmasının kurulması girişimine başlamıştır. Oluşturulan donanma bir anda siyasi durumun değişmesi ile görev olarak bir sahil muhafaza gücünden daha çok Doğu Roma İmparatorluğunu denizlerde müşkül duruma sokacak derecede kuvvetli bir yapıda tertiplenmiştir. Bu durum ise donanma için gerekli insan gücünün ve niteliğinin de değiştiğini göstermektedir. Bu sırada I. Aleksios Komnenos ortaya çıkmak üzere olan bu

[94] Turan, O. (2018). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. (On Altıncı Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat, 104.
[95] Turan, 2018: 114.

tehdidin farkına vararak askeri müdahale için gerekli tedbirleri almıştır. I. Aleksios Komnenos'un kızı Anna Komnena bu donanmanın yok edilişini "Alexiad" adlı eserinde şöyle anlatmaktadır; "…Manouél Boutoumités'i Douka atayıp, onu Ebu'l Kaasım üzerine gönderdi ve bu kişiye onun yapım halindeki gemilerini, hangi durumda bulunurlarsa bulunsunlar, olabildiğince tez elden ateşe vermeyi buyurdu. Üstelik Tatikios'u, önemli güçlerle karadan gönderdi. Boutoumités denizden gelerek Ebu'l Kaasım'ın gemilerini ateşe verdi...[96] Doğu Roma İmparatorluğu'nun öncü saldırısı, doğmakta olan Türkiye Selçuklu donanması için tam bir felakete dönüşerek henüz kızakta olan Türkiye Selçuklu Donanmasını imha etmiştir.

Donanması yok edilen Ebu'l Kasım Tatikios komutasındaki Doğu Roma ordusu tarafından İznik'te kuşatma altına alınmıştır. Bu kritik durum Porsuk Bey'in emrinde Büyük Selçuklu ordusunun tam da bu tarihlerde Anadolu'ya girmesiyle Türkler lehine dönmüştür. Büyük Selçuklu ordusunun batıya doğru ilerlediği haberinin duyulması üzerine Tatikios'un emrindeki Doğu Roma ordusu İstanbul'a doğru geri çekilmek zorunda kalmıştır.[97] Ebu'l Kasım, emrindeki kuvvetler ile Doğu Roma ordusunu takip etmekle beraber bir sonuç alamadan İznik'e geri dönmüştür.

Henüz kızakta iken imha edilen Türkiye Selçuklu donanması İznik yönetimine mali ve demografik açıdan büyük zarar vermiştir. Türkiye Selçuklu Devleti'nin Marmara Denizinde yeniden donanma inşa etme imkânı kalmamıştır. Donanmanın imhası ve İznik yönetiminin Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından tanınmaması siyasi ve askeri sorunları daha da arttırmıştır. Bu duruma ek olarak Ebu'l Kasım'ın boğdurularak katledilmesi Türkler bakımından Anadolu'daki siyasi ortamın daha da karmaşık hale gelmesine neden olmuştur.[98]

Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın 1092 tarihinde vefatıyla I. Süleymanşah'ın oğulları Davud, Kulan Arslan ve Kılıç Arslan'ın Anadolu'da babalarının topraklarına dönmeleri ile Türkiye Selçuklu Devleti'nde fetret dönemi sona ererek yeni bir dönem başlamıştır. Bu yeni dönemde Türkiye Selçuklu Devleti'nin genç Sultanı I. Kılıç Arslan'ın

[96] Anna Komnena, 1996: 198-199.
[97] Turan, 2018: 114.
[98] Cahen C. (2000). *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, (Çev. E. Üyepazarcı), İstanbul: TVYY. 12.

temel politikası doğuya doğru yayılma siyasetidir. Sultan I. Kılıç Arslan babası Sultan I. Süleymanşah'ın Büyük Selçuklu Devletine karşı izlediği siyaseti tekrar etmiştir.[99] İsfahan'daki yaşantısı ve babasının ölümü bu siyasetin oluşmasında etkili olmuştur. Genç Sultan I. Kılıç Arslan'ın oluşturduğu bu siyasi düşüncede donanmanın yeri bulunmamaktadır. Donanmaya harcanması gereken para harcanmayarak kara ordusuna aktarılmış ve böylece Sultan I. Kılıç Arslan döneminde etkili bir kara ordusu oluşturulmuştur. Özelikle Haçlı seferlerinin başlaması ile birlikte donanma gibi masraflı bir askeri harcamanın yapılması neredeyse imkânsız hale gelmiştir.

3.3. I. Gıyaseddin Keyhüsrev 'in Samsun, Antalya Seferleri ve Selçuklu Donanmasının Teşekkülü

Haçlı seferleri sürecinde Türkiye Selçuklu Devleti, sınırlarında oluşan askeri baskı nedeniyle donanma oluşturma gibi silahlı kuvvetlerinin çeşitlenmesi yerine daha çok kara ordusunun güçlenmesiyle meşgul olmak zorunda kalmıştır. Haçlı seferlerinin Anadolu yerine doğrudan Mısır ve Filistin topraklarını hedef alması ile Anadolu Coğrafyası büyük oranda askeri seferlerin odağında olmayan ekonomik olarak gelişen ve ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı bir coğrafya olmuştur.

Anadolu'da yaşanan ekonomik refah dönemi, 1204'te gerçekleşen IV. Haçlı seferi ile birlikte İstanbul'un Latinlerin eline geçmesiyle ticari faaliyetlerin aksaması açısından etkilenmiştir. IV. Haçlı Seferi özellikle ticaret yapan tüccarların kimliklerini ve ticari ürünlerin değerlerini doğrudan farklılaştırmıştır. Bu durum üretim, ulaştırma, maliyet ve talep açısından dalgalanmalara neden olmuştur.

IV. Haçlı Seferinin en belirgin siyasi neticesi ise Doğu Roma İmparatorluğu'nun parçalanmış olmasıdır. Latin hâkimiyetini tanımayan yerli Rumlar ile Latinler arasında yeni bir mücadele döneme başlamıştır. Bu durumda Venedik yönetimi ve Latinler ele geçirdikleri toprakları kendi aralarında şöyle paylaşmışlardır; Latin devletinin imparatoru sıfatıyla Baudoin bütün devlet arazisinin dörtte birini alacak, geri kalan dörtte üçünün

[99] Mecit, 2017: 92.

yarısı Venediklilere geçecek, diğer yarısı imparatorluk iktası olarak şövalyeler arasında taksim olunacaktı. [100]

Bu paylaşım ile Venedikliler Adalar Denizinde üstünlüğü ele geçirmiş oluyordu. Venedik Cumhuriyetine yeni toprakları deniz ticaret rotaları üstünde egemenlik ve ikmal noktaları tesis etme imkânı vermekteydi. Oluşturulan antrepolar aracılığı ile birlikte Venedik donanması Adalar denizindeki yegâne güç durumuna geliyordu. Boğazlar Venedik ve diğer Latin gemilerine açıldığı için Karadeniz ticareti de kimlik değiştirmekteydi. Özellikle bir başka İtalyan tüccar devleti olan Cenevizliler Haçlı seferleri boyunca elde ettikleri ticari üstünlükleri doğru değerlendirerek Karadeniz ve Akdeniz kıyıları boyunca ticaret noktaları oluşturmuşlar, daha az askeri ama daha çok ticari bir üstünlük sağlamışlardır. Ticarette Venedik ve Ceneviz'in bu şekilde üstünlük sağlamasının Anadolu coğrafyasında önemli iktisadi hatta siyasi yansımaları olmuştur.

Akdeniz ve Karadeniz sahilleri boyunca Venedik ve Ceneviz'den bağımsız Doğu Roma kökenli ya da yerel nitelikte yeni siyasal teşekküller meydana gelmiştir. Akdeniz'in Doğu Roma İmparatorluğu'nun merkezine uzak önemli Liman kentleri ise doğrudan yerel beylerin eline geçmiştir.[101] Latinlerin eline geçen toprakların dışında kalan Epir, Batı Anadolu ve Karadeniz kıyısında ise Doğu Roma mirasçısı yeni devletler ortaya çıkmıştır. Parçalanmış siyasi yapı doğal olarak ticari hayatı da sekteye uğratmıştır.

1205 tarihinde ikinci kez Türkiye Selçuklu tahtına çıkan Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev yeni bir siyasetin temellerini atmıştır. Sultan, Türkler için iktisadi anlamda Anadolu'da içe kapanmışlıktan kurtulmanın zamanının geldiğini fark etmiştir. Zira idare ettiği devlet Haçlı Seferlerinin oluşturduğu tazyikten kurtulmuş, siyaseten parçalanmış Doğu Roma İmparatorluğu bir tehdit olmaktan büyük ölçüde çıkmıştı. Bu doğrultuda parçalanmış Doğu Roma toprakları üzerinden liman şehirlerinde siyasi hâkimiyet sağlamak ve ticaretteki aracıları ortadan kaldırarak Selçuklu tüccarları ile diğer tüccarların doğrudan ticaretini sağlamanın zamanı gelmişti. Bu siyasetin oluşmasında; Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrevi'in saltanatı döneminde Türkiye Selçuklu Devleti'nin gelişiminde rol oynayan

[100] Ostrogorsky, 2015: 391.
[101] Flemming, B. (2018). *Geç Ortaçağ Döneminde Pamfilya, Pisidya ve Likya'nın Tarihi Coğrafyası*. (Çev. H. T. Bağçeci). Ankara: TTK Yayınları, 1.

Türk, Fars, Rum gibi unsurların belirgin şekilde maharetlerini yansıtmaları etkili olmuştur.[102] Türkiye Selçuklu idaresi, 13. Yüzyılın başından itibaren Güneyde ve Kuzeyde denizlere ulaşarak Anadolu coğrafyasının kara ve deniz bağlantısını kontrol etmenin hem askeri ve hem de iktisadi anlamda önemini fark etmiş, bu doğrultuda çabalarını yoğunlaştırmıştır.

Doğu Roma mirasçısı konumundaki Trabzon Rum İmparatorluğu kardeş olan David Komnenos ile Aleksios Komnenos'un idaresinde bulunmaktaydı. Aleksios Komnenos Trabzon başta olmak üzere Doğu Karadeniz sahillerine hâkim iken David Komnenos Karadeniz Ereğlisi ve Sinop sahillerinde hüküm sürüyordu. Karadeniz sahillerinde ortaya çıkan siyasi istikrarsızlığa karşı 1205 yılında İznik Rum İmparatorluğu ile Türkiye Selçuklu Devleti, Trabzon Rumlarına karşı bir antlaşma imzalamıştır.[103] Bu antlaşma ile İznik Rum İmparatorluğu ile Türkiye Selçuklu Devleti karşılıklı saldırmazlık konusunda da uzlaşmışlardır. Batı sınırını güvence altına alan Türkiye Selçuklu Devleti Samsun üzerinden geçmekte olan kervan yolunun işlerliği ile yakından ilgilenmeye başlamıştır. Samsun'da Sabbas önderliğinde Trabzon Rum İmparatorluğuna karşı mücadele başlatan yerel halk önce İznik İmparatoru Laskaris'ten yardım istedi ise de bu yardımı İznik Rumlarından alamadılar.[104] Zor durumda kalan Sabbas'a karşı Trabzon Rum ordusunun Türkiye Selçuklu topraklarını kullanmaya başlaması Samsun civarında yer alan Türkiye Selçuklu toprakları için tehlike oluşturmaya başlamıştı. Karadeniz sahilinde yer alan toprakların tehlikeye düşmesi ve ticaret yolunda yaşanan sarsıntı Türkiye Selçuklu Devletini doğrudan ilgilendirdiği için Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev bu duruma müdahil olmuştur. Ticaret yolunun güvenliği için Aleksios Komnenos üzerine sefer düzenleyen Türkiye Selçuklu kuvvetleri başarılı olarak ticaret yolunun ve Samsun yöresinin güvenliğini yeniden sağlamışlardır.[105] Bölgede yaşanan Trabzon Rum İmparatorluğu kaynaklı sorunlar kısmen çözülmüş ve Kervan yolu üzerinde gerekli emniyet tedbirleri alınmıştır.

---

[102] Mecit, 2017: 170.
[103] Keçiş, M. (2013). *Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler*, Ankara: TTK Yayınları, 28.
[104] Turan, 2018: 302.
[105] Sevim, 2000: 161; Turan, O. (1965). *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ankara: TKAE Yayınları, 209

Karadeniz sahilinin güvenli hale gelmesinin ardından Türkiye Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev kendi belirlediği politika doğrultusunda Antalya şehrine yönelmiştir. Antalya şehri daha önce sultan II. Kılıç Arslan tarafından kuşatılarak cizye vermeye zorlanmış ve şehir IV. Haçlı seferinin ardından yerel güçlerin denetimi altına girmiştir.[106] Türkiye Selçuklu Devleti'nin hâkimiyeti altında ticaret yapan tüccarların Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev'e Antalya limanında gördükleri muamelenin kötülüğü, çektikleri işkence ve zulmü konusunda şikâyetlerini bildirmeleri, sultan tarafından şehir üzerine bir sefer kararının alınmasına sebep olmuştur. Hazırlıkların tamamlanması üzerine sefere çıkılmış, isabetli mancınık atışları ve Hüsameddin Yavlak Arslan başta olmak üzere Selçuklu kuvvetlerinin üstün gayretleriyle Antalya'nı fethi gerçekleştirilmiştir.[107]

5 Mart 1207 tarihinde Antalya'ya hâkim olan Türkiye Selçuklu kuvvetleri şehri yöneticisi Aldo Brandini'den almıştır.[108] Böylece Türkiye Selçuklu Devleti Akdeniz sahilinde önemli bir ihracat ve ithalat limanına sahip olmuştur. Antalya'nın Türkiye Selçukluları açısından bir başka önemi de doğrudan Akdeniz'in önemli limanlarından İskenderiye limanı ile ticaret imkânı sunmasıdır.

Antalya'nın fethi ile Türkiye Selçukluları doğrudan Kıbrıs Krallığı ile ticaret yapar konuma gelmiştir. Kıbrıs Krallığı Amaury de Lusignan döneminde Kutsal Roma Germen İmparatoru VI. Henry tarafından resmen tanınmıştır.[109] Kıbrıs Krallığı, Türkiye Selçuklu Devleti açısından güneydeki başlıca rakip konumundadır. Kıbrıs adasının konumu Akdeniz ticaretini doğrudan sekteye uğratacak ya da önemli ikmal merkezi olacak kadar etkilidir.

Türkiye Selçuklu Devletinde tüccarlar için limanlara açılma ya da ticarete verilen önem ve sağlanan imkânlar askeri anlamda da önem taşımaktaydı. Ortaçağ'da bugünkü anlamda iş bölümü mevcut değildi. Ticaret limanı olarak ele geçirilen bir bölge kısa süre içinde askeri nitelikteki bir tersanenin eklenmesi ile askeri bir yapıya kavuşturulabilirdi. Bu

---

[106] Flemming, 2018: 1.
[107] İbn Bibi, (2010). *Selçuknâme*, (İkinci Baskı). (Çev. M. H. Yinanç). İstanbul: Kitabevi Yayınları, 36-38; İbn Bibi, (2014). El-Evamirü'l-Ala'iyye fi'l umiri'l Ala'iyye Selçukname, (Çev. M. Öztürk) Ankara: TTK Yayınları, 125-130; Merçil, E. (2009). Selçuklular Döneminde Türk Denizcilik Faaliyetleri, İ. Bostan ve S. Özbaran. (Editörler). *Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Türk Denizcilik Tarihi 1*. İstanbul: Deniz Basımevi Müdürlüğü, 25-26
[108] Rice, 2015: 67.
[109] Heyd, W. (2000). *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, (İkinci Baskı). (Çev. Enver Ziya Karal), Ankara: TTK Yayınları, 402.

nedenle önemli bir ticaret limanı olan Antalya'da Türkiye Selçuklu Devleti'nin ikinci kez donanması inşa edilmiştir. Antalya limanının Türkiye Selçuklu Devleti için ne kadar önemli olduğunu hemen inşa edilen donanma ile anlamaktayız. İnşa edilen bu donanmanın birincil önceliği ve yapısı Antalya ve civarında Türkiye Selçuklu Devleti'nin ticari çıkarlarını korumaktır. Antalya'da gerçekleşen donanma inşasında Türkiye Selçuklu Devletinde ticaret yapan tüccarların ne kadar etkili olduğu tam olarak bilinmemektedir. Antalya'nın fethi ile Türkiye Selçuklu Devleti Akdeniz'deki siyasi, askeri ve ekonomik dengeleri alt üst etmiştir.

Türkiye Selçuklu Devleti donanma oluşturma konusunda kendi imkânlarını kullanmanın yanı sıra ele geçirdiği bölgelerdeki yerel halkın gemi inşa ve gemi kullanma yeteneklerinden de yararlanmıştır. Antalya'nın fethi ile yeniden oluşturulan Türkiye Selçuklu Donanması yerel halkın içinde yer alan gemi ustaları tarafından inşa edilmiştir. Ancak donanmanın tersane bölümü her ne kadar yerel unsurlardan oluşsa da savaşan unsurlar Selçuklu askerleridir.

3. 4. I. İzzeddin Keykavus Döneminde Türkiye Selçuklu Donanması

I. Gıyaseddin Keyhüsrev 'in şehadetinin ardından oğlu İzzeddin Keykavus Selçuklu Sultanı olmuştur. Babasının genel anlamda benimsediği ticaret politikasını aynen sürdürerek bu politikayı Akdeniz'den tekrar Karadeniz sahiline taşımıştır. İznik ve Trabzon Rum İmparatorlukları Karadeniz sahil yolu üzerinde bulanan ticaret yollarının hâkimiyeti için mücadele içinde olduklarından bu güzergâhta asayiş bozulmuştur.[110] Daha öncede benzer bir durumla karşılaşan Türkiye Selçukluları bu durumu Sinop limanına hâkim olarak avantaja çevirmişlerdir.

Sinop 3 Kasım 1214 tarihinde Türkiye Selçukluları tarafından feth edilmiş ve ticaret yolları üzerinde Selçuklu hâkimiyeti daha da artmıştır. Sinop'un fethi ticari açıdan daha çok askeri açıdan önemlidir. Bizce burada bulanan tersane Karadeniz'de bir donanma oluşturmak için oldukça uygundur. Sinop'ta bulunan donanma inşasında faydalı olacak ustaların Türkiye Selçuklu idaresince işe alınmasıyla Türk donanmasının Karadeniz ayağı da faaliyete geçmiş oldu. Türkiye Selçuklu Donanması için Sinop'un fethi sırasında

[110] Sevim, 2000: 164.

limanda bulunan gemiler ele geçirilerek hizmete alınmış olabilir. Samsun ve sahiline hâkim olan Türkiye Selçuklu Devleti burada bir donanma inşa etmemiştir. Olası bir donanma inşasının gerçekleşmesi halinde bu donanma Sinop'un fethi esnasında I. İzzeddin Keykavus tarafından etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Böyle bir durum gerçekleşmediği için Karadeniz sahilinde Sinop'un fethinden önce Türkiye Selçuklu Donanmasından bahsetmek oldukça güçtür. Sinop'un fethi ile birlikte Akdeniz'in ardından Karadeniz'de de Türkiye Selçuklu Devleti donanma inşa etmiştir.[111] Sinop'ta inşa edilen Karadeniz Donanması ile birlikte Türkiye Selçuklu Devleti sahillerinde hâkimiyet kurduğu Akdeniz ve Karadeniz'de aktif deniz siyaseti izleyecek bir konuma gelmiştir.

Sinop seferi askeri ve ticari sonuçlarının yanı sıra siyasi anlamda da oldukça önemlidir. Sinop'un Türkiye Selçuklu Devleti'nin hâkimiyetine girmesinin ardından Karadeniz'in doğu sahillerinde etkili olan Trabzon Rum İmparatorluğu'nu yöneten Komnenos Hanedanlığı Anadolu'da gerçekleşen Moğol istilasına kadar Türkiye Selçuklu Devleti'nin vasalı olmuşlardır.[112] Sinop'un Türkiye Selçuklularının yönetimine girmesi ile Trabzon Rum İmparatorluğu'nun Türkiye Selçuklu Devleti'ne karşı ticareti sekteye uğratan girişimleri de kısmen son bulmuş, Karadeniz sahillerinde yapılan ticaret daha da güvenli hale gelmiştir.

Daha önce fethedilen Antalya I. Gıyaseddin Keyhüsrev 'in şehadetinin ardından 1212 yılında şehir halkı ile birlikte hareket eden Kıbrıslı Haçlıların eline geçmiştir.[113] Bunun üzerine İzzeddin Keykavus'un 1216'da karadan ve denizden Antalya'yı kuşatması ile ilk kez Selçuklu donanması Akdeniz'de etkin bir biçimde kullanılmıştır. Ancak yeni oluşturulan Selçuklu donanmasının Antalya'nın Haçlıların eline geçmesi ile nerede demirlediği belirsizdir. Ayrıca bu donanmanın Antalya'da isyan başladığında şehir savunmasında ne gibi bir rol üstlendiği de bilinmemektedir. Bu nedenle bu kuşatma da kullanılan donanmanın mahiyeti tam olarak bilinmemektedir. Sinop'ta oluşturulan Türkiye Selçuklu Donanmasının Antalya'nın ikinci kez kuşatılmasında kullanılması mümkün gözükmemektedir. Konuya ilişkin bu belirsizliklere rağmen Ocak 1216 tarihinde Antalya ikinci defa olmak üzere Selçuklu hâkimiyetine girmiş ve donanmanın kullanıldığı bu

[111] Turan, 1965: 210.
[112] Turan, 2018: 327.
[113] Turan, 2018: 327.

kuşatma başarı ile sonuçlanmıştır. Bu kuşatma ve isyan hakkında Antalya surları kitabesi önemli ayrıntılar vermektedir. Kitabeye göre;

"Şehir Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından fethedilmişti. Fakat sultanın şehadetinden sonra beldenin halkı isyan etti ve orada eskisi gibi şirk hâkim oldu. Keykâvus sayısız askeriyle 612 yılı Ramazanın ilk günü başlayarak şehri karadan ve denizden bu ayın sonuna kadar muhasara etti. Her tarafına mancınıklar yerleştirdi. Allah yardım etti ve gece-gündüz cihâddan sonra Allah kelimesi galip gelerek şehir fethedildi.." [114]

Selçuklu idaresi, Antalya'nın yeniden fethiyle şehre kalıcı olarak sahip olmak üzere fetihte çok emeği olan Mübarüziddin Ertokuş'u sübaşılıkla görevlendirmiştir.[115] Bu fetihler ile Selçuklular ticaret yollarına hâkim olma politikasını büyük ölçüde gerçekleştirmiş ve güçlü ordu ve donanma için gerekli mali kaynaklara ulaşmıştır. Askeri harcamalar için mali kaynak yaratma gücü aynı zamanda gelişmiş şehirlerin üretim-tüketim dengesi ve ihracat ile mümkün olmuştur. I. İzzeddin Keykavus bu anlayış çerçevesinde Karadeniz hinterlandına yakın ve sınır bölgesinde yer almayan Sivas şehrini levant'ın önemli ticaret merkezi haline getirmiştir.[116] Ayrıca Sultan, Kıbrıs Krallığı ve Venedik Cumhuriyeti ile ticaret antlaşmaları imzalayarak Türkiye Selçuklu topraklarında ve sahillerinde yapılan ticareti güvence altına almıştır.[117]

3. 5. I. Alâeddin Keykubad Döneminde Türkiye Selçuklu Donanması

Sultan I. İzzeddin Keykavus'un ardından Selçuklu tahtına I. Alâeddin Keykubad geçmiş ve babası Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ticaret politikasını aynen sürdürmüştür. Antalya'nın doğusunda coğrafi ve siyasi açıdan önemli olan Kolonoros kalesi Türkiye Selçukluları için oldukça önem arz etmekteydi. Limanı ve Kalesi ile Antalya hinterlandında bulunan Kolonoros Sultan I. Alaeddin Keykubad komutasındaki Selçuklu ordusu tarafından kuşatıldı. Kuşatmaya Antalya'da bulunan Selçuklu donanması da katılarak denizde gerekli önlemleri aldı. İki ay süren kuşatmanın ardından 1221

[114] Turan, O. (1958). *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, (Birinci Baskı). Ankara: TTK Yayınları, 102-103.
[115] Sevim, 2000: 166.
[116] Rice, 2015: 71.
[117] Turan, 2018: 324-325; Heyd, 2000: 333.

tarihinde Kale komutanı Kyr Vart aman dileyerek Kolonoros'u I. Alâeddin Keykubad'a teslim etmiştir.[118] Bu davranışının ödülü olarak I. Alaeddin Keykubad, onun kızı ile evlenmek, mukabilinde ona Akşehir ve birkaç meşhur köyün mülkiyeti menşurunu göndermek suretiyle anlaştı.[119] Bu antlaşma ile Türkiye Selçuklu donanması yeni bir üs kazanmış oldu. Kolonoros'un adı Sultanının ismine ithafen Alaiye olarak değiştirilmiştir.

I. Alaeddin Keykubad Alaiye'de 1228 tarihinde tersane inşa ettirmiş ve burada Türkiye Selçukluları kendi gemilerini inşa ve ikmal etmeye başlamışlardır.[120] Böylece Türkiye Selçuklu devletinde tersane ve donanma teşkilatı genel hatlarıyla netlik kazanmıştır. Alaiye'de oluşturulan Türkiye Selçuklu Donanması; şehirde bulunan tersane ve kalesi ile savunma ve ikmal anlamında oldukça güçlü durumdadır. Antalya'da daha önce oluşturulan donanmaya ek olarak Alaiye'de oluşturulan Türkiye Selçuklu Donanması Akdeniz'de önemli bir güce sahiptir. Alaiye tersanesinin kapasitesi ve limanın surlar ile korunuyor olması oluşturulan deniz kuvvetinin sahil muhafazasından daha çok aktif bir deniz gücünü amaçladığı anlaşılmaktadır.

Kuzey sahillerinde Trabzon Rum İmparatorları Karadeniz ticaretinde aktif bir ticari politika izlemeyi amaç edinmişlerdir. Ancak Türkiye Selçuklu vasalı olan bu hükümdarların atacakları her adım Selçuklu sultanlığı adına Kastamonu Uç Beyliği tarafından dikkatle takip edilmekteydi. Trabzon Rum İmparatorluğunun Kırım yarımadasında bulunan Suğdak limanında ticaret noktası kurmaya çalışması Türkiye Selçuklu Devletini harekete geçirmiştir. I. Alaeddin Keykubad'ın emriyle Kastamonu Uç Beyi Hüsameddin Çoban komutasındaki Türkiye Selçuklu Donanması Suğdak limanına hareket etmiştir. Bu hadise kuruluşundan kısa bir süre sonra Türkiye Selçuklu Donanmasının ulaştığı gücü göstermesi bakımından önemlidir. Karadeniz'in diğer yakasına Kırım'a binlerce asker, binek hayvanı, yiyecek ve giyecek malzemesi taşıması ve ikmal gemilerine savaş gemilerinin refakat etmesi Türkiye Selçuklu Donanmasının askeri

[118] Konyalı, İ. H. (1946). *Alanya: Alaiye*. (Yayınlayan: M. Ali Kemaloğlu). İstanbul: Ayaydın Basımevi. 66; Cahen, 2000: 75; Bilici, K. (2004). Alanya'nın Fethi Meselesi: Bir Tespit., F. N. Koçak. (Ed.). *Yedinci Tarih ve Kültür Semineri*. Alanya: Alanya Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, 203-204; Alanya'nın fethi tarihi konusunda ayrıca bkz. Turan, O. (2018). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. (On Altıncı Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat, 352-360

[119] Turan, 2018: 357-358.

[120] Merçil, 2009: 27.

gücünü yansıtan önemli bir olaydır. Bu sefer ayrıca Türkiye Selçuklu Devletinin deniz aşırı bir seferi başarı ile tamamlamaya muktedir olduğunun da ispatıdır.

Hüsameddin Çoban komutasındaki Türkiye Selçuklu Donanması 1223-1227 tarihleri arasında Suğdak'ı feth etmiştir.[121] Kıpçaklar bölgedeki denetimlerini kaybederek daha kuzeye çekilmişlerdir. Hüsameddin Çoban Rus ve Kıpçak beylerini Türkiye Selçuklu Devletine tabi kılmayı başarmış ve Suğdak'ta Türkiye Selçuklu otoritesini sağladıktan sonra Kastamonu bölgesine geri dönmüştür.[122] Suğdak limanı ve çevresi Moğolların büyük batı seferine kadar Türkiye Selçuklu toprağı olarak kalmıştır. Şiban, Büri, Böçök ve Burulday Noyan komutasındaki Moğol kuvvetleri Kıpçakları mağlup etmelerinin ardından Suğdak şehrini ve Limanını 26 Aralık 1239 tarihinde ele geçirmişlerdir.[123]

Suğdak seferinin ardından 1228 tarihinde Trabzon Rumlarının Sinop, Samsun taraflarına yaptıkları saldırıları bertaraf etmek ve vasal statüdeki Trabzon Rumlarının bu tecavüzlerini cezalandırmak amacıyla I. Alâeddin Keykubad harekete geçmiştir. Melik Gıyaseddin Keyhüsrev ve Mübarüziddin Ertokuş'un komuta ettiği kuvvetler Sinop, Samsun ve Ünye taraflarını Trabzon Rum İmparatorluğu'nun baskısından kurtararak, Türkiye Selçuklu Donanmasının da denizden desteği ile Trabzon'u kuşatmıştır. Ancak elverişsiz hava şartları şehrin topografik yapısı nedeniyle kuşatma başarısız olmuştur.[124] Bu kuşatmanın ardından Türkiye Selçuklu Devleti, Sinop'un ikinci kez Pervane Müineddin Süleyman tarafından fethi sırasında donanmadan yararlanmıştır.[125] Türkiye Selçuklu Donanması ikinci Sinop seferinden sonra komuta unvanı bulunan ancak askeri anlamda faaliyet göstermeyen bir yapı olarak varlığını sürdürmüştür.

3. 6. Türkiye Selçuklu Donanmasının Yapısı

Selçuklu Donanmasının teşkilat yapısı kaynakların yetersizliği nedeniyle tam olarak şematize edilememiştir. Fakat iki ana donanmadan bahsetmek mümkündür. Bugünkü donanma yapımıza da uygun olarak Türkiye Selçuklularının Akdeniz ve Karadeniz

[121] Yakupoğlu, C. (2016). Anadolu Beylikleri El Kitabı. H. Şahin. (Ed.). *Selçuklu Uç Beyliği: Çobanoğulları*, İstanbul: Grafiker Yayınları 393.
[122] Yakupoğlu. 2016: 393.
[123] Özcan, A. T. (2017). *Moğol-Rus İlişkileri* (1223-1341). Ankara: TTK Yayınları, 106; Sevim, 2000: 175.
[124] Sevim, 2000: 175.
[125] Merçil, 2009: 29.

donanması olarak iki filosu bulunmaktadır. Bu iki filonun bulunduğu denizler dikkate alınarak iki önemli liman ön plana çıkmaktadır. Bu limanlar Karadeniz'de Sinop limanı ve Akdeniz'de Alaiye limanlarıdır. Donanmanın ikmali ve ana unsurları muhtemelen bu limanlarda demirlemektedir. Öte yandan bu limanların dışında diğer sahil bölgelerinde özellikle Antalya'da tüccarların ticaret yaptıkları iskeleler ve sahil muhafaza için devriye görevi gören savaş gemileri de mevcuttur.

Türkiye Selçuklu donanmasında kullanılan gemi tipleri ise çağdaşı olduğu siyasi teşekküllerin kullandığı gemilere paralel olmalıdır. Ayrıca ana limanlar ve bu limanların bulunduğu iklim koşulları göz önüne alındığında gemi inşa için gerekli malzemelerin temini de oldukça kolaylaşmaktadır. Özellikle gemi yapımında kullanılan ağaçların temini, yelken kumaşları, askeri teçhizat limanlara gelen tüccarlardan satın alma kolaylığı Türkiye Selçuklu limanlarının öne çıkan niteliklerindendir. Özellikle Alaiye kalesinin koruduğu tersane, kurulduğu dönemin önemli gemi inşa merkezlerinden biridir.[126] Alaiye tersanesi gemi inşa ve ikmali açısında Akdeniz'in sayılı donanma üslerinden biri konumundadır. Alaiye tersanesinde oldukça gelişmiş depo alanlarının ve havuz sisteminin varlığı tersanenin önemini daha da arttırmaktadır. İstanbul, Venedik gibi önemli donanma merkezlerine benzer şekilde inşa edilen Alaiye tersanesi Türkiye Selçuklu Donanması ve yönetiminin denizciliğe verdiği önemin en önemli göstergesidir. Kale ve tersanenin müşterek kullanımına ek olarak kara kuvvetleri ile demirli donanmayı koruma algısı Ortaçağ'ın önemli deniz güçlerinin kullandığı savunma sitemidir. Dönemin önemli deniz güçlerinin uyguladığı bu sistem Türkiye Selçuklu Devletinden Osmanlılara intikal etmiştir.

Türkiye Selçuklu Donanması 1208-1228 tarihleri arasında yirmi yıl gibi kısa bir süre de oldukça etkili olmuştur. Bu kadar kısa sürede etkili bir deniz gücünün oluşmasında yerel halkın desteği göz ardı edilemez. Özellikle Gemi ustaları ve tüccarlar ücret karşılığında Türkiye Selçuklu Devleti hizmetinde çalışmışlardır. Bu çalışmalar sayesinde donanmada kullanılan gemi tipleri çağın gemi tipleri ile uyumlu hale gelmiştir. Yerel insan kaynaklarının en iyi şekilde kullanıldığı Türkiye Selçuklu Donanmasında güverte hizmetlerinin Türk askerleri tarafından sağlandığını düşünmekteyiz.

[126] Rose, S. (2002). *Medieval Nafal Warfare* 1000-1500, London: Routledge, 7.

Türkiye Selçuklu Donanmasında muharip gemilerin, iki sıra kürekli ve üç sıra kürekli savaş gemileri ile mancınık taşıyabilen çağının modern anlayışı ile donatılmış olduğunu düşünmekteyiz. Özellikle etkili ticari bağlantılara sahip olan Türkiye Selçuklu Devleti'nin donanmada tüccarların fikirlerine önem verdiği düşüncesindeyiz. Bu muharip savaş gemilerinin yanı sıra güçlü bir ikmal filosu da Türkiye Selçuklu Donanmasında yer almaktadır. Bu ikmal filosunun doğrudan Donanmaya bağlı gemilerden mi oluştuğu yoksa Tüccar gemilerinden ikmal amaçlı mı kiralandığı ihtimaller arasındadır. Ancak ikmal gemilerinin donanmaya bağlı olma ihtimali daha yüksektir. Çünkü Türkiye Selçuklu Donanmasının gelişme hızı düşünüldüğünde muharip gemilerin oluşturulması ikmal gemilerine göre daha zor olduğu da göz önüne alındığında ikmal gemisi inşası daha kolaydır. Ayrıca Türkiye Selçuklu Donanmasına ikmal hizmeti sunabilecek bir tüccar filosu ya da yabancı destekte mevcut değildir.

Türkiye Selçuklu Donanmasının filolarının aynı anda aynı yerde bulunması Çanakkale ve İstanbul boğazının denetiminin Türkiye Selçuklu Devletinde olmaması nedeniyle mümkün değildir. Bu nedenle müşterek bir donanma komutanlığının olmadığı Türkiye Selçuklu Donanmasında her filo komutanı kendi donanmasından ve aldığı emirlerden sorumludur. Ayrıca Donanmanın katıldığı seferler dikkate alındığında Türkiye Selçuklu Donanması tek başına aktif bir güçten ziyade daha çok kara ordusuna yardımcı bir kuvvet olarak kullanılmıştır.

Türkiye Selçuklu Donanmalarına, Emir'üs Sevahil ve Melik'üs Sevahil ünvanlı komutanlar komuta etmiştir. Ancak bu unvanların devletin dağılma süresince ortaya çıkması donanmanın kuruluşu sırasında nasıl teşkilatlandığı konusunda bizlere bilgi vermemektedir.[127] Ayrıca müşterek donanma komutanı olabilecek ya da sadece tersaneden sorumlu olabilecek yetki ve sorumlulukları tam olarak tespit edilemeyen Sinop'ta bulunan Reis'ül Bahr ünvanlı bir memur daha bulunmaktadır. Bu unvanın en eski sahibi Şücaeddin Abdurrahman bin Kazvini'dir.[128] Kaynaklar, Türkiye Selçuklu Donanmasında görev yapan Emirü's-Sevahil Hoca Yunus ile Melikü's Sevahil Bahaüddin isimli komutalardan da bahsetmektedir.[129]

[127] Flemming, 2018: 30.
[128] Flemming, 2018: 30.
[129] Kuşcu, A. D. E. (2002). Türkiye Selçuklularında Ordu ve Donanma., H. C. Güzel, K. Çiçek ve S. Koca. (Editörler). *Türkler C. VII*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. 264.

4. KARESİ BEYLİĞİ VE TÜRK DENİZCİLİĞİNDEKİ YERİ

4. 1. Karesi Beyliği'nin Kuruluşu

Karasi Beyliği[130] Doğu Roma İmparatorluğu tarafından "Misya" olarak adlandırılan bugünkü Balıkesir ve Çanakkale il sınırlarının önemli bir bölümü ile İzmir il sınırının kuzey kesimlerini içine alan coğrafyada kurulmuştur. Misya bölgesi coğrafi olarak dağların batı-doğu yönlü uzandığı geniş ovalardan oluşmaktadır. Dağların uzanış yönü ulaşımı kolaylaştırırken, ovalar ve nehir yatakları bölgeyi askeri açıdan müstahkem mevkilere bağımlı hale getirmiştir. Ayrıca bölgenin Güney Batısı ve Kuzeyinin denize kıyısı bulunmaktadır. Deniz kıyısındaki liman şehirleri ulaşım imkânını kolaylaştırmakla birlikte bölge savunmasına da katkıda bulunmuştur.

Karesi Beyliğinin kuruluş tarihi, eldeki kaynakların yetersizliği nedeni ile halen netlik kazanmamıştır. Beyliğin kuruluş yılı olarak Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı 1296-1297 tarihlerini, Prof. Dr. Erdoğan Merçil 1297 tarihini, Prof. Dr. Zerrin Günal Öden ise bu tarihlerin kuruluş için kabul edilebileceğini belirtmektedir.[131] Bu tarihlerin tamamı Ceneviz-Doğu Roma ittifakı ile Venedik Cumhuriyetinin son savaşını temel almaktadır. Venedik ve Ceneviz arasındaki barış 1299 tarihinden 1350 tarihine kadar korunmuştur[132]

Doğu Roma ordularının Anadolu yerine Balkanlar ve İstanbul'un güvenliği için hareket halinde olduğu bu tarihlerde yani 1296-1297 yıllarında Karesi Beyliği'nin kurulmuş olması oldukça makuldür. Karasi Bey Misya bölgesinde XIII. yüzyılın sonlarından itibaren Doğu Roma sınırı boyunca etkili olmaya başlamıştır. Karasi Beyin Doğu Roma topraklarında etkin olmaya başladığı zaman aralığında Misya bölgesinin doğusunda bulunan Bithynia bölgesinde Osman Bey'in askeri faaliyetlerini arttırması ve Misya'nın güneyinde Frigya bölgesinde de benzer şekilde Germiyanoğlu I. Yakup'un ileri harekâtı Doğu Roma sınırı boyunca genel bir Türk saldırısını işaret etmektedir. Georges Pachymérés bu genel Türk saldırısının komutanlarının isimlerini söyle sıralamaktadır;

---

[130] Beyliğin isminin hangi sözcükten geldiği konusunda çeşitli görüler ileri sürülmektedir. Öden, Z. G. (1999). *Karası Beyliği*. Ankara: TTK Yayınları, 13-14.
[131] Öden, 1999: 19-20.
[132] Abulafia, D. (2012). *Büyük Deniz Akdeniz'de İnsanlık tarihi*. (Çev. G. Ç. Güven). İstanbul: Alfa Yayınları, 414.

"Amourios, Osman, Alişirler, Menteşe, Süleyman Paşa, Alaides, Lamises, Sphondyles ve Pagdines"tir.[133] Pachymérés'in belirttiği bu komutanlar ve faaliyet alanları kısmen bilinmektedir.

Doğu Roma İmparatorluğu'nun Anadolu toprakları boyunca özellikle Germiyan kuvvetlerinin Batı Anadolu bölgesinde planlı bir şekilde akınlara başlamaları Karasi Bey'in durumunu kuvvetlendirmiştir. Doğu Roma ordusunun aynı anda birçok yerde faaliyet gösterememesi Türk kuvvetlerinin işini kolaylaştırmış ve akınların sıklaşmasına neden olmuştur. Karasi Bey emrindeki kuvvetler ile Kütahya taraflarından Bigadiç'e yönelerek Bigadiç çevresinde etkili olmuştur. Karesi Bey'in emrindeki Türk kuvvetleri Akira bölgesine güneyde yer alan nehir vadilerinin oluşturduğu ırmak boylarından girmiştir. Bigadiç'in ardından Akira'nın fethi ile Karasi Beyliği kurulmuştur. Misya bölgesinde Doğu Roma savunmasının felç edilmesi ile Karesi Bey Güneyde Edremit Körfezine ve Kuzeyde Erdek Yarımadası ile batıda Biga'ya kadar olan coğrafyada akınlarına devam etmiştir. Karasi Beyliği'nin kurulması ile sonuçlanan Doğu Roma İmparatorluğu'nun Batı Anadolu toprakları boyunca gerçekleşen genel Türk saldırısı karşında Doğu Roma yönetimi yer yer karşılık vermeye çalışmış ve ilk şaşkınlığı atlatmayı başarmıştır. Ancak bu yerel askeri harekâtlar ile kazanılan başarılar uzun süreli bir başarıya dönüşmemiş ve kısa süre sonra tekrarlanan Türk saldırıları karşısında etkisini yitirmiştir.

Misya Bölgesinde akınlarını yoğunlaştıran Karesi Bey'in Germiyan Beyliğinin sınırlarından bu bölgeye ilerlemiş olması bizce kuvvetle muhtemeldir. Özellikle Akira kentine yönelen Karasi Bey'in, daha mamur ve önemli Bithynia bölgesine yönelmemesi bizce bu nedenden kaynaklanmaktadır.

İmparator II. Andronikos'un desteğinden yoksun kalan Anadolu'daki Doğu Roma askeri ve idari yöneticileri yalnız kalınca, yaşanan askeri krizi atlatamayarak toprak kayıplarını önleyememişlerdir. Bu askeri ve idari yöneticiler, Doğu Roma İmparatoru'nun akrabalarından ya da saray görevlilerinden seçildikleri halde görev yerleri sık sık değişmekte olup bu görev yerlerine merkezi yönetim tarafından gerekli önem

[133] Pachymérés Georges. (2009). *Bizanslı Gözüyle Türkler*. (Çev. İ. B. Barlas). İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayınları, 78-79.

verilmemekteydi.[134] Yaşanan toprak kayıpları ve Doğu Roma halkının artan şikâyetlerine karşı İmparator II. Andronikos Anadolu'da gerçekleşen Türk ilerleyişi ve askeri hareketliliğine karşı tedbirler almak zorunda kalmıştır.

Doğu Roma yönetimi kaybedilen toprakların geri alınması amacıyla yeni bir askeri sefer başlatmıştır. İmparator II. Andronikos topraklarında iskân olmalarını kabul ettiği Alanlardan[135] oluşan 10 bin ila 16 bin arasında değişen bir kuvvet oluşturarak bu kuvvetleri Batı Anadolu'ya Türk kuvvetlerinin üzerine sevk etmiştir.[136] İmparator oluşturduğu bu derme çatma orduyu oğlu eş İmparator IX. Mikhael'in komutasına vermiştir.

İmparator IX. Mikhael emri altındaki birlikler ile 1302 tarihinde dayanılmaz durumdaki Türk baskısını hafifletmek için kuzey-güney doğrultusunda hareket ederek Karasi topraklarından geçmiştir. Karasi kuvvetleri, üzerlerine gelen Doğu Roma ordusu ile vur-kaç taktiğini kullanarak mücadele etmişlerdir. Karesi kuvvetleri Doğu Roma ordusunu mağlup edemeyerek bu ordunun geçişini kontrollü olarak takip etmişlerdir. Karesi topraklarından ayrılan Doğu Roma ordusu Batı Anadolu boyunca ilerleyerek Germiyan kuvvetlerinin ana saldırı noktası olduğu anlaşılan Gediz nehri havzasına ulaşmıştır. Çoğunluğu Alan ücretli askerlerinden oluşan Doğu Roma ordusu, moral seviyesi düşük ve ağır baskı altında sadece yürüyen adeta bir insan yığınına dönüşmüştür. Daha önce yurtları ve aileleri hatta yaşamları için savaşan Alanlar eşlerinden ve çocuklarından uzaklaştıkça savaşma isteklerini yitirmişlerdir. İmparator IX. Mikhael'in savaş komuta tecrübesinin olmaması da bu duruma eklenince Doğu Romalılar için durum daha da karmaşık hale gelmiştir. Doğu Roma ordusunun karşısında bulunan Türk kuvvetleri ise yüksek savaş tecrübesi olan moralli, savaşma arzusu olan yurt tutmak isteyen kuvvetlerdir. Bu kuvvetler emirleri altında savaştıkları beyleri ile birçok çatışmaya girmiş ve kazanmış nitelikli birliklerdir. Bu koşullar altında Doğu Roma ordusu Manisa yöresine ulaşmıştır. Manisa yöresinde Alan ücretli askerleri dağılmaya başlamıştır. Ordusunun savaşmadan dağıldığını gören İmparator IX. Mikhael bu dağılmayı ilk anda önlemeyi başarmıştır. İmparator IX.

[134] Ostrogorsky, 2015: 444.
[135] Alanlar Moğol İmparatorluğu'nun Kafkasya ve Dest-i Kıpçak seferleri sonucunda yurtlarından ayrılarak Doğu Roma İmparatorluğuna iltica etmişlerdir.
[136] Öden, 1999: 21.

Mikhael, babası İmparator II. Andronikos'tan Alanlar için daha fazla ücret talep etmiştir.[137] Alanlar aldıkları ücretin karşılığında birkaç ay daha toplu vaziyette bir yığın olarak kalmışlar ise de dağılmaları engellenememiştir. İmparator IX. Mikhael çareyi Türk denizinin ortasında bir avuç Doğu Romalı hassa kuvveti ile baş başa kalarak hızla kuzeye Türk akınlarından nispeten uzak en yakın müstahkem mevki olan Bergama kalesine sığınmakta bulmuştur.

Doğu Roma ordusunun bir anda savaşmadan dağılması ve İmparator IX. Mikhael'in süratle Bergama'ya sığınması; Lidya, Frigya, Misya ve Bithynia 'da yer alan Doğu Roma kentleri için felakete dönüşmüş ve sınır hattı boyunca genel bir Türk saldırısını tetiklemiştir. Sınır hattı boyunca başlayan Türk saldırısı karşısında onun geri çekilişi Kyzikos'a (Erdek) ve oradan da 1303 yazında Pegai'ye (Biga) kadar devam etmiştir.[138] İmparatorun geri çekilişinin uzun sürmesi bölgede yaşanan Türk baskısından kaynaklanmaktaydı. İmparator hızla kuzeye yönelmiş ancak yaşanan baskın ve çatışmalar nedeniyle yavaşlamak zorunda kalmıştır. Böylece IX. Mikhael'in hızlı geri çekilişi Batı Anadolu boyunca Türk baskısını arttırmış ve akıncılar hızla Adalar Denizine yönelmişlerdir. Kale-Kent olmayan bölgelerde özellikle etkili olan Türk akıncıları Misya bölgesinde daha da etkili olmuşlardır. Karasi Bey'in komutasındaki Türk kuvvetleri Akira çevresinden tekrar Edremit Körfezine kadar olan bölgede akınlarını hızlandırarak bu bölgeye doğru hâkimiyet sahalarını genişletmişlerdir. Bu akınlar sırasında Karasi Beyliği'nin hâkimiyet sahasının ne kadar genişlediği kesin olmasa da Edremit Körfezine kadar olan topraklar Karasi Bey tarafından feth edilmiştir. Öte yandan akın halinde bulunan Türk kuvvetleri birincil amaçlarına ulaşarak ele geçirdikleri Doğu Roma eyaletlerinin taşralarına hâkim olmaya başlamışlardır.

4. 2. Karesi Beyliği'nin Edremit Körfezinde Hâkimiyet Kurması

Alan ücretli askerlerin başarısızlığının ardından Doğu Roma İmparatorluğu Küçük Asya'da artık var olma mücadelesi veren büyük şehirlerden oluşan bir yapıya bürünmüştür. Kale-Kentler dışındaki taşrası büyük ölçüde kaybedilmiş, bir bölümü liman şehirlerinden

[137] Öden, 1999: 21.
[138] Öden, 1999: 21; Turğut, V. (2016). Anadolu Beylikleri El Kitabı. H. Şahin. (Ed.), *Karası Beyliği* İstanbul: Grafiker Yayınları, 180.

oluşan bu yapının uzun süre kapısına dayanan Türk seline mukavemet göstermesi imkânsız hale gelmeye başlamıştır.

Doğu Roma ordusunun mevcut durumu Türk akınlarını İmparatorluğun insan gücü ile durdurabilecek konumda değildir. Anadolu'da devam eden Türk akınları Doğu Roma topraklarının boşalmasına yerel halkın kısmen savunmasız olarak gördüğü yörelerden çekilmesine neden olmuştur. Bu nedenle Doğu Roma orduları büyük miktarda ücretli askeri birliklere ihtiyaç duymaktadır. Bu ücretli askerler Latinler, Bulgarlar, Kafkasyalılar ve Kuzey halklarından temin edilmektedir.[139]

İmparator II. Andronikos'u hiçbir amacı olmayan ve hiçbir bayrağın altında ona aidiyet duymadan savaşan ücretli ordulara mahkûm bırakan koşullar tamamen kendi siyasi ve ekonomik bakış açısından kaynaklanmaktadır. 1258 yılında başlayan Ceneviz-Venedik savaşı Suriye kıyılarında Ceneviz'in mağlup olması ile sonuçlanmış ve Doğu Roma İmparatorluğu ile Ceneviz'i diplomatik olarak ortak düşman Venedik Cumhuriyetine karşı yakınlaştırmıştır.[140] 1261 tarihinde Doğu Roma İmparatorluğu ile Ceneviz Nif antlaşması imzalamıştır. Antlaşmadan önce Ceneviz, İmparator VIII. Mikhael'i İstanbul'da taç giyerken 50 kadırga ile desteklemiştir.[141] Nif antlaşması Ceneviz'e oldukça önemli imtiyazlar sağlamaktadır. Özellikle Karadeniz limanlarını Ceneviz'e bırakan antlaşma İstanbul'da da Venedik mahallesinin Ceneviz'e verilmesi gibi önemli maddeler içermektedir.[142] 1281 tarihinde başlayan Venedik-Doğu Roma savaşının 1285 tarihinde barış antlaşması ile sonuçlanmasıyla İmparator II. Andronikos Doğu Roma donanmasını dağıtarak yeni bir savunma sorununa yol açmış ve bunu tasarruf tedbiri olarak görmüştür.[143] Ceneviz Donanması 1284 tarihinde Pisa Donanmasını mağlup ederek Doğu Romalılara oldukça güven veren bir güç konumundadır.[144] Ceneviz Donamasına güvenmek Doğu Roma Donanmasının işlevsiz hale gelmesine neden olmuştur. Çağın önemli teknolojik gelişmelerinden yoksun kalan Doğu Roma donanması kendisine ihtiyaç

[139] Heath, L. (2014). *Bizans Orduları 900-1461*. (Çev. Buket Bayrı), İstanbul: TİBKY, 37-48
[140] Nicol, D. M. (2000). *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel ilişkiler Üzerine*, (Çev. G. Ç. Güven). İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, 166.
[141] Rose, 2000: 102.
[142] Nicol, 2000: 166.
[143] Raffaele, D' Amato, (2016). *Byzantine Naval Forces (1261-1461)*. (Illustrated; P. Dennis, I. Dzis). New York: Osprey Publishing. 10; Nicol, 2000: 202-203.
[144] Levis, A. R., Runyan, T. J. (1985). *European Naval and Maritime History, 500-1500*. Bloomington: Indiana University Press, 70.

duyulduğu anda bu ihtiyaca karşılık verecek konumdan oldukça uzaktır. Örneğin 13 yüzyılın sonunda yaşanan teknolojik gelişmeler nedeniyle yön bulma alanında yeni gelişmeler yaşanmıştır.[145] Ancak mevcut donanmasını terhis eden Doğu Roma İmparatorluğunun bu gelişmeleri hemen donanmasına adapte etmesi mümkün olmamıştır.

Doğu Roma donanmasında mürettebat olarak yer alan askerler terhis işleminin ardından başka bir iş bulma ümidiyle Venedik, Ceneviz yâda Türklerin hizmetine girmiştir.[146] Böylece Kara kuvvetlerinin yetersizliği yanında Deniz kuvvetlerinin de yok edilmesi ile birlikte Doğu Roma İmparatorluğu sadece şehirlerden oluşan kendi kendini silahsızlaştıran ekonomik değeri yüksek bir toprak silsilesine dönüşmüştür.

Ücretli asker kullanımı ise Doğu Roma İmparatorluğunda İmparatorluğa karşı oluşan tehditlerin yoğunluğuna göre asker ihtiyacını karşılamak için kullanılan bir yöntemden ibaretken, Komnenos Hanedanının uyguladığı toprak politikaları neticesinde askere alınabilecek nüfusun azalması ile sürekli kullanılan askere alma sistemine dönüşmüştür. II. Andronikos ise uygulamada daha da yetersiz hale getirdiği pronoia sistemi nedeniyle oluşturmak istediği askeri birlikleri tamamen ücretli askerlerden oluşturmak zorunda kalmıştır.[147] Bu nedenle Doğu Romalılar için ücretli askerden oluşan ordu savaşlarda birincil seçeneğe dönüşmüştür. Palaigolos Hanedanı kendi oluşturduğu bu birincil seçeneğe sıkı sıkı sarılmıştır.

Doğu Roma yönetimi askeri durumundaki zaafın farkına vararak Güney İtalya'da oldukça etkili olan Katalan ücretli askerle temasa geçmiştir. II. Andronikos Sicilya ve Napoli arasında Vesperler savaşının 1302'de resmen sona ermesi ve barış antlaşması yapılmasıyla işsiz kalan Katalan ücretli askerleri, kaybettiği toprakları geri almak için kiralayarak Batı Anadolu'da vereceği savaşa yeni bir kuvvet olarak katmayı planlamıştır.[148] Katalan ücretli askerler yalnızca Katalanlardan oluşmayan bu günkü İspanya topraklarında yer alan; Aragon, Navarra, Mayorka gibi çeşitli bölgelerden gelen savaşçılardan oluşmaktaydı.[149] Katalanlar savaşçılıklarının yanı sıra köle ticareti de

[145] Levis, A. R., Runyan, T. J. 1985: 72-73.
[146] Nicol, 2000: 203.
[147] Ostrogorsky, 2015: 447.
[148] Abulafia, 2012: 408.
[149] Vasiliev, 2016: 676.

yapmaktaydılar. Özellikle İber yarımadasında Müslüman ve Hristiyanların arasındaki sınırlarda akın ve yağmacılığı gerçekleştirenler, Katalan savaşçıların en çok rağbet ettiği köleler; siyah, zeytuni ve beyaz olarak betimlenen Kuzey Afrikalı Müslüman esirlerdir.[150]

Alman kökenli Roger de Flör'ün komutasında bulunan Katalan paralı askerler liderlerine oldukça sadık olan askeri bir gruptu.[151] Bu nedenle Doğu Roma yönetimi Roger de Flör ile oldukça yakın ilişkiler kurarak onun kişiliğinde Katalan paralı askerlerin sadakatini güvence altına almak istemiştir. Batı Anadolu'da Türk tehdidine karşı İmparator II. Andronikos Katalanların tüm isteklerini yerine getirebilirdi.[152] Bu nedenle İmparator Katalanların 4 aylık ücretini peşin ödediği gibi yeğeni Maria Asen ile Roger de Flör'ü evlendirerek akrabalık tesis etmiş, Roger de Flör Megas Duks yani Amiral tayin edilerek kendisine Ceaser unvanı verilmiştir.[153] Roger de Flör bu rütbe ve imtiyazlar ile Doğu Roma siyasetinde etkili olabilecek bir konuma gelmiştir. Katalan paralı askerler İstanbul'a 36 gemi ve 6.500 kişilik kuvvetleri ile bu koşullar altında gelmişlerdir.[154]

1304 yılı başlarında Erdek'te karaya çıkan yaklaşık 6000 - 6500 kişiden oluşan Katalan güçleri ilk anda kendilerinden beklenen etkiyi sağladılar. Doğu Roma kentlerinin sağladığı lojistik desteği iyi kullanan Katalan güçleri Karesi ilerleyişini durdurmayı başardılar. Karasi güçlerini mağlup eden Katalan paralı askerler güneye yöneldiler.

Batı Anadolu'da Alanlara göre Katalan kuvvetleri daha etkili olarak Güney Marmara'dan başlayarak Alaşehir'e kadar olan bölgede faaliyet göstererek bir takım kısa süreli başarılar elde etmişlerdir. Bu kuvvetler Alaşehir önlerinde Germiyan Beyi I. Yakup'u mağlup etmişlerdir.[155] Katalan birlikler Doğu Romalı birliklere göre daha farklı savaşmaktaydılar. Hafif zırhlı Katalan piyadesi eski Roma usulüne uygun olarak savaşa mızrak atarak başlamaktaydı. Mızrak atan piyadeler ardından ağır süvari hücumuna zemin hazırlayarak düşman piyadesini âdete şaşkına çevirmekteydi. Mızrak atarak savaşa başlanması süvari birliklerine karşı piyadeye üstünlük sağlamaktaydı. Bu taktik anlayış

[150] Abulafia, 2012: 392.
[151] Vasiliev, 2016: 676.
[152] Nicol, D. N. (2016). *Bizans'ın Son Yüzyılları 1261-1453*. (çev. B. Umar). İstanbul: TİBKY, 161.
[153] Ostrogorsky, 2015: 444-455; Vasiliev, 2016,: 676; Miller, William. (1908). *The Latin in The Levant*, New York: E. P. Dutton and Company. 213.
[154] Miller, 1908: 214.
[155] Uzunçarşılı, İ. H. (2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, (Altıncı Baskı). Ankara: TTK Yayınları, 42

karşısında Germiyan Beyi I. Yakup, Alaşehir kuşatmasını kaldırmak zorunda kalmıştır. Germiyan Beyliğinin Katalanlara karşı mağlup olması Batı Anadolu'da Türk ilerleyişini yavaşlatmıştır. Onların bu başarıları Doğu Roma'nın Batı Anadolu'da kalan yerleşim yerlerini özellikle denizden ikmal edilen sahil kentleri ile kale kentleri bir süreliğine rahatlatmıştır.

Ancak Doğu Romalılar Katalan askeri birliğinin daha önce hizmetlerinde çalışan diğer paralı askerlerden farklı olduğunu kısa süre içinde anlamışlardır Her türlü yağma ve şiddete başvuran Katalan paralı askerler yalnızca Roger de Flör'den emir almakta ve savaş alanında da kendi savaş düzenlerinde savaşmaktaydılar.[156] Ayrıca Katalan paralı askerler elde ettikleri başarılar ile kendilerini üstün görmekte ve disiplinsiz davranışları ile Roma halkını bezdirmekteydiler. Türk akıncılarından daha fazla Romalılara ve Doğu Roma yönetimine zarar veren Katalan kuvvetleri Trakya'da Bulgar saldıranlarına karşı kullanılmak üzere Gelibolu'ya çağrıldılar. Bu kuvvetlerin baskısına son verme iradesi gösteren Doğu Roma yönetimi ile paralı askerler karşı karşıya gelmiştir. 1305 yılının Nisan ayında IX. Mikhael Edirne sarayında Katalan lider Roger de Flör'ü öldürterek paralı asker sorununa çözüm bulduğunu düşünmüştür.[157] Onlar liderleri Roger'ın önderliğinde elde ettikleri tecrübelerinde etkisiyle Doğu Romalı yerel güçlere karşı oldukça etkili olmuşlardır. Trakya'da artan Katalan yağması Doğu Roma yönetimi için Batı Anadolu'da gerçekleşen Türk ilerleyişinden daha öncelikli mesele olarak görülmüş ve bu meseleye yoğunlaşmak zorunda kalınmıştır. Katalan kuvvetleri Doğu Romalılara karşı Atina'da hükümet kurma derecesinde başarılı olmuşlardır. Anadolu'da gerçekleşen Katalan ilerleyişi Batı Anadolu'daki son geniş çaplı Doğu Roma direncinin de sonu olmuştur.

Doğu Roma İmparatorluğunun bulunduğu durumdan yararlanmak isteyen Karesi kuvvetleri 1305 yılından itibaren harekete geçerek Ege sahillerine yönelmişlerdir. Karesi Bey'in komutasındaki Türk kuvvetleri Edremit başta olmak üzere Assos, Bergama ve Dikili istikametinde yoğun baskı oluşturmuştur. Assos ve Bergama gibi kale-kentler uzun süre Karesi kuşatmasında kalmış olabilir.

[156] Nicol, 2016: 161-162.
[157] Ostrogorsky, 2015: 455; Nicol, 2016; 164; Vasiliev, 2016: 678.

1328 tarihinden önce Assos, Bergama, Dikili Karesi kuvvetleri tarafından hâkimiyet altına alınmıştır. Sadece Edremit 1328 tarihinden sonra Karesi hâkimiyetine girmiştir.[158] Edremit muhtemelen denizden ikmal edilebildiği için bu kadar uzun süre dayanabilmiştir.

4. 3. Karesi Beyliğinin Donanma Faaliyetleri

Karesi Bey ve oğulları Biga Yarımadasını Türk nüfus ile iskân etmişlerdir. Biga Yarımadasını Türk nüfusa yurt yapan Karesi beyleri Balkanlar içinde tehdit oluşturmaya başlamışlardır. Güney ve Doğu sınırında Germiyan, Saruhan ve Osmanlı Beylikleri ile çevrelenen Karesi yönetimi bu beylikler ile çatışmalara girmekten kaçınarak Çanakkale tarafına yönelmiştir.

Karesi beyin ölüm tarihi net olmasa da 1328 tarihinden önce olduğu kesindir; Bu tarihte Doğu Roma İmparatoru III. Andronikos Sinik şehrine geldiğinde Çanakkale sahilindeki şehirlerine saldırı olmaması için Karesi Bey'i Demirhan Bey ile bir antlaşma imzalamıştır.[159] Karesi Beyliğinin Karasi Bey'den sonra bir bütünlük arz edip etmediği tartışma konusudur. Demirhan Bey'in Doğu Roma İmparatoru III. Andronikos ile antlaşma yapması onun bir hükümdar olarak sayılmasına yol açmıştır. Ayrıca İbn Batuta seyahatnamesinde Bergama ve Balıkesir şehirlerinden bahsederken Bergama'da Yahşi Han'ın Balıkesir'de ise Demirhan Bey'in hükümdar olduğundan bahsetmektedir.[160] Bu bahis Karesi topraklarında iki beyin hüküm sürdüğü yönündedir. El-Ömeri, Balıkesir ve Bergama'yı ayrı ayrı beylik kabul ederek ikisinin kardeş olduğundan bahsetmekle birlikte, Yahşi Han'ın 20 bin süvarisi ve denizde hazır gemilerinin bulunduğunu Demirhan Bey'in güçlü olduğundan bahsederken askeri gücünün sınırlarından bahsetmemektedir.[161] Kantakuzenos'un tarihinde Demirhan Bey'in Doğu Roma İmparatorluğu ile yapmış olduğu antlaşma bahsinde Demirhan Bey'den bahsederken Yahşi oğlu olarak bahsetmesi de

[158] Turğut, 2016: 181.
[159] Zachariadou, E. (1983). *Trade and Crusade: Venetian Crete and the Emirates of Menteshe and Aydin (1300-1415)*. Venice: Istituto Ellenico di Studi Bizantini e Postbizantini di Venezia per Tutti İ Paesi del Mondo. 16; Uzunçarşılı, 2011: 98.
[160] Ebu Abdullah Muhammed İbn Batuta Tanci, (2018). *İbn Batuta Seyahatnamesi*. (Sekizinci Baskı). (Çev. A. S. Aykut). İstanbul: YKY, 295.
[161] Şihabeddin b. Fazlullah El-Ömeri, (2014). *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım* (Mesaliku'l Ebsar). (Çev. D. A. Batur). İstanbul: Selenge Yayınları, 165-166.

üstünde durulması gereken önemli bir konudur.[162] Karasi Bey'in vefatı üzerine Yahşi Bey yönetimi devralmış ve dönemin siyasi koşullarına göre beyliğin merkezini Bergama'ya taşımıştır.[163]

Yahşi Bey'in saltanat dönemi Karasi Beyliği için en görkemli dönemi oluşturmaktadır. Karasi Beyliği Balıkesir merkez olmak üzere Demirhan Bey ve Bergama merkez olmak üzere de Yahşi Bey hâkimiyetinde yeniden yapılanmıştır. Bu yapılanma beyliğin başına geçen Yahşi Bey ile oğlu Demirhan Bey arasında gerçekleşmiştir.

Demirhan Bey Doğru Roma İmparatorluğuna karşı karada faaliyet gösterirken özellikle Marmara sahillerinde 1328 tarihinde İmparator III. Andronikos ile barış antlaşması yapmıştır.

"III. Andronikos, 1328 yılında Kyzikos (Erdek)'e geldi. Burayı hem Erdek'teki mabette muhafaza edilen Tanrı'nın anasının ikonu önünde diz çökmek, hem de önceden görmediği bu yeri görmek için ziyaret etti. Fakat asıl amacı, Çanakkale'nin doğusunda bulunan Bizans (Roma) şehirlerinde akınlarda bulunan Yahşi'nin oğlu Demirhan'ı barış yapmaya ikna etmekti. Bu seyahat İmparatorun arzu ettiği biçimde sonuçlandı. Demirhan Bey, büyük bir tevazu ile İmparator ile buluştu. İmparatoru görecek kadar yaklaştığında o ve beraberindeki Türkler atlarından indiler. İmparator ile baş başa görüşme yaptı. Sonra İmparator Biga'ya, Demirhan da kendi ordugâhına geri döndü. Ertesi gün Demirhan yine geldi. İmparatoru selamladı, bundan sonra barışa riayet edeceğini vadetti ve doğudaki Bizans şehirlerine asla akınlar yapmayacağını söyledi. Sözünü tuttu ve bu andan itibaren Bizanslılara asla zarar vermedi…"[164] Bu antlaşma ile Demirhan Bey Doğu Romalılar ile olan mücadelesine son vermiştir. Karesi Beyliği'nin diğer tüm askeri harekâtları Yahşi Bey tarafından gerçekleştirilmiş gözükmektedir.

1329 tarihinde Yahşi Bey'in oluşturduğu 70 parçalık donanma Gelibolu taraflarına akınlarda bulunmuş ancak başarılı olamamıştır. Yahşi Bey'in kuvvetlerince Çanakkale Boğazında bir üstünlük mücadelesi verildiği anlaşılmaktadır. Karesi idaresi 70 parçalık çıkarma gemilerinden oluşan kalabalık bir deniz gücü ile Enez civarı ve Beres taraflarına

[162] Öden, 1999: 35.
[163] Öden, 1999: 35.
[164] Öden, 1999: 47.

akınlarda bulunmuştur. Çanakkale Boğazının Anadolu yakasını elinde bulunduran Karesi Beyleri Gelibolu Yarımadasında da hâkimiyet kurmak üzere askeri güçlerini bu noktaya yoğunlaştırmışlardır. Doğu Roma ordusunun savunma direnci tam olarak kırılamamış ve akınlar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 70 parçalık Karasi Donanmasının ise bir intikal filosu olduğu açıksa da savaş gemilerinin bu filoya eşlik edip etmediği kesin değildir.

Doğu Roma İmparatoru III. Andronikos 1330 tarihinde Trakya'ya gitme hazırlığı içindeyken Türk kuvvetlerinin Çanakkale Boğazını iki noktadan geçerek Trakya Şehirleri olan Cisson, Polybotum ve Aconiten ile Rodoscuk'u tehdit ettikleri haberlerini almıştır. Tecrübe edinen Türk kuvvetleri tek bir noktaya odaklanmayarak daha geniş bir saldırı gerçekleştirmişlerdir. Bu saldırıları geri püskürten İmparator III. Andronikos Çanakkale boğazının güvenliğini sağlamıştır. Karesi akının temel amacı bölgede keşif yapmak ve bu yörelerde asayişi bozarak güvensizlik ortamı yaratmaktır.

Yahşi Bey Adalar Denizin kuzeyinde deniz ticaret ağını sekteye uğratmıştır. Aydınoğlu Umur Bey'inde Adalar Denizinin güneyinde Venedik ve Latinlere ait topraklardan vergi alması önlenememiştir.[165] Bu durum bölgede ticaret yapan Venedik Cumhuriyeti ve diğer Latin kökenli devletleri askeri bir sefer konusunda harekete geçirmiştir. Papa XXII. İonnes'in 8 Mart 1334 tarihli Venedik Doju Francesco Dandolo'ya yazdığı mektup ile Haçlı Donanması toplanmış ve bir Haçlı Seferi ilan edilmiştir.[166] Papalık, Fransa, Venedik, Doğu Roma, Rodos Şövalyeleri, Kıbrıs Krallığı'nın başı çektiği Haçlı Donanması Pietro Zeno komutasında Adalar Denizi'ne hareket ederek Edremit Körfezine ulaşmıştır. Edremit Körfezinde hazır bekleyen Karesi Donanması, Haçlı İttifakının geri çekilmesini beklemiş ancak bu durum gerçekleşmeyince muharebeyi kabul etmiştir. 17 Eylül 1334 tarihinde gerçekleşen Edremit Deniz Savaşında Karesi Donanması 250 gemi kaybederek imha olmuş, Yahşi Bey'in damadı dâhil 3000'e yakın Türk denizcisi şehit düşmüştür.[167] Haçlı donanması karşısında sayıca üstünlüğe sahip olan Karesi Donanması savaş gemilerinin Haçlılara göre zayıf ve etkisiz kalması nedeniyle bu mağlubiyeti yaşamıştır. Bu felaketin ardından Yahşi Bey donanmasını toparlamak üzere yaklaşık yedi yıllık bir süre boyunca sahillere çekilmiştir.

---

[165] Çavuşdere, S. (2016). *Avrupa'nın Türk Sorunu*. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 199.
[166] Çavuşdere, 2016: 202.
[167] Çavuşdere, S. (2017). *Orta Çağ'da Venedik, Papalık ve Türkler*. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 106; Öden, 1999: 40-41.

1341-1342 tarihinde Bergama'dan hareket eden Yahşi Bey donanma ve kara ordusuna komuta ederek Gelibolu Yarımadasına yönelmiştir. Gelibolu'da İmparator Ionnes Kantakuzenos'un aldığı tedbirler ile karşılaşan Yahşi Bey düzenlediği saldıranlardan her hangi bir sonuç alamamıştır. Bu durum üzerine İmparator ile barış antlaşması yaparak tekrar Karesi topraklarına dönen Yahşi Bey 1341-1343 arasında vefat etmiştir.

4. 4. Süleyman Bey ve Gelibolu Seferi

1343 tarihinde Yahşi Bey'in vefatı üzerine Çanakkale taraflarında Karesi oğlu Süleyman Bey tarih sahnesine çıkmıştır. Süleyman Bey'in Demirhan Bey ile kardeş mi yoksa onun oğlu mu olduğu bilinmemektedir. Karesi soyu silsilesi tam olarak tespit edilemediğinden tüm ihtimaller bizce değerlidir. Demirhan Bey'in vefat ya da esirliği her ne kadar kesin olmasa da Osmanlı Kroniklerinin bahsettiği Aclan=Demirhan Bey ideası durumu daha karmaşık hale getirmektedir. Biz çalışmamızda bu aynı şahıslar denklemini esas alarak Demirhan Bey'in Osmanlıların Karesi topraklarını ele geçirmeye başlaması üzerine esir edilip Bursa'ya götürüldüğünü varsaymaktayız. Bu durumda Süleyman Bey'in ise doğal hâkimiyet bölgesinde bir süre daha Osmanlılara karşı tutunabildiği anlaşılmaktadır.[168]

Karesioğlu Süleyman Bey, Aydınoğlu Umur Bey'in yardımından yoksun kalan Kantakuzenos'un yardım isteğini kabul ederek Gelibolu taraflarına asker sevk etmiştir. İonnes Kantakuzenos'un aldığı bu yardımla Doğu Roma İmparatorluğu'nda yaşanan taht mücadelesinde varlığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır.

Bu yardımı yapabilmesi Osmanlılarla bir anlaşmaya vardığı ya da aslından ortaya koyulan savların gerçeği yansıtmadığı ve üç parçaya bölünmüş bir Karesi Beyliğinin her beyinin üç farklı tarihsel durumunda aynı anda var olduğunu kabul etmemiz gerektiğini göstermektedir.

1345 tarihinde Süleyman Bey hâkimiyet sahasını hala korumaktadır. Aydınoğlu Umur Bey karadan İonnes Kantakuzenos'a yardım etmek için Saruhan ve Karası topraklarından geçmiştir. Bu geçiş esnasında karesi donanması kullanılmıştır. 1357

[168] Uzunçarşılı, 2011: 99.

tarihinde varlığını halen sürdüren Karesi Beyliği Bergama, Kemer Edremit ve Edremit ile Çanakkale'nin boğaza uzanan kıyılarında varlığını sürdürmektedir. 1361 tarihinde Osmanlı Padişahı Sultan 1. Murad'ın saltanat döneminin başlangıcında Karesi Beyliği tamamen Osmanlıların hâkimiyetine girmiştir.

4. 5. Karesi Donanmasının Özellikleri

İkmal ve savaş gemilerinden oluşan Karesi Donanması müşterek bir deniz gücünde bulunması gereken komuta birliğine sahiptir. Yahşi Bey'in Karesi Donanmasının neredeyse tamamını komutası altına aldığını düşünmekteyiz. Ayrıca donanma gerekli antrepolar ile sahillerde kolaylıkla ikmal edilmekteydi. Tersane teşkilatı tam olarak tespit edilemeyen Karesi Donanmasının savaşçı unsurlarının Türk, gemi inşa ustaları ise yerli halktan oluşmaktaydı. Karesi Beyliğinin Edremit'te limanı bulunmaktadır.[169] Bu liman Karesi Donanmasının merkezidir. Karasi Beylerinin kullandığı gemilerin etki alanları da göz önüne alındığında özellikle Edremit körfezinde Karasi Donanmasının üslendiği açıktır. Edremit Körfezini çevreleyen Kaz ve Madra Dağları donanmanın kereste ihtiyacının karşıladığı bölgelerdir. Özellikle Ayvacık-Ezine arasında yaptığımız incelemelerde bölgede ikmal antrepoları kurulabilecek yerlerin mevcut olduğunu ancak Behramkale'den sonra liman oluşturulabilecek bir yerleşimin olmadığını görmekteyiz.

Kullanılan ikmal gemileri düz bir sahil şeridine ihtiyaç duymaktadır. Bu gemilerin kıyıya çekilmek üzere inşa edildiği açıktır. Edremit Deniz Savaşı Karesi Donanmasının ana gövdesini çıkarma gemilerinin oluşturduğunu bizlere göstermektedir. Kendisinden sayıca az bir kuvvete karşı gerekli direncin gösterilememesi Karasi Donanmasının açık deniz savaşına göre tertiplenmediğini göstermektedir.

Karesi gemilerinin bordalarının yüksek olmadığı ve ikmal gemilerinin mutlaka tek bordalı suya bitişik hareket eden Kuzey Avrupa tarzı gemiler olduğu açıktır. Bu tarz gemilerin inşası için büyük tersanelere ya da çok fazla malzemeye ihtiyaç duyulmaması ve kolaylıkla sahile çekilmeleri Karesi yönetimi için yeterli görülmüş olabilir. Ancak koruma görevi yapan az sayıdaki savaş gemilerinin mutlak suretle çeşitli ebat ve türlerde Doğu

[169] Pryor, J.H. (2004). *Akdeniz'de Coğrafya, Teknoloji ve Savaş Araplar, Bizanslılar, Batılılar ve Türkler*. (Çev. F. Tayanç, T. Tayanç). İstanbul: Kitap Yayınları, 166.

Roma tekniklerine göre inşa edilmiş küçük kadırga ya da dromon tipi gemiler olduğu düşüncesindeyiz.

Gelibolu'ya akın düzenleyen Yahşi Bey'in Güney Marmara'dan destek kuvvet almadığı aşikârdır. Demirhan Bey'in komutasında bir Karesi Donanmasının olup olmadığı bilinmemektedir. Demirhan Bey'in erken tarihlerde Doğu Roma İmparatorluğu ile antlaşma imzalaması aktif bir deniz politikası izlemesini engellemiş olabilir. Bu durum göz önüne alınarak Karesi Donanmasının esas faaliyet bölgesinin Adalar Denizi ve Edremit Körfezi olduğu söylenebilir.

5. MENTEŞE BEYLİĞİ ve TÜRK DENİZCİLİĞİNDEKİ YERİ

5. 1. Menteşe Beyliğinin Kuruluşu ve Menteşe Bey

Günümüz Menteşe yöresine adını veren Menteşe Türkleri 13. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Karya'ya yerleşmeye başlamışlardır. Karya; Büyük Menderes Nehri'nin güneyi ile bugünkü Muğla ilinin kuzey kesimlerini içine alan bölgedir. Karya 1261 tarihinden itibaren Doğu Roma topraklarından kopmaya başlamıştır. Özellikle İznik Rum yönetimine hâkim olan düşüncenin bir parçası olan asker köylülerin korunması, kilise ve aristokratların özgür köylüler üzerinde egemenlik kurmasını engelleme anlayışı İstanbul'un geri alınması ile beraber ortadan kalkmaya başlamıştır. Bu durum merkezden uzak topraklarda kendini daha da hissettirir bir hal almıştır.

Karya bölgesine Türkmen kuvvetlerin nasıl ulaştığı konusunda mutabakat yoktur. Paul Wittek'in ileri sürdüğü görüşe göre Menteşe Bey Türkiye Selçuklu Devletinde "Emir'ül Sevahil" idi. O, Antalya ya da Alanya'dan deniz yoluyla Karya bölgesine çıkmak sureti ile Karya bölgesinde hâkimiyet kurmuştur. Bir diğer görüşe göre ise Karya bölgesinde hâkimiyet tesis etmeye başlayan Menteşe Bey, Fethiye taraflarından Karya'ya hareket ederek egemenlik tesis etmiştir.[170]

Daha önce Türkiye Selçuklu Devleti hükümdarı I. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde Denizli- Honaz yöresi ile aşağı menderes havzasına sokulan Türkler için Karya bölgesi pek de yabancı değildir. Doğu Roma idaresinin hatalı politikaları nedeniyle Türk kuvvetleri diğer bölgelerde olduğu gibi bu bölgede de yurt tutmaya başlamışlardır. Ayrıca İmparator VIII. Mikhael 'in Balkanlarda izlediği siyaset Batı Anadolu'yu askeri anlamda adeta boşaltmış bölgede bulunan birlikler Latin tehlikesine karşı hızla Balkanlara kaydırılmıştır.

[170] Uzunçarşılı, 2011: 70

1264 tarihinde Karya'da önemli ölçüde Türk baskısı hisseden VIII. Mikail Palaiologos kardeşi İonnes'i güçlü bir ordu ile bölgeye sevk etmiştir.[171] O, bu bölgede duruma hâkim olmuştur. Türk ilerleyişini engelleyen İonnes ayrıca bölgedeki kalelerin surlarını onararak bu kalelere garnizon yerleştirmiştir. [172] 1269 tarihinde Karya'da bulunan liman şehirleri Menteşe Türkleri tarafından hâkimiyet altına alınmıştır.[173] 1278 tarihinde Türk ilerleyişinin oluşturduğu tehlikeyi anlayan İmparator VIII. Mikail bu kez oğlu Andronikos komutasında tekrar Karya'ya doğru askeri birlikler göndermiştir. Prens Andronikos babası VIII. Mikail hayatta iken ortak İmparator ilan edilmiştir.[174] İmparator II. Andronikos orduya komuta etmekten oldukça uzak bir kişiliğe sahiptir. Çok iyi eğitim almış olan II. Andronikos bilim ve edebiyata ilgi duymaktaydı.[175] Bu koşullar altında 1282 tarihinde Menteşe Bey Tralles'i (Aydın) kuşattı.[176] Menteşe Bey elinde kuşatma silahları bulunmadığı için Aydın şehrini ablukaya almıştır. Bu kuşatma sırasında Aydın susuz ve kısmen aç kalmıştır. Yaz mevsiminde gerçekleşen kuşatma sırasında Aydın halkı teslim olmak zorunda kalmıştır.[177] Menteşe Bey daha sonra Sultanhisar'ı kuşatmıştır. Sultanhisar'da Aydın gibi Menteşe hâkimiyetine girmiştir. Menteşe ilerleyişine karşı II. Andronikos komutasındaki Doğu Roma ordusu hiçbir suretle harekete geçmeyerek Menderes vadisinin elden çıkışını Nif'ten izlemekten öte bir şey yapamamıştır.[178]

II. Andronikos Nif'in güneyini adeta kaderine terk ettiği sıralarda Menteşe Bey vefat etmiş, Fethiye'de türbesine defnedilmiştir.[179] Menteşe Beyliği; Muğla, Balat, Milas, Beçin Bozüyük, Marin, Çine, Tavas, Burnar, Fethiye, Köyceğiz ve Fenike kasabalarından oluşmaktadır.[180] Bu kasabaların çoğu Menteşe Bey hayatta iken Menteşe hâkimiyetine girmiştir.

---

[171] Ayönü, Y. (2016). Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-II Menteşeoğulları Tarihi. A. Çevik ve M Keçiş (Editörler). *Menteşe Beyliğinin Güneybatı Anadolu'daki Faaliyetleri*. Ankara: TTK Yayınları, 5.
[172] Ayönü, 2016: 6.
[173] Wittek, Paul. (1999). *Menteşe Beyliği*. (Üçüncü Baskı). (Çev. O. Ş. Gökyay). Ankara: TTK Yayınları, 26.
[174] Baştav, Ş. (2015). *Bizans İmparatorluğu Tarihi; Son Devir (1261-1461)*. İstanbul: İletişim Yayınları, 28.
[175] Baştav, 2015: 28.
[176] Uzunçarşılı, 2011: 70; Wittek, 1999: 26-27; Georges, Pachymérés, 2009: 59, Kyriakidis, Savvas. (2011). *Warfare in Late Byzantium* 1204-1453. Boston: Brill. 26
[177] Georges Pachymérés, 2009: 59-60.
[178] Wittek, 1999: 26-27.
[179] Uzunçarşılı, 2011: 70.
[180] Uzunçarşılı, 2011: 71.

Menteşe Bey'den sonra beyliğin başına Mesut Bey geçmiştir, Mesut Bey'in kardeşi Kirman ise Fenike'de hüküm sürmeye başlamıştır.[181] Mesut ve Kirman Beylerin aralarındaki hiyerarşi net değildir.

5. 2. Mesut Bey ve Menteşe Donanması

Doğu Roma İmparatoru II. Andronikos daha önce mağlup olduğu Karya'ya yeniden hâkim olmak için 1293-1295 tarihleri arasında Filanthropenos Aleksios komutasında birlikler sevk etmiştir.[182] İmparator II. Andronikos iyi bir komutan olmasa da topraklarını savunmak için mücadeleci bir kişiliğe sahiptir. Doğu Roma ordusu Aydın şehrini geri almıştır. Şehri yeniden onaran Komutan Filanthropenos Aleksios bu başarılarına güvenerek Karya'da İmparatora karşı isyan etmiştir. Karya'da büyük bir zafer elde eden Filanthropenos Aleksios yöre halkı tarafından da desteklenerek Türklerin de güvenini kazanmıştır. Ancak bu isyan girişimi başarıya ulaşmayarak kısa sürede bastırılmış ve Filanthropenos Aleksios öldürülmüştür. Onun ölümü üzerine Menteşe Türkleri Karya'da hâkimiyetlerini pekiştirmişlerdir.[183]

Menteşe Bey vefat ettiğinde oğlu Mesut Bey küçük yaşta olduğu için Menteşe Beyliğinin siyasetinde Menteşe Bey'in damadı Sasa Bey etkili olmuştur. Sasa Bey Aydın kuşatmasının benzerini Ephesos şehrine uygulamıştır. Bu kuşatmada çok uzun sürmeyerek 1304 tarihinde Ephesos'ta Menteşe topraklarına katılmıştır.[184] Sasa Bey elindeki kuvvetler ile 1307-1308 tarihlerinde Birgi'yi de Menteşe hâkimiyetine almayı başarmıştır. Bu noktada hâkimiyet sahasını genişletmekte olan bir başka Türk Beyi Aydınoğlu Mehmet Bey ile Sasa Bey karşı karşıya gelmiştir. Bu iki Türk Beyinin mücadelesinden Mehmet Bey galip gelmiş Sasa Bey hayatını kaybetmiştir. Sasa Bey ile Mehmet Bey başlangıçta dost ve müttefik iken ilkinin saldırgan tutumu bu dostluğa son vermiştir.[185]

Mesut Bey babasından devraldığı beyliğin yıkılma tehlikesini bertaraf ettikten sonra Doğu Roma İmparatorluğu yönetiminde bulunan Rodos adasına akınlara başlamış ve

[181] Uzunçarşılı, 2011: 70.
[182] Uzunçarşılı, 2011: 71; Zachariadou, 1983: 6
[183] Pachymérés, 2009: 68.
[184] Wittek, 1999: 38; Zachariadou, 1983: 7
[185] Wittek, 1999: 40.

1300 tarihinde adanın yarısını hâkimiyeti altına almıştır.[186] Rodos adası coğrafi konumu nedeniyle daha önce Cenevizliler tarafından ele geçirilmiş ancak İznik Rum İmparatorluğu zamanında tekrar Doğu Roma hâkimiyetine girmiştir.[187] 1300 tarihinden itibaren Menteşe Türkleri Rodos Adasına sistematik akınlarda bulunmuşlardır.[188] Menteşe Beyliği donanmada yerel halk ve ücret karşılığında hizmet veren denizcilerden yararlanmıştır. Bu çok uluslu deniz gücü modeli sayesinde Rodos adası birbirini izleyen akınların hedefi haline gelmiştir.

Mesut Bey Karya sahillerinin korunması için Rodos'un hâkimiyet altına alınması gerekliliği nedeniyle Menteşe Donanmasını Rodos üzerine sevk etmiştir. Menteşe kuvvetleri adada tam anlamıyla hâkimiyet kuramamış ancak adanın bir bölümünde etkili olabilmişlerdir. Kıbrıs Kralı tarafından adada istenmeyen şövalyeler Papa ve Fransa Kralı'nın teşviki ile Menteşe Beyliğine karşı Rodos'a sevk edilmişlerdir. Adanın tamamı üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışan Mesut Bey'in planlarını St. Jean Şövalyelerinin Rodos'a yerleşmeleri bozmuştur. Rodos'a şövalyelerin gelişi Menteşe birliklerini zor durumda bırakmış ve ada 15 Ağustos 1308 tarihinde Şövalyelerin hâkimiyetine girmiştir.[189]

Menteşe Donanmasının ana üssü Balat limanıdır. Menteşe Donanmasının doğal faaliyet alanında birçok çok körfezin bulunması büyük avantaj sağlamıştır. Gizlilik ve hızlı hareketin etkisinin Menteşe donanmasının gücünü arttırdığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle Menteşe Donanmasının büyük bölümü avcı gemilerinden oluşmaktadır. Açık deniz savaşı için uygun olmayan bu gemiler nedeniyle Menteşeliler Rodos Şövalyelerine karşı başarılı olamamışlardır.

Rodos Adasındaki şövalyeler Ceneviz ticaret gemilerine saldırmaya başlayınca Cenevizliler Menteşe Beyliğine yardım etmeye çalışmış ancak Papa Clemens'in araya girmesi ile bu yardım gerçekleşmemiştir.[190] Mesut Bey'in, Türkiye Selçuklu Sultanı II.

---

[186] Koca, S. (2015). *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Berikan Yayınları, 162.
[187] Georgios Akropolites, (2008). *Vekayiname*. (Çev. B. Umar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 91.
[188] Luttrel, A. T. (2007). Latins and Greeks in The Eastern Mediterranean. A. Benjamin, H. Bernar,. ve J. David. (Editörler). *The Latins and ife on the Smaller Aegean Islands: 1204-1453*. 151.
[189] Uzunçarşılı, 2011: 72; Nicol, 2000: 238; Luttrel, 2007; 154.
[190] Ersan, M., Alican, M. (2017). *Türklerin Kayıp Yüzyılı: Beylikler Devri Türkiye Tarihi*. İstanbul. Timaş Yayınları, 129.

Mesut adına 1296 tarihine ait kesilmiş sikkeler kullandığı görülmektedir.[191] O, Türkiye Selçuklularına tabiliğini sürdürmüş ve İlhanlı Valisi Emir Çoban'ında hâkimiyetini tanımıştır.[192]

Menteşeoğlu Mesut Bey 1320 tarihinden önce vefat etmiştir. İki oğlu bulanan Menteşeoğlu Mesut Bey'in büyük oğlu Orhan Bey kardeşi İbrahim Bey ile giriştiği hâkimiyet mücadelesini kazanarak beylik üzerinde hâkimiyet kurmuştur.

5. 3. Orhan Bey ve Menteşe Donanmasının İnkırazı

Orhan Bey 1320 tarihinden itibaren Rodos'u geri almak için mücadele ettiyse de başarılı olamamıştır. Menteşe Beyliğinin genel siyaseti Rodos başarısızlığı ile yeniden şekillenmiştir. Rodos başarısızlığı Menteşe Donanmasının eski gücünü yitirmesine ve inkırazına neden olmuştur. Orhan Bey, Menteşe topraklarının imarına ve ticarete yönelerek beylik siyasetini bu çerçevede yeniden şekillendirmiştir. O, Venedik kontrolündeki Girit adası ile ticari ilişkiler kurmuştur Onun zamanında Latin ticareti Balat'ta gelişmiş ve Menteşe topraklarında tedavülde Latin paralarının kullanıldığı anlaşılmıştır. Menteşe Beyliği 1331 tarihinde Venedik Cumhuriyeti ile barış antlaşması imzalamıştır.[193] Bu barış uzun süreli olmamakla birlikte Menteşe Beyliğinin ticari faaliyetlerini hızlandırmıştır.

Orhan Bey döneminde Menteşe topraklarını ziyaret eden İbn Battuta Beylik 'den söyle bahsetmektedir;

"Bu yüce sultanın adı Menteşeoğlu Şucaeddin Urhan Bek'tir. Hükümdarlar arasında boyu posu, temiz ahlakı ve zekâsıyla tanınmıştır. Genellikle fakih ve âlimlerle bir adada bulunuyor, onlara büyük değer veriyor. Fıkıh bilginlerinden oluşan bir grubu yanında bulunduruyor. Çeşitli ilimlerde uzman, erdemli insan Fakih Huvarezmi (:Harizmi) de bunlardan biridir. Onunla tanıştığım sırada sultan kendisine, Ayasluk'a gitmesi, o bölgenin hükümdarı ile görüşüp verdiği hediyeyi kabul etmesinden ötürü kırgındı. Bu yüzden Huvarezmi, Milas beyi ile görüşürken kendi durumunu ona anlatmamı ve zihninde beliren kuşkuları gidermemi rica etti. Ben de hükümdarın huzuruna vardığımda onu methettim,

[191] Uzunçarşılı, 2011: 72.
[192] Koca, 2015: 163; Ersan-Alican, 2017: 129.
[193] Zachariadou, 1983: 18-19

göklere çıkardım. Erdemi ve sağlam bilgisi konusunda şahsi kanaatimi açıkladım. Hakikaten de Huvarezmi ile ilgili kuşkuları zail oldu hükümdarın! Milas hükümdarı bize binek hediye etti, ihtiyaçlarımızı eksiksiz gördü. Onun konağı Milas'a iki mel uzaklıkta bulunan Bercin (:Peçih) kasabasındadır. Burası yeni kurulmuş, yeni binalara ve mescitlere sahip küçük bir şehirdir. Bey, tepe üzerine kurulu bu şehirde yeni bir Cuma Camii yaptırmaya teşebbüs etmişse de henüz tamamlayamamıştır. Burada kendisiyle görüştük. Sonra Ahı Ali'nin dergâhına misafir olduk. Milas beyinin epey ihsanından sonra Kunya'ya (:Konya) gitmek üzere bu şehirden ayrıldık..."[194]

Orhan Bey Menteşe topraklarında 20 yıldan fazla hüküm sürmüştür. O, 20 yıl boyunca diğer Türk Beyleri nezdinde saygı görmüştür. Ayrıca Menteşeoğlu Orhan Bey zamanında Menteşe Beyliği bağımsızlığı kazanmıştır.

Orhan Bey'in vefatı üzerine İbrahim Bey Menteşe Beyi olmuştur. İbrahim Bey, Aydınoğlu Gazi Umur Bey ile Haçlılara karşı ittifak kuracak iken Aydınoğlu Gazi Umur Bey'in şehit düşmesi ve Aydınoğlu Hızır Bey'in Haçlılar ile barış antlaşması yapmak zorunda kalması gibi nedenlerle savaşmadan Haçlılar ile antlaşma yolunu seçmiştir. Menteşeoğlu İbrahim Bey'in vefatı ile Menteşe Beyliği dağılma sürecine girmiştir.

[194] İbn Battuta, 2018: 282.

6. AYDINOĞLU BEYLİĞİ ve TÜRK DENİZCİLİĞİNDEKİ YERİ

6. 1. Aydınoğlu Beyliği'nin Kurulması ve Gazi Mehmet Bey

Aydınoğlu Beyliği; Birgi merkez olmak üzere Sultan Hisarı, Ödemis, Ayaslug, Tire, İzmir kırsalında kurulmuştur. Beyliğin kurucusu Gazi Mehmet Bey Germiyanoğlu Beyliğinin Sübaşısıdır.[195] Doğu Roma topraklarında yaşanan istikrarsız ortamdan yararlanan Germiyanoğlu I. Yakup Bey, Gazi Mehmet Bey'i Adalar Denizi yönündeki toprakların fethi ile görevlendirmiştir.

Gazi Mehmet Bey elindeki kuvvetler ile ivedi bir şekilde yukarıda saydığımız şehirlere akınlara başlamıştır. 1308 tarihinde Menteşe Bey'in damadı Sasa Bey ile sınır sorunları nedeniyle karşı karşıya gelmiştir. Gazi Mehmet Bey Sasa Bey'i mağlup ederek kendi topraklarında hâkimiyetini pekiştirmiştir.

1310 yılından itibaren Germiyanoğlu Beyliği ile olan bağlantıları zayıflayan Aydınoğlu Mehmet Bey bağımsız bir şekilde hareket etmeye başlamıştır. Aydınoğlu Beyliği'nin ismini kurucusundan almaması Aydın ismi üzerinde tartışmalara yol açmıştır. Aydın isminin boy, ad, aile ismi olma gibi bir durumu vardır. [196] Bağımsızlığını eline alan Gazi Mehmet Bey Germiyanoğullarına karşı düşmanca tavır almamış ve dostane ilişkileri sürdürmüştür. O elde etiği toprakları Türk töresi gereği oğullarının yaş sırasına göre onlara paylaştırmıştır. Büyük oğlu Hızır Bey'e Ayaslug ve Sultan Hisar'ı Umur Bey'e Müslüman İzmir'i İbrahim Bey'e Bodemya'yı, Süleyman Bey'e Tire'yi vermiştir. En küçük oğlu İsa Bey'i ise yanında Birgi'de tutmuştur.[197]

Gazi Mehmet Bey devletinin temellerini oluşturduktan sonra Ayaslug'ta donanma inşasına girişmiştir. Batı Anadolu Beyliklerinin genel anlayışı olan donanma inşa etme girişimi Aydınoğlu Beyliğinde de görülmektedir. 1312 tarihinde oluşturulan 23 savaş gemisinden oluşan Aydınoğlu Donanması Rodos açıklarına hareket etmiş, Rodos Şövalyelerinin Büyük üstadı Foulqrıes de Villaret' tarafından Amargo adasında savaşa

[195] Uzunçarşılı, 2011: 104.
[196] Akın, H. (1966). *Aydınoğlu Beyliği Hakkında Bir Araştırma*. (İkinci Baskı). Ankara: A. Ü. Basımevi, 7.
[197] Sevim, A.- Yücel, Y. (1989). *Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi*. Ankara: TTK Yayınları, 267.

mecbur edilmiştir.[198] Yapılan mücadelede Aydınoğlu kuvvetleri yenilmiştir. 1312 tarihinde başarısız olan Aydınoğlu Mehmet Bey 1319 tarihinde tekrar denize açılmıştır.

Rodos Büyük Predcepteurü olan Albert de Schwarzburg 1319 tarihinde 24 savaş gemisi ile Rodos'tan Sakız adasına hareket etmiş, orada Martino Zaccaria'nın idaresindeki Ceneviz donanması ile birleşerek, 58 gemi ve 2600 savaşçısı ile Aydınoğlu donanmasını karşılamıştır.[199] Ceneviz-Rodos birleşik donanmasının saldırısına uğrayan Aydınoğlu Donanması 1500'den fazla şehit vererek 400 asker ve 6 gemi ile muharebe alanını terk etmiştir.[200] Giriştiği ilk deniz savaşını ve sahip olduğu gemilerinin önemli bir kısmını kaybeden Aydınoğlu Mehmet Bey, donanmasını toparlayarak yeniden oluşturmak için sahillere çekilmek zorunda kalmıştır.

Aydınoğlu Mehmet Bey topraklarının imarı ve kalkınması içinde faaliyetlerde bulunmuştur. 1333 tarihinde Aydınoğlu toprakların ziyaret eden İbn Battuta Aydınoğulları Beyliği topraklarındaki hoşgörü hakkında bilgiler vermektedir.[201] O, bu topraklarda karşılaştığı ilginç bir hikâyeden şöyle bahsetmektedir:

"Biz böyle bu şekilde otururken başında teylesanlı bir sarık bulunan yaşlıca bir adam gelerek selam verdi. Kadı ile müderris ayağa kalkıp onu selamladılar. Adam Bey'in önündeki sedire oturunca hafızlar geride kaldılar. Müderrise bu adamın kim olduğunu sordum. Güldü, cevap vermedi. Soruyu tekrar ettim. O zaman, bana, bu ihtiyar Yahudi, bir hekimdir, hepimiz ona muhtaç olduğundan, gördüğün gibi ona itibar eder ve ayağa kalkarak onu karşılarız dedi. Vak'a beni sinirlendirmiş ve öfkelendirmiş olduğundan Yahudi'ye, ey mel'un oğlu mel'un, sen Yahudi olduğun halde nasıl oluyor da Kur'an-ı Kerim'i yaşayanların üst tarafına geçip oturabiliyorsun, diyerek tahkire ve sesimi yükseltmeye başladım. Bey, bu davranışım karşısında hayrette kaldı ve ne dediğimi sordu. Müderris tercüme edince Yahudi bozuldu ve hırslanarak toplantıyı bırakıp çıktı. Toplantıdan sonra oradan ayrılınca müderris, hay Allah senden razı olsun, çok iyi yaptın, senden başkası da ona böyle söyleyemezdi, haddini bildirmiş oldun, diyerek teşekkür

[198] Enveri. (1929). *Düstürname-i Enveri* (Çev. M. H. Yınanç). İstanbul: Evkaf Matbaası, 24.
[199] Fevzi, (1932). *Türklerin Deniz Muharebeleri*. İstanbul: Deniz Matbaası, 40-41; Tezel, H. (1973). *Anadolu Türklerinin Denizcilik Tarihi*. İstanbul: Deniz Matbaası, 19-20; İnalcık, H. (1993). The Rise of the Turcoman Maritime in Anatolia, Byzantium and the Crusades *İndiana Universty Turkish Studies and Turkish Ministry of Culture Joint Series Vol. 9*. Bloomington: 313; Enveri, 1929: 24.
[200] Enveri, 1929: 24.
[201] Parmaksızoğlu, İ. (1993). *İbn Batuta Seyahatnamesi Seçmeler*. İstanbul: MEB Yayınları, 32.

etti…"[202] Buradan da anlayabileceğimiz üzere din ve ırk ayrımı yapılmaksızın Gazi Mehmet Bey'in huzurunda herkes yer alabilmekteydi.

6. 2. Gazi Umur Bey ve Adalar Denizinde Türk Hâkimiyeti

Aydınoğlu Umur Bey İzmir Körfezine hâkim olabilmek için komşusu durumundaki Liman İzmir'inde hâkimiyet kurması gerektiğini kavrayarak 1326 yılında babası Gazi Mehmet Bey'den aldığı destekle Liman İzmir'ini kuşattı.[203] Ancak 1000 kişilik bir kuvvetle yapılan bu kuşatma iki buçuk yıl sürdü. Kuşatmanın bu kadar uzun sürmesinin nedeni kuşatma makinalarının olmayışı ve kuşatma birliklerinin sayıca az olmasıdır. Bu kuşatma sırasında Umur Bey 18 yaşlarındaydı.[204] Kuşatma uzadıkça kalede bulunan Cenevizlilerin yiyecek ve su sıkıntısı artmış ve kuşatmaya direnme iradeleri sarsılmıştır. Bu durum karşısında İzmir'in hâkimi Cenevizli Martino Zaccaria kaleyi Umur Bey'e teslim ederek hâkimiyetindeki Sakız Adası'na çekilmeye mecbur kalmıştır. 1328 yılında gerçekleşen bu zafer sayesinde İzmir'in bütünüyle Aydınoğlu topraklarına katılması ile bölgede Umur Bey'in otoritesi artmış ve İzmir Körfezinde Türk hâkimiyeti sağlanmıştır. Latin İttifakı Liman İzmir'ini ele geçirmek için harekete geçmiş ise de Umur Bey'in müdafaası karşısında tutunamayarak geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu olay Adalar Denizindeki Latin adalarının savunmasını oldukça zayıflatmıştı. Elde ettiği stratejik üstünlüğün farkında olan Gazi Umur Bey ise Adalar Denizinde rakiplerine karşı daha cesur hareket etme kabiliyetine sahip olmuştu. Onun, "Gazi" unvanını Liman İzmir'ini ele geçirerek almış olması galip ihtimal olarak gözüküyor.[205] İzmir kuşatması sırasında ona Dündar Bey, İlyas Bey, Pişrev Bey oğlu Yusuf Bey. Ahad Subaşı, Hoca Selman eşlik etmişlerdir.[206] Gazi Umur Bey'in Liman İzmir'i muhasarası ve zaferi ilk askeri tecrübesidir.

Gazi Umur Bey, Latin ordusunun mağlup ettikten sonra yanında kardeşi İbrahim Bey olduğu halde Ayaslug'taki donanmasıyla Adalar Denizine açılarak Doğu Roma İmparatorluğuna ait olan Bozcaada'yı tahrip etmiştir. Onun kullandığı kadırgasının adı

---

[202] Parmaksızoğlu, 1993: 36-37.
[203] Emecen, M. F. (2012). *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*. (Birinci Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları, 227.
[204] Emecen, 2012: 227.
[205] Akın, 1966: 34.
[206] Enveri, 1929: 25.

'Gazi' olup bayrağı da yeşildir.[207] Çanakkale Boğazına kadar bölgede keşif yapan Aydınoğlu Donanması bir adet kadırga ve 6 adet daha küçük savaş gemisinden oluşmaktadır.[208]

Erken dönem Aydınoğlu donanmasının daha çok hafif gemilerden oluştuğu yapmış olduğu harekâtlardan anlaşılmaktadır. Latin Donanmalarının gemi sayıları Adalar Denizinde Batı Anadolu Beylikleri donanmalarına denk değildir. Bu yüzden Batı Anadolu Beyliklerinin ortak harekâtları daha tahrip edici olmuştur. Bu dönemde Doğu Roma İmparatorluğu'nun donanmasının etkisiz olması Batı Anadolu Beyliklerini denizlerde serbest bırakmıştır. Gazi Umur Bey Bozcaada zaferi ile Adalar Denizinde yaşanan mücadelelere ortak olmuş ancak bu harekâtı babası tarafından hoş karşılanmamıştır. Çünkü Mehmet Bey 1329 tarihinde Doğu Roma İmparatoru III. Andronikos ile anlaşma yapmıştır.[209] Anlaşmaya göre Aydınoğulları Doğu Roma'ya askeri yardımlarda bulunacaklardı.

Gazi Umur Bey Doğu Roma İmparatoru III. Andronikos'un Sakız Adasına yaptığı sefere yardım için babasının isteğiyle harekete geçti. O, Roma donanmasına yardım ederek denizden adayı abluka altına almıştır. Bu yardımla Sakız Adası Doğu Roma hâkimiyeti altına girmiştir. Doğu Roma yönetimi Sakız Adasına Presto adlı bir vali atamıştır.[210]

Gazi Umur Bey aslında yaptığı yardımdan da, adanın el değiştirmesinden de hoşnut değildi. Zira Sakız Adası'nın Venedik adına hüküm süren eski hâkimi Martino Zaccaria bir anlamda Gazi Umur Bey'in haraç güzarıydı.[211] Kendi nefsinde bu tenakuzu yaşayan Gazi Umur Bey, Doğu Roma ordusunun Sakız Adasından ayrılmasının ardından; 7 kadırga, 21 küçük gemiden oluşan filosuna, ağabeyi Hızır Bey'in Ayaslug'ta bulunan 22 gemisini de katarak toplam 50 gemiden oluşan donanmasıyla Sakız Adası'na hareket etti.[212] Ahad Sübaşı 3000 kişilik bir kuvvetle adaya çıkmıştı. Doğu Roma valisi Presto beklenmedik bir

[207] Günal, Z. (2015). Anadolu Beyliklerinde Ordu ve Donanma. (İkinci Baskı). A.Y. Ocak ve K. Bilici (Editörler). *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı c. 1*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. 236.
[208] Emecen, 2012: 229; Fevzi, 1932: 42.
[209] İnalcık, H. (2009). Batı Anadolu'da Yükselen Denizci Gazi Beylikleri, Bizans ve Haçlılar. İ, Bostan ve S. Özbaran (Editörler). *Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Türk Denizcilik Tarihi 1*. İstanbul: Deniz Basımevi Müdürlüğü, 35; Ersan, M.- Alican, M. 2017: 142.
[210] Emecen, 2012: 229.
[211] Emecen, 2012: 229; İnalcık, 2009: 35.
[212] Emecen, 2012: 229, Enveri, 1929: 56-59; Tezel, 1973: 23-24.

direniş göstererek adayı savunmaya başlamıştır. Aydınoğlu kuvvetleri adanın birçok noktasını yağma etseler de kaleyi ele geçiremediler. Gazi Umur Bey bizzat kardeşi İbrahim Bey yanında olduğu halde yaya olarak hücuma katılarak valiyi kaleye kapanmak zorunda bırakmıştır.[213] Aydınoğlu birlikleri kuşatmanın sonuçsuz kalacağı anlaşıldığı için fırtına mevsimine kalmadan topladıkları ganimetlerle geri çekilmek zorunda kaldılar. Gazi Umur Bey Sakız Adası kuşatmasında başarılı olmasa da önemli bir savaş gücüne sahip olduğunu göstermiştir. Bu durum onun Anadolu Türkleri üzerindeki etkisini arttırmıştır.

Gazi Umur Bey bir süre donanmasını ve ordusunu yapılandırmak için beklemiştir. Bu bekleyiş uzun sürmemiş 1331 tarihinde Saruhanoğlu Beyliğinden de yardım alarak Gelibolu'ya doğru yelken açmıştır. Bu saldırı sırasında da sistematik hareketler ile yarımadayı ablukaya alarak tahrip etmiştir. Gazi Umur Bey fetih girişiminde bulunmamıştır.

Gelibolu baskını Gazi Umur Bey'i babası Ulubey Gazi Mehmet Bey ile karşı karşıya getirmiştir. Ulubey Gazi Mehmet oğlunun kendi politikalarına karşı saldırgan tutumunu cezalandırmak için onu Birgi'ye çağırmıştır. Birgi'ye gelen Umur Bey babasından af dilemiş ve dileği kabul edilmiştir. [214]

Babasının affı ile Gazi Umur Bey İzmir'e geri dönmüştür. Elde ettiği imkânları büyük bir donanma inşası için kullanmaya başlamıştır. Her galibiyette hedeflerinin büyüdüğü görülmektedir. Büyüyen hedeflere göre Aydınoğlu Donanması da büyümektedir. Bu donanma inşasında daha çok savaş gemisi inşa edilmiştir. Yeterli sayıda nakliye gemisine sahip olan Aydınoğulları donanmanın muharip gücünü de arttırmaya çalışmışlardır.

Gazi Umur Bey 250 gemiden oluşan yeni donanmasıyla 1332 yılında Adalar Denizine yelken açtı. Bu filonun tamamını kadırga sınıfı savaş gemilerinden oluştuğunu düşünmek bizce yanlış olur. Çünkü 14. yüzyıl Akdeniz dünyasında bu kadar büyük ve tamamı kadırgalardan oluşan bir donanmayı oluşturmak iktisadi açıdan mümkün görünmemektedir. Gazi Umur Bey İpsara, İşkiros, İşkopelos adalarını hâkimiyeti altına

[213] Emecen, 2012: 229.
[214] Emecen, 2012: 229.

almıştır.[215] Çok iyi planlanan bu saldırıda Umur Bey emrine 150 savaş gemisi almış ve geride kalan 100 savaş gemisini ise Ahad Sübaşı'nın komutasına vererek bölgede bulunan garnizonlara karşı şaşırtıcı bir saldırı başlatmıştır. Saldırılar baskın şeklinde ve süratle yapıldığından şiddetli bir savunmaya fırsat tanınmıyor ve saldırıların başarı şansı da artıyordu. Çok yüksek miktarda ganimet özellikle de altın ele geçirilmiştir. Bu saldırı Gazi Umur Bey'in hızlı yükselişini sekteye uğratabilecek Haçlı İttifakı kurulması yönünde çalışmaları hızlandırmıştır. Venedik Cumhuriyeti başta olmak üzere Latin Devletleri ortak düşman kabul ettikleri Batı Anadolu Türk Beyliklerine karşı Haçlı Seferi düzenlenmesi için arayışlara başlamışlardır.

Gazi Umur Bey levant ticareti yapan bu devletlere Adalar Denizinin sakin sularının artık düşündükleri kadar güvenli olmadığını göstermiştir. Gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturan ticarete karşı onun yıkıcı faaliyetlerine karşı İtalyan tüccar devletleri ve Rodos Şövalyeleri gibi dini fanatikler sessiz kalamazlardı.

Gazi Umur Bey İzmir'e döndüğünde burada babası ve Hızır Bey başta olmak üzere diğer kardeşlerince karşılanmıştır. Gazi Umur Bey büyük bir başarı kazanmış ve çok fazla ganimet ele geçirmiştir. Bu ganimetler Aydınoğlu Beyliğinin iktisadi hayatını rahatlatan mali kaynaklar olmuşlardır.

Gazi Mehmet Bey 1334 tarihinde av sırasında suya düşerek hastalandı.[216] Aynı yıl içinde vefat etmiştir. Gazi Mehmet Bey'in vefatı ile Aydınoğlu Beyliğinde "Uluğbey" makamı boş kaldı. Bu geçici durumda iki aday ön plana çıkmıştır. Bunlar, 1308-1309 doğumlu olan Ayaslug ve Sultanhisar hâkimi Hızır Bey ile Yukarı İzmir(Müslüman İzmir) ile Liman İzmir'in hâkimi Gazi Umur Bey (Doğ.1309-1310)'lerdi. Ancak Hızır Bey başta olmak üzere Aydınoğlu ailesinin diğer fertlerinin ısrarı ile Gazi Umur Bey "Uluğbey" unvanı ile Aydınoğlu Beyliğinin başına geçmiştir.[217] Sağlığında Gazi Mehmet Bey'in oğlu Umur'u kendinden sonra "Uluğbey" olarak işaret ettiğini düşünmekteyiz. Çünkü Adalar Denizinde girişilen askeri faaliyetlerde ve ileri harekâtlarda donanma onun emrine verilmiştir. Buna ek olarak belirtmeliyiz ki Beyliğin en büyük limanı Ayaslug olup, idaresi

[215] Emecen, 2012: 230.
[216] Uzunçarşılı, 2011: 105; Enveri, 1929: 25.
[217] Emecen, 2012: 232; Akın, 1966: 39.

Hızır Bey'in uhdesindeydi. Ancak babaları Mehmet Bey tarafından donanma kardeşi Umur Bey'in emrine verilmiş olup, bütün deniz harekâtına katılan komutanlar da kendisine terfik edilmiştir. Babasının hayatta olduğu dönemde de etkili bir siyaset izleyen Gazi Umur Bey Aydınoğlu Beyliği için âdete doğal lider konumundaydı.

Babasının ölümünün ardından aile içinde ittifakla Uluğbey olan Gazi Umur Bey, babasından intikal eden Aydınoğlu beyliğinin idari sistemine dokunmamış ve kardeşleri ile amcaları yönettikleri bölgeleri yönetmeye devam etmişlerdir. Fakat Umur Bey babasının gözettiği denge siyasetini terk ederek daha savaşçı bir politika benimsemiştir. 1334 tarihinde Edremit Körfezinde gerçekleşen deniz savaşı ve İzmir üzerine yönelen Haçlı tehlikesinin bertaraf edilmesiyle Uluğbey Gazi Umur, Saruhanoğlu Süleyman Bey ile müşterek bir donanma oluşturarak Mora'ya kadar uzanan bir deniz harekâtı başlatmıştır. Müşterek Türk Donanması Mora sahillerinde pek çok esir ve fidye elde ettikten sonra dönüş yolculuğuna başlamıştır. Fakat bu donanma dönüş yolunda iken fırtınaya yakalanarak güç duruma düşmüş, Süleyman Bey'in gemisi dâhil pek çok gemi karaya oturmuş ya da batmıştır.[218] Gazi Umur Bey, Süleyman Bey'i kurtararak İzmir Limanına dönmüştür. Fakat o donanmasının bir bölümünü kaybetmiştir.

Gazi Umur Bey donanmasının aldığı yaralar nedeniyle tekrar donanma inşasına girişmek zorunda kalmıştır. Bir yandan donanmasının tamirini sürdüren Gazi Umur Bey, diğer yandan 1335 tarihinde elindeki kara kuvvetleri ile Doğu Roma İmparatorluğu'nun Batı Anadolu'daki son önemli merkezi konumundaki Alaşehir'i kuşatmıştır. Alaşehir kalesi çok sağlam surlara sahip olmakla birlikte yeterli sayıdaki garnizon birlikleri ile oldukça iyi savunuluyordu. Gazi Umur Bey'in komutasında kuşatma araçları yeterli değildi. O, kuşatma sırasında üç yerinden yaralanmıştır.[219] Gazi Umur Bey'in kaleyi ele geçirmek için her şeyi göze aldığını görmekteyiz. Kale komutanı da durumun kötü olduğunu anlayarak vergi vermeyi kabul etmek suretiyle Aydınoğullarının hâkimiyetini tanımıştır.

Gazi Umur Bey Sakız Kuşatmasından sonra İmparator III. Andronikos'un dikkatini üzerine çekmeyi başarmıştır. İmparator III. Andronikos Adalar Denizinde Sakız Adasında

[218] Emecen, 2012: 233
[219] Emecen, 2012: 234

yaşanan mağlubiyetin intikamını almaya çalışan Cenevizlilere karşı onun ile ittifak arayışına girdi. Ayrıca İmparator, Saruhanoğluları ile de bir askeri ittifak yapmayı uygun görmüştür.[220] Doğu Roma-Saruhan ittifak görüşmelerine Aydınoğlu Umur Bey katılmamıştır.[221] Ancak daha sonra Gazi Umur Bey ile İmparator'un Büyük Domestiği İonnes Kantakuzenos askeri ittifak antlaşması yapmıştır.[222] İmparator III. Andronikos bu antlaşmalar ile Midilli Adasına asker çıkarmış ve Foça'dan adaya çıkan Ceneviz güçlerini mağlup etmiştir.[223] Midilli'nin geri alınmasını yeterli görmeyen İmparator III. Andronikos Foça'ya hareket etmiştir. Bu bölgenin karadan da kuşatılması gerektiği için Saruhan ve Aydın güçleri Doğu Roma kuvvetlerine yardımcı olmuştur. Bu yardım ile Doğu Romalılar 1336 tarihinde Foça'da yeniden hâkimiyet kurmuşlardır. Foça, Ceneviz için oldukça önemli iktisadi bir merkezdir. Renk sabitleyici olarak kullanılan Şap tekstil sanayinin vazgeçilmez ham maddelerinden biriydi. Foça'da üretilen Şap Cenevizli tüccarlar için vazgeçilmez derece de önemlidir.[224]

Doğu Roma-Aydınoğlu antlaşmasına göre; Sakız tekrar Aydınoğlularının haraç güzarı olacak ve Alaşehir üzerindeki Aydınoğlu Beyliğinin baskısı kalkacaktı.[225] Ayrıca bu antlaşma ile Aydınoğlu Beyliğinin hatırı sayılır bir güç olduğu Doğu Roma İmparatorluğu tarafından kabul edilmiş oluyordu. Gazi Umur Bey artık Doğu Roma'nın müttefiki olmuştu. Bu görüşmeler sırasında onunla, İmparatorun Büyük Domestiği İonnes Kantakuzenos arasında kurulacak olan sarsılmaz dostluğun temelleri atılmıştır.[226] Aydınoğlu-Doğu Roma ittifakı oluşurken diğer taraftan Ayaslug'ta Hızır Bey'de Venedik Cumhuriyeti ile antlaşma imzalamıştır.[227]

---

[220] Saruhanoğluları Beyliği Batı Anadolu topraklarında Manisa merkez olarak kurulan bir Türk Beyliğidir. El-Ömeri Türkçe tercümesini kullandığımız eserinin 167 sayfasında Saruhan Bey ve askeri gücü için şöyle demektedir; "..Memleketin beyi Sarıhan'dır. Başkenti Mağniyisa'dır. Kuzeybatı yönünde Yahşi Bey'in memleketine, güneyde ise Tonguzlu'ya mücavirdir. Hemen karşısında Kenul Adası (Midilli) vardır. Bu beyin on beş kasabası, yirmi kalesi bulunmaktadır. Ordusu on binden fazla atlı savaşçıdan oluşur. Askerleri öyle savaşçı ve zorludur ki, yollar onlara dar gelir. Deniz savaşçıları vardır ve asla düşman tarafından gafil avlanmazlar. Bu konuda ilk komşuları gibidirler. Her iki ülke halkı da kafirlere karşı cihat ederler…"

[221] Ayönü, Y. (2013). Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-I Aydınoğulları Tarihi. M. Ersan, M. Şeker ve C. Kanat (Editörler). *Umur Bey Döneminde Aydınoğulları-Bizans İttifakı*. Ankara: 85.

[222] Koca, 2015: 146-147; Kyriakidis, 2011: 32.

[223] Norwich, J. J. (2013). *Bizans III Gerileme ve Çöküş Dönemi*, (çev: S. H. Riegel). İstanbul: Kabalcı Yayınları, 251, Nicol, 2000: 244, Ayönü, 2013: 88

[224] Goff, J. (2018). *Ortaçağ Tüccarları ve Bankerleri*. (Çev. Oğuz Adanır). İstanbul: Doğubatı Yayınları, 33.

[225] İnalcık, 2009, 35-36; Emecen, 2012: 234; Koca, 2015: 147.

[226] Norwich, 2013: 251.

[227] Emecen, 2012: 235.

Bölgede Gazi Umur Bey'i büyük bir güç olarak gören tek devlet Doğu Roma İmparatorluğu değildir. Atina'nın Katalan Dükü Latinlere karşı Gazi Umur Bey'den yardım istemiştir. O, bu çağrıya hemen cevap vererek Latinlere ait birçok ada ve limanı tahrip etmiştir. Ancak bu harekât devam ederken İmparator asi Arnavutlara karşı Gazi Umur Bey'den yardım istemiştir. O, bu çağrıya da olumlu cevap vererek Arnavutların üstüne yürümüş ancak fırtına yüzünden gemileri zarar görmüş ve İşkiros Adası'na sığınmıştır.[228] Fırtınanın dinmesinin ardından Gazi Umur Bey 1337-1338 tarihlerinde İzmir'e dönmüştür.

Gazi Umur Bey İmparator III. Andronikos'un yardım talebi nedeniyle II. Mora seferini çıkmıştır. Bu sefer sırasında Arnavutluk'ta devam eden Doğu Roma karşıtı isyanlara müdahale ederek bu isyanların bastırılmasında etkili olmuştur.[229] Bu sefer sırasında Düsturname'ye göre Gazi Umur Bey Corinth'ten Adriyatik denizine gemileri karadan yürüterek geçmiştir.[230] Ancak tüm askeri zorunlukların yeniliklere neden olduğu düşünülürse Gazi Umur Bey hiçbir askeri tehditle karşı karşıya kalmadığı için böyle bir girişimde bulunması zaman kaybına neden olacaktır. Gemilerin karadan yürütülmesi için kereste ve yağ temin edilmesi ayrıca gemilerden halatların sökülmesi gibi lojistik açıdan planlanmayan bir durumun uygulanması da oldukça güçtür.

Gazi Umur Bey, II. Mora seferinden sonra İmparator'un isteği üzerine Karadeniz'e açılarak Tuna ağzına kadar gelmiş ve İmparatora Bulgar ve Sırplara karşı yardımda bulunmuştur. O, Balkan seferinin ardından İmparator III. Andronikos'un ölümü üzerine 1341 yılında Doğu Roma İmparatorluğunda başlayan taht mücadelesinde arkadaşı İonnes Kantakuzenos'a destek vermiştir.[231] İonnes Kantakuzenos Dimetoka karargâhındayken tüm görevlerinden azledildiği haberini almış ve taht için mücadeleye girişmiştir.[232]

---

[228] Emecen, 2012: 235.
[229] Kyriakidis, 2011: 32.
[230] Emecen, 2012: 236, Daş, M. (2013). Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-1 Aydınoğulları Tarihi. M. Ersan, M. Şeker ve C. Kanat (Editörler). *Aydınoğlu Umur Bey'in Tartışılan Tuna ve Epir Seferi*. Ankara: TTK Yayınları, 73-81.
[231] İnalcık, 1993: 317-318.
[232] Stathakopoulos, D. (2018). *Bizans İmparatorluğunun Kısa Tarihi*. (çev. Cumhur Atay). İstanbul: İletişim Yayınları, 197.

Gazi Umur Bey'in; 1341 tarihinde genel tutumunun aksine Saruhan, Osmanoğlu Orhan ve Karesioğlu Yahşi Beylerin Doğu Roma'ya karşı birleştiği ve bu birliğe yardım etmek için Trakya sahillerini vurmak amacıyla 250 gemiden oluşan donanması ile Trakya'ya geldiği fakat İonnes Kantakuzenos tarafından ikna edilerek geri döndüğü görülmektedir.[233]

İonnes Kantakuzenos genç İmparator İonnes'in vasiliğini üstüne almış eş İmparator ilan edilmiştir. Ancak saray çevresinde bu duruma karşı tepki oluşmuş ve Kantakuzenos iktidar mücadelesinde mağlup olmuştur. Onun yenilgisinin ardından ortaya çıkan bu yeni siyasi durum karşında eski dostu Gazi Umur Bey'den yardım istemiştir. Aldığı destekle Selanik'i kuşatmış ancak başarılı olamamıştır fakat bu destekle Trakya'da önemli ilerlemelerde kaydetmiştir.[234] Gazi Umur Bey yardım esnasında mevsimin kışa dönmesi ve yerel beylerin yardımda isteksiz davranmaları nedeniyle tekrar İzmir'e dönmek zorunda kalmıştır. Ancak İonnes Kantakuzenos, onu tekrar yardıma çağırmıştır. Bu arada Trakyalı asillerin desteğini de kazanmıştır.[235]

1343 tarihinde Gazi Umur Bey Selanik kırsalına akın düzenlemiş, burada İonnes Kantakuzenos'la buluşarak Selanik kuşatmasına katılmış ancak başarılı olamamıştır. Bunun üzerine müttefikler Dimetoka'ya hareket etmiştir. Kantakuzenos için Trakya'nın itaat altına alınması hayati öneme sahiptir. Bölgenin ele geçirilmesiyle birlikte Mora yarımadasına yönelen müttefikler Mora'yı da itaat altına almışlardır. Fakat Mora'da Gazi Umur Bey hastalanmıştır. [236]

İonnes Kantakuzenos İstanbul yönetimi ile anlaşma yoluna gitme kararı almış ve Gazi Umur Bey de İstanbul'a elçi göndermiş, elçi İstanbul'da ilgiyle karşılanmıştır. İmparatoriçe Anna, elçiye Ulubey Gazi Umur'un kendi tarafına geçmesini teklif etmiştir.[237] Anlaşma girişiminden istediği siyasi sonucu alamayan Kantakuzenos saldırılarına devam etmiş, Umur Bey ise İmparatoriçenin teklifini reddetmiştir. Çünkü Umur Bey dostuna sadıktır. Sadakati öylesine güçlüdür ki Kantakuzenos'u kardeşi gibi

[233] Emecen, 2012: 237.
[234] Gregory, 2011: 294.
[235] Ostrogorsky, 2015: 471.
[236] Emecen, 2012: 239.
[237] Emecen, 2012. 239.

görmektedir.[238] Kantakuzenos kızını Umur Bey ile evlendirmeye karar vermiş ancak Gazi Umur Bey bu teklifi, "Tekfur kardeşimdir, onun kızı benim kızımdır dinimiz böylesi bir evliliğe izin vermez."[239] Diyerek kabul etmemiştir. Dostuna olan desteğini hiçbir karşılık beklemeksizin sürdürmeye devam etmiştir. Ancak o, hastalığı ve askerlerinin yorgunluğu sebebiyle tekrar İzmir'e dönmüştür.

Gazi Umur Bey'in Adalar Denizi'ndeki faaliyetlerinden rahatsız olan Venedik başta olmak üzere Rodos Şövalyeleri, Kıbrıs Krallığı ve Papalık yeni bir haçlı ittifakı için girimlerde bulunuşlardır. [240] Oluşturulan Haçlı İttifakının Venedik gemileri komutanlığına Amiral Pietro Zeno, Papalık gemileri komutanlığına Amiral Martino Zaccaria, Haçlı ittifakının genel komutanlığına ise İstanbul Patriği Henri de Asti atandı.[241] Bu Haçlı müttefik kara ve donanma gücü, 28 Ekim 1344 tarihinde Liman İzmir'ine saldırıya geçti.[242] Baskın şeklinde gerçekleşen saldırıda Aydınoğlu donanmasının büyük bölümü imha edildi. Gazi Umur Bey kuvvetlerini toparlamakta zorlandı ve Kadife-kale'ye çekilmek zorunda kaldı.

Gazi Umur Bey komutasındaki Aydınoğlu Beyliği askerine ek olarak diğer beyliklerden gelen kuvvetler ile yeniden düzenleme yaptığı ordusuyla tekrar tekrar Liman İzmir'ine taarruzda bulunmuştur. Eretna Devletinden gelen iki mancınık ustası da kuşatmada ona destek vermiştir.[243] Aydınoğlu ordusunda mancınık bulunmamaktadır. Bu nedenle kuşatma oldukça güçlükle yürütülmektedir. Haçlı ittifakı ise İzmir'i bunaltan Aydınoğlu baskısından kurtulabilmek için Kadife-Kale'nin alınması gerektiğine hükmederek karşı saldırıya geçmiştir. İzmir kırsalına doğru hareket eden Haçlı ordusu Gazi Umur Bey'in karşı saldırısı ile durdurabilmiştir. Haçlı ordusu bu mücadele sırasında ağır yara almıştır; Patrik Henry, Venedik Amirali Pietro Zeno, Papalık Amirali Martino Zaccario hayatını kaybetmişlerdir.[244] Ayrıca bu çatışmalarda Gazi Umur Bey'in kardeşi Aydınoğlu İbrahim Bahadır Bey de şehit düşmüştür.[245]

---

[238] Kafadar, C. (2010). *İki Cihan Aresinde Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*. (Çev. C. Çıkın). Ankara: Birleşik Yayınları, 111.
[239] Kafadar, 2010: 111.
[240] Çavuşdere, 2017: 130-131.
[241] Çavuşdere, 2017: 131.
[242] Heyd, 2000: 602; İnalcık, 1993: 319.
[243] Çavuşdere, 2017: 136.
[244] Çavuşdere, 2017: 137-138.
[245] Çavuşdere, 2017: 142.

Haçlı ordusunu hareket edemez hale getiren ve kardeşini kaybeden Gazi Umur Bey İonnes Kantakuzenos 'un yardım çağrısı nedeniyle tekrar Trakya'ya geçmiştir. Bu sırada Saruhanoğulları ile yaşadığı sınır sorunlarını Saruhanoğluları lehine çözecek kadar alçakgönüllü olan Gazi Umur Bey, düşman olarak gördüğü Haçlılar dışındaki Türk Beylikleri ile sorun istememekteydi. Saruhan-Aydın ittifakına Karesioğlu Süleyman Bey'de katılmıştır.[246]

Oluşturulan Türk ittifakı beklenen başarıyı sağlayamamıştır. İstanbul'da Kantakuzenos taraftarlarının isyan hazırlığı İmparatoriçe Anna tarafından bastırılmıştır. 1345 tarihinde İstanbul üzerine yürüyen müttefik Türk Ordusu Rumeli'ye doğru harekete geçtiği sırada Küçükçekmece yakınlarında Saruhan oğlu Süleyman Bey hastalanarak hayatını kaybetmiştir.[247] Bu olaydan hemen sonra Gazi Umur Bey; Süleyman Bey'in na'şını yanına alarak Anadolu yakasına geçmiş ve na'şı Saruhan Bey'e teslim etmiştir.

Gazi Umur Bey Anadolu'ya döndükten kısa süre sonra Kantakuzenos talihinin de yardımıyla bir hapishane isyanında İstanbul yönetiminin düşürülmesiyle 1346 yılında VI. İonnes adıyla tahta çıktı.[248] Papa İzmir'deki sıkışık duruma son vermek için yeni bir haçlı seferi çağrısı yapmış, oluşturulan ordu ve donanmanın komutasına Viennois Veliahttı II. Humbert getirilmiştir.

Adalar Denizinde hareket halinde bulunan Haçlı donanması Liman İzmir'ine takviye güçleri çıkarak demir attı. Liman İzmir'den hareket eden Haçlı orduları Aydınoğlu güçleri ile çarpıştıkları halde sonuç alamayarak Liman İzmir'ine geri çekilmişlerdir. II. Humbert ise Rodos'a giderek Aydınoğullarına barış teklifinde bulunmuştur.[249] Teklife göre Umur Bey Latinlere bazı ayrıcalıklar vererek İzmir'i geri alıyordu fakat bu anlaşma Papa tarafından onaylamamıştır.[250]

[246] Uzunçarşılı, 2011: 108.
[247] Emecen, 2012: 243.
[248] Gregory, 2011: 294.
[249] Çavuşdere, 2017: 153-156.
[250] Emecen, 2012: 243.

Bu durum karşısında Gazi Umur Bey son kez kesin sonuç almak için Liman İzmir'ini kuşatan askerlerinin başında bizzat ilerleyerek Haçlı ordusu ile çatışmaya başlamıştır. Liman İzmir'ine doğru kazılan hendek ve lağımlar yardımıyla surlara yaklaşan Türk askeri o sırada surlara merdiven dayamış ve tırmanmaya başlamışlardı. Askerleriyle birlikte Umur Bey de surlara tırmanmaya çalışırken atılan bir okla vurularak ağır şekilde yaralanmış ve merdivenden düşmüştür.[251] Büyük Türk Amirali ve komutanı Gazi Umur Bey aldığı yaralar sonucunda Mart 1348 tarihinde şehit düşerek Birgi'deki türbesine defnedilmiştir.

6. 3. Hızır Bey ve Aydınoğlu Donanmasının İlgası

Gazi Umur Bey'in beklenmedik şahadeti nedeniyle toplanan Aydınoğlu ailesi, ailenin en büyük üyesi olan Ayaslug ve Sultanhisar'ı hâkimi Hızır Bey'i "Uluğbey" olarak seçmiştir. Bu seçimde herhangi bir sorun olmadığı görülmektedir.[252] Hızır Bey Aydınoğlu Beyliğinin başkentini Ayaslug'a taşımıştır. Hızır Bey dönemi askeri açıdan sakin geçmiştir. Gazi Umur Bey'in ardından Hızır Bey Latinlerle savaşı sürdürmek yerine barış antlaşması yapmıştır. 18 Ağustos 1348 tarihinde imzalanan antlaşmaya göre;

1. "Aydın Devleti'nin yapılan ticaretten elde ettiği gümrük gelirlerinin yarısı Müttefiklere bırakılacak ve gümrük vergisinin miktarı zamanla azalıp çoğalmayacaktır.

2. Bütün deniz kuvvetlerinin silahları alınacak kuvvetler karaya çekilecek ve istenilirse donanma yakılmaya hazır bekletilecek.

3. Hristiyan gemilerin bu devlet limanlarına serbestçe girebilmeleri için korsanlık hareketlerine son verilecek, kazaya uğrayan gemiler kurtarılacak; fakat bunlar üzerinde hiçbir hak iddia edilmeyecek.

[251] Mikhael Doukas, (2008). *Tarih; Anadolu ve Rumeli 1326-1462*. (Çev. B. Umar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 22.
[252] Uzunçarşılı, 2011: 109.

4. Müttefiklerin düşmanlarıyla hiçbir diplomatik ilişki kurulamayacak, Müttefik devletler ise Hristiyan devletlerin Hızır Bey'e karşı hareketlerini önlemeye çalışacaklar; şayet imkân bulamazlarsa durumu bildireceklerdi.

5. Beyliğin, hükmettiği memleketlerin Hristiyan ahalisine iyi muamele edilecek; buna karşılık Hristiyanlar da Türklere hiçbir zarar vermeyeceklerdi.

6. Müttefik devletler beylik nezdinde kaza hakkını haiz konsoloslar bulunduracaklardır. Bunlar müttefik Hristiyan teb'a ile Türkler arasında çıkacak anlaşmazlıkları mahallin beyi ile danışarak halletmeye çalışacaklardır''[253]

Bu anlaşma bir anlamda bir kapitülasyon antlaşmasıdır ve Aydınoğlu Beyliğinin ekonomik hayatına ağır bir darbe vurmuştur. Aydınoğlu Hızır Bey bu antlaşmanın gereği olarak donanmasını da silahsızlandırınca beylik askeri gücünü büyük ölçüde yitirmiştir. Haçlılar için avantajlı bir antlaşma durumundaki bu antlaşma Papa tarafından da onaylanmıştır. Bu anlaşmanın korsan faaliyetlere karşı önlem maddesi dışındaki bütün maddelerine riayet edilmiştir. Antlaşma esasen 20 maddeden ibarettir. Ancak ele aldığımız maddeler önemli olanları olup diğer maddeler daha çok diplomatik içeriklidir. Böylece menderes vadisinin zengin kaynakları Avrupa'ya akmaya başlamıştır. Bu antlaşma ile Aydınoğlu Beyliği tarafsızlaştırılmıştır.[254]

[253] Akın, 1966: 53.
[254] İnalcık, H. (2014). *Osmanlılar ve Haçlılar*. (Birinci Baskı). (Çev. E. B. Özbilen). İstanbul: Alfa Yayınları, 14.

7. SONUÇ

Anadolu'nun Türkleşmesi ile Türk denizcilik faaliyetleri birbirine paralel seyreden iki bağımsız olgu olsa da Türklerin Anadolu'da yerleştiği her deniz kıyısı adeta denizciliğin nedeni olmuştur. İnsan davranışları ve eğilimleri coğrafyadan bağımsız düşünülemez ve coğrafi koşullar ise insanları yönlendirerek yeni coğrafi koşulların etkisini insanlara hissettirir. Türkler Anadolu'nun her coğrafyasında bu döngüyü yaşamışlardır.

Çaka Bey İzmir'e yerleştiği ilk andan itibaren bulunduğu mevkii savunmak zorunda olduğunu algılayarak Adalar Denizinde Sakız ve Midilli adalarına stratejik önem addetmiştir. Özellikle İzmir'in savunulabilmesi için bu iki adanın hayati öneme sahip olduğunu görmüştür. Çaka Bey'in emrinde yeterli sayıda asker bulunmadığı için adalarda mücadeleyi ön plana çıkarmış böylece Doğu Roma İmparatorluğu'nu Adalar Denizinde bir mücadeleye çekmeyi kendi stratejisine daha uygun bulmuştur.

Çaka Bey her ne kadar karacı bir komutan olsa da Türk Ordularının binlerce yıllık geleneksel karada sonuç alma öğretisini bir yana bırakarak, bulunduğu coğrafyanın zorunlu gerçeği doğrultusunda denizde-suyollarında sonuç almaya çalışarak bir ilki gerçekleştirmiştir. Emri altında oluşturulan kuvvetlerin din ve ırkını ayırmadan ortak bir amaç için savaşa bilinmesini sağlayan Çaka Bey; kuşatmalarında mancınık gibi ağır silahlara yer vererek askeri teknolojiyi dönemi içinde en iyi şekilde kullanan komutanlardan biri olmayı başarmıştır.

Çaka Bey'in Adalar Denizinde vermiş olduğu mücadele, Türk denizciliği için önemli bir başlangıç olmuş, bu sayede Türklerin açık deniz donanması oluşturması, kendi askeri taktiklerini deniz savaşlarında kullanabilmesi, kendi savaş gemisi tipini yapabilmesi gibi pek çok olguyu beraberinde getirmiştir. Gemilerin birbirine bağlanma ve hat oluşturma anlayışı Çaka Bey'den sonra paralel hatlar oluşturarak savaşma olgusunda yatay şekilde tekrar uygulanmıştır.

Çaka Bey'den sonra, Türkiye Selçukluları da denizciliğin Anadolu coğrafyası için olmaz ise olmaz bir gerçek olduğunu görmüşlerdir. Anadolu karasında sükûneti sağlayan Selçuklu idaresi kuzeyde ve güneyde denizlere açılmanın bir zaruret olduğunu görerek bu

istikamette çaba sarf etmişlerdir. Çaka Bey'in donanma oluşturma gayretinden farklı olarak Türkiye Selçuklu Donanması aynı zamanda iktisadi bir gereksinimin neticesidir.

İlk Türkiye Selçuklu Donanmasının talihsiz bir biçimde imha edilmesi ile Türkiye Selçuklu siyasetinin değişmesi, donanma politikasını olumsuz etkilemiştir. Askeri çabalarda mali imkânların karacı anlayışa teksif edilmesi ve Türk denizciliğinin gecikmesinde belki bundan daha etkilisi mevcut limanların elden çıkması gibi gelişmeler nedeniyle yeni bir donanmanın oluşturması için bir yüzyıl beklemeyi gerektirmiştir.

Selçuklu Donanması, devletin gücünü Anadolu sahillerine ulaştırmasıyla yeniden teşekkül etmeye başlamıştır. Coğrafya ve iktisadi durum ve bu durumların sürdürülmesi etkili bir Türkiye Selçuklu Donanmasının inşasını zorunlu kılmıştır. Artan ticaret hacmi ve ticari anlamda rakip sayılabilecek komşu devletlerin donanma faaliyetleri, Akdeniz'de ve Karadeniz'de İtalyan tüccarların ve onların özellikle vatandaşı oldukları Ceneviz ve Venedik'in artan askeri güçleri, güçlü bir donanma için Türkiye Selçuklu yönetimini teşvik etmenin ötesinde adeta zorlamıştır. Askeri ve ticari zaruret doğrultusunda donanma faaliyetini başlatan Selçuklu yönetimi, kısa bir zaman dilimi içinde döneminin en etkili donanmalarından birini inşa etmişlerdir. Aynı zamanda nakliye ve savaş filoları ile donanmayı ikmal etmek için gerekli tersane ve silah depolarını oluşturdukları gibi bürokratik olarak donanmayı yönetmek için yeni memurluklar ihdas etmeyi de başarmışlardır.

Türkiye Selçuklu Devleti oluşturduğu donanmayı kara ordusundan bağımsız düşünmemiştir. Donanma varlığı boyunca yaptığı askeri harekâtlarda yardımcı kuvvet olarak kullanılmıştır. Askeri anlamda kesin sonuç alma girişimleri kara kuvvetleri ile sınırlı tutulmuştur.

Karesi Beyliği Donanma gücünü etkin kullanan Batı Anadolu Beyliklerinden biridir. Kurulduğu coğrafyanın deniz ile bağlantısı ve yörede denizcilik kültürünün var olması Karesi Donanmasının kısa sürede oluşturulmasını sağlanıştır. Karesi Donanması bir nakliye ve kısmen refakat filosundan oluşan temel amacı askeri birliklerin suyollarında intikalini sağlamak olan bir donanma ölçeğinden öte geçememiştir.

Yapılan seferler göz önüne alındığında tek ciddi mücadelesi Edremit Deniz Savaşı olan Karesi Donanması kendisinden sayıca oldukça az olan düşman kuvvetlere karşı varlık gösterememiş ve imha derecesinde bir yenilgi almıştır. Çağdaşı Batı Anadolu Beyliklerine göre akın bölgesinin topraklarına yakın olması gibi nedenlerden dolayı Karesi Donanmasının işlev öğretisi asker ve malzeme taşımacılığı olduğu için kullanılan gemiler bu öğreti çerçevesinde oluşturulmuş gemilerdir. Bu gemileri açık deniz savaşına elverişli olmadığı için Karesi Donanması donanma üssü-tersane gibi büyük yapılara ihtiyaç duymayan depo alanı ve limana ihtiyaç duyan sayıca kalabalık nakliye filolarından oluşmaktadır.

Menteşe Beyliği kuruluşu ve kuruluş bölgesi ile adeta denizcilerin kurduğu bir beylik olarak düşünülmüştür. Ancak Beyliğin gelişimi ve deniz mücadelelerindeki rolü göz önüne alındığında Menteşe Donanması da Karesi Donanmasından farklı değildir. Menteşe topraklarında yer alan limanların etkisiyle gemicilik ve donanma faaliyetleri artmıştır. Özellikle bölge Batı Anadolu'nun önemli ticari merkezlerinden olması nedeniyle gelen tüccarların taşıdığı malzemeye kolayca ulaşma imkânı ile ön plana çıkmaktadır. Ancak gerçek anlamda bir savaş filosundan ziyade yine nakliye filoları ve liman örgütlenmesi ile yetinilmiştir. Menteşe Beyliği de Karesi Beyliği gibi sonucu kara da arayan donanmayı yardımcı kuvvet olarak gören bir anlayışa sahiptir.

Menteşe Donanması Adalar Denizi'nde yer alan kara parçaları için oldukça tehlike yaratmaktaydı. Hızlı nakliye filosu ile Menteşe Beyliği özellikle Anadolu'ya yakın bölgelerde asker ve malzeme çıkarma konusunda oldukça tecrübeye sahiptir. Menteşe Donaması ticari faaliyetlerin sekteye uğratılması konusunda da çekinilen bir deniz gücü olarak karşımıza çıkmaktadır. Karesi Donanmasına göre Menteşe Donanmasının muharip gücünün biraz daha fazla olduğunu düşünmekteyiz.

Aydınoğlu Beyliği ise Batı Anadolu Beylikleri içinde muharip gücü ile ayrılan önemli bir deniz gücüdür. Aydınoğlu Beyliği de kurulduğu coğrafyayla bütünleşerek denizciliğe adapte olmuştur. Beyliğin kuruluş dönemi diyebileceğimiz erken dönemlerde sahillerini korumak amacıyla Adalar Denizinde askeri faaliyetlerde bulunmuş ancak başarılı olmamıştır. Bu başarısızlığın temel nedeni oluşturulan deniz gücünün kara ordusunun bir parçası olarak görülmesi ve yardımcı kuvvet gibi düşünülmesidir. Yani

Aydınoğlu Beyliği de diğer Batı Anadolu Beylikleri gibi donanmayı kuruluş döneminde nakliye filosu şeklinde düşünmüş ve bu düşünceye göre donanmasını şekillendirmiştir.

Aydınoğlu Beyliği Donanması Gazi Umur Bey'in amaç ve istekleri doğrultusunda yeniden yapılanmıştır. İzmir limanı ve Ayaslug limanı tersane görevi üslenerek gemi yapım ve malzeme depoları ile ön plana çıkmıştır. Aydınoğlu Donanmasının bu dönemde genel yapısı da değişmeye başlamıştır. Deniz akınları için nakliye filosu etkisini korurken Kadırga sınıfı gemiler inşa edilmeye başlanmıştır.

Kadırga sınıfı savaş gemilerinin inşası ile muharip tarafı ön palana çıkan Aydınoğlu Donanmasında Gazi Umur Bey bu gemileri ilk deniz akınlarında kullanarak denemiştir. Kadırga sınıfı etkisini ispat ettiğinde bu tip gemilerin inşası hızlandırılmıştır. Ancak kadırga tipi gemilerin maliyetinin nakliye gemilerine göre daha fazla olması ve yapım süresinin uzun sürmesi gibi nedenlerden dolayı bu tip gemiler çok sayıda hizmete sokulamamıştır.

Muharip yönü nakliye yönünü dengeleyen Aydınoğlu Donanması Edremit Körfezi Deniz savaşının öncesinde varlığını korumuş ve bu savaşın ardından imha olmayarak ayakta kalmayı başarmıştır. Gazi Umur Bey yaptığı deniz akınları sırasında donanmasının gücünü ölçerek deniz muharebesinden olabildiğince kaçınmıştır.

Uzun süre denizde savaşmak zorunda kalmayan Aydınoğlu Donanması İzmir'e yönelen tehditlere karşı görevini yerine getirmeye çalışmış Haçlı İttifakının yaptığı İzmir saldırısında imha olmaktan kurtulamamıştır. Muharip yönü kuvvetli olan Aydınoğlu Donanmasının Haçlı kadırgalarına karşı başarısız olmasının temel nedeni deneyim eksikliğidir. Yeni oluşturulan bir donanmada her şey istenilen seviyede gerçekleşse dahi deneyim, sonucu belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Baskı altında doğru kararlar almak ve bu kararların gemi mürettebatı tarafından yerinde ve zamanında uygulanması tecrübe ile doğru orantılıdır. Aydınoğlu Donanması İzmir baskınında bu noksanlıklarından dolayı yenilgiyi kabul etmiştir.

İzmir'de Aydınoğlu Donanmasının imhası ile Ayaslug'ta gemi inşası aynen sürdürülerek yeni bir donanma inşası için girişimler başlatılmıştır. İzmir'in Haçlılar

tarafından ele geçirilmesinin ardından Aydınoğlu Donanması tekrar inşa edilmiş ancak daha önceki gibi muharip gücü ön planda olmayan bir donanma görünümüne bürünmüştür.

Çaka Beyliği, Türkiye Selçuklu Donanması ve Batı Anadolu Beyliklerinin Donanmaları Türk Denizciliği için oldukça önemlidir. Yaptıkları girişimler ve verdikleri mücadele ile Türk Kültürüne Denizciliği sarsılmaz biçimde nakşeden bu donanmaların oluşturduğu kültürel miras Osmanlı Denizciliğinin temelini oluşturarak Dünya Savaş Tarihinde izler bırakan deniz savaşları ile gücünü dünyaya göstermiştir. Osmanlı İmparatorluğu ile bu miras bugün biz Anadolu Türklerine devredilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti vasıtasıyla yaşatılmaktadır.

KAYNAKLAR

Abulafia, D. (2012). *Büyük Deniz Akdeniz'de İnsanlık tarihi*. (Çev. G. Ç. Güven). İstanbul: Alfa Yayınları.

Akın, H. (1966). *Aydınoğlu Beyliği Hakkında Bir Araştırma*. (İkinci Baskı). Ankara: AÜ Basımevi.

Anna Komnena. (1996). *Alexiad,* (Çev. B. Umar), İstanbul: İnkılap Yayınları.

Ayönü, Y. (2013). Umur Bey Döneminde Aydınoğulları-Bizans İttifakı. M Ersan, M. Şeker, ve C. Kanat (Editörler). *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-I Aydınoğulları Tarihi*. Ankara: TTK Yayınları.

Ayönü, Y. (2016). Menteşe Beyliğinin Güneybatı Anadolu'daki Faaliyetleri. A Çevik ve M. Keçiş (Editörler). *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-II Menteşeoğulları Tarihi*. Ankara: TTK Yayınları.

Baştav, Ş. (2015). *Bizans İmparatorluğu Tarihi; Son Devir (1261-1461)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bilici, K. (2004). Alanya'nın Fethi Meselesi: Bir Tespit. F. N. Koçak. (Ed.). *Yedinci Tarih ve Kültür Semineri*. Alanya: Alanya Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları.

Cahen, C. (2000). *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*. (Çev. E. Üyepazarcı), İstanbul: TVYY.

Casson, L. (2002). Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler. (Çev. G. Ergin). İstanbul: Homer Kitabevi Yayınları.

Çavuşdere. S. (2016). *Avrupa'nın Türk Sorunu*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

Çavuşdere. S. (2017). *Orta Çağ'da Venedik, Papalık ve Türkler*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

Daş, M. (2009). Türklerin Bizans ve Venedik ile Denizlerdeki ilişki ve Mücadeleleri. İ. Bostan ve S. Özbaran (Editörler). *Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Türk Denizcilik Tarihi 1*. İstanbul: Deniz Basımevi Müdürlüğü.

Daş, M. (2013). Aydınoğlu Umur Bey'in Tartışılan Tuna ve Epir Seferi. M. Ersan, M. Şeker ve C. Kanat (Editörler). *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-1 Aydınoğulları Tarihi*. Ankara: TTK Yayınları.

Decker, M. J. (2016). *Bizans Savaş Sanatı*. (Çev. T. Büyükonat). İstanbul: Doruk Yayınları.

Demir, N. (2018). *Danişmend Gazi Destanı*. (İkinci Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Ebu Abdullah Muhammed İbn Batuta Tanci, (2018). *İbn Batuta Seyahatnamesi*. (Sekizinci Baskı). (Çev. A. Sait Aykut). İstanbul: YKY.

Emecen, M. F. (2012). *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*. (Birinci Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

Enveri. (1929). *Düstürname-i Enveri* (Çev: M. H. Yınanç). İstanbul: Evkaf Matbaası.

Ersan, M.- Alican, M. (2017). *Türklerin Kayıp Yüzyılı: Beylikler Devri Türkiye Tarihi*. İstanbul. Timaş Yayınları.

Fevzi, (1932). *Türklerin Deniz Muharebeleri*. İstanbul: Deniz Matbaası.

Flemming, B. (2018). *Geç Ortaçağ Döneminde Pamfilya, Pisidya ve Likya'nın Tarihi Coğrafyası*. (Çev. H. T. Bağçeci). Ankara: TTK Yayınları.

Georgios Akropolites, (2008). *Vekayiname*. (Çev. B. Umar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Goff, J. (2018). *Ortaçağ Tüccarları ve Bankerleri*. (Çev. O. Adanır). İstanbul: Doğubatı Yayınları.

Gregory, T. E. (2011). *Bizans Tarihi*. (İkinci Baskı). (Çev. E. Ermert). İstanbul. YKY.

Günal, Z. (2015). Anadolu Beyliklerinde Ordu ve Donanma. (İkinci Baskı). A. Y. Ocak ve K.Bilici. (Editörler). *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı c. 1*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Heath, L. (2014). *Bizans Orduları 900-1461*. (Çev. B. Bayrı), İstanbul: TİBK Yayınları.

Herrin, J. (2010). *Bizans; Bir Ortaçağ İmparatorluğunun Şaşırtıcı Yaşamı*, (Çev. U. Koçabaşoğlu). İstanbul: İletişim Yayınları.

Heyd, W. (2000). *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, (İkinci Baskı). (Çev. Enver Ziya Karal), Ankara: TTK Yayınları.

Ionnes Zonaras. (2008). *Tarihlerin Özeti*. (Çev. B. Umar). İstanbul. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

İbn Bibi, (2010). *Selçuknâme*, (İkinci Baskı). (Çev. M. H. Yinanç). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

İbn Bibi, (2014). El-Evamirü'l-Ala'iyye fi'l umiri'l Ala'iyye Selçukname, (Çev. M. Öztürk) Ankara: TTK Yayınları.

İnalcık, H. (1993). The Rise of the Turcoman Maritime in Anatolia, Byzantium and the Crusades. *İndiana Universty Turkish Studies and Turkish Ministry of Culture Joint Series Vol. 9*. Bloomington: 309-329.

İnalcık, H. (2009). Batı Anadolu'da Yükselen Denizci Gazi Beylikleri, Bizans ve Haçlılar. İ. Bostan ve S. Özbaran. (Editörler). *Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Türk Denizcilik Tarihi 1*. İstanbul: Deniz Basımevi Müdürlüğü.

İnalcık, H. (2014). *Osmanlılar ve Haçlılar*. (Birinci Baskı). (Çev. E. B. Özbilen). İstanbul: Alfa Yayınları.

İnalcık, H. (2017). *Osmanlı Tarihinde Efsaneler ve Gerçekler*, (Dördüncü Baskı). İstanbul: Kronik Yayınları.

Kafadar, C. (2010). *İki Cihan Aresinde Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*. (Çev. C. Çıkın). Ankara: Birleşik Yayınları.

Kafesoğlu, İ. (2016). *Selçuklular ve Selçuklu Tarihi Üzerine Araştırmalar*. (İkinci Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Keçiş M. (2013). *Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler*, Ankara: TTK Yayınları.

Koca, S. (2015). *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Berikan Yayınları.

Konyalı, İ, H.. (1946). *Alanya: Alaiye*. İstanbul: Ayaydın Basımevi.

Kurat, A. N. (1966). *Çaka Bey; İzmir ve civarındaki adaların ilk Türk Beyi.* (Üçüncü Baskı). Ankara: TKAE Yayınları.

Kurat, A. N. (2015). *Peçenekler*. (Yayına Haz. Ahsen Batur). Ankara: TTK Yayınları.

Kuşcu, A. D. E. (2002). Türkiye Selçuklularında Ordu ve Donanma. H. C. Güzel, K. Çiçek ve S. Koca. (Editörler). *Türkler c. VII*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Kyriakidis, Savvas. (2011). *Warfare in Late Byzantium 1204-1453*. Boston: Brill.

Lemerle, P. (2004). *Bizans Tarihi*. (Birinci Baskı). (Çev. Galip Üstün). İstanbul: İletişim Yayınları.

Levis, A. R.- Runyan, T. J. (1985). *European Naval and Maritime History, 500-1500*. Bloomington: Indiana University Press.

Luttrel, A. T. (2007). Latins and Greeks in The Eastern Mediterranean. A. Benjamin, H. Bernard ve J. David. (Editörler). *The Latins and ife on the Smaller Aegean Islands: 1204-1453*.

Luttwak, E. N. (2012). *Bizans İmparatorluğu'nun Büyük Stratejisi*. (Çev. M. E. Tuzcu). İstanbul: Epsilon Yayınları.

Mecit, S. (2017). *Anadolu Selçukluları Bir Hanedanın Evrimi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Merçil, E. (2009). Selçuklular Döneminde Türk Denizcilik Faaliyetleri, İ. Bostan ve S. Özbaran. (Editörler). *Başlangıçtan XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Türk Denizcilik Tarihi 1*. İstanbul: Deniz Basımevi Müdürlüğü.

Mikhael Attaleiates, (2008). Tarih. (Çev. B. Umar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Mikhael Doukas, (2008). *Tarih; Anadolu ve Rumeli 1326-1462*. (Çev. B. Umar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Mikhail Psellos. (2014). *Khronographia*. (Çev. Işın Demirkent). Ankara: TTK Yayınları.

Miller, William. (1908). *The Latin in The Levant*, New York: E. P. Dutton and Company.

Nicol, D. M. (2000). *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel ilişkiler Üzerine*, (Çev. Gül Çağalı Güven). İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.

Nicol, D. N. (2016). *Bizans'ın Son Yüzyılları 1261-1453*. (Çev. B. Umar). İstanbul: TİBK Yayınları.

Nikephoros Bryennios. (2008). *Tarihlerin Özü*. (Çev. B. Umar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Norwich, J. J. (2013). *Bizans III Gerileme ve Çöküş Dönemi*, (Çev. S. H. Riegel). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Ostrogorsky, G. (2015). *Bizans Devleti Tarihi*. (Sekizinci Baskı). (Çev. Fikret Işıltan). Ankara: TTK Yayınları.

Öden, Z. G. (1999). *Karası Beyliği*. Ankara: TTK Yayınları.

Özcan, A. T. (2017). *Moğol-Rus İlişkileri (1223-1341)*. Ankara: TTK Yayınları.

Pachymérés Georges. (2009). *Bizanslı Gözüyle Türkler*. (Çev. İlcan Bihter Barlas). İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayınları.

Parmaksızoğlu, İ. (1993). *İbn Batuta Seyahatnamesi Seçmeler*. İstanbul: MEB Yayınları,

Pryor, J.H. (2004). *Akdeniz'de Coğrafya, Teknoloji ve Savaş Araplar, Bizanslılar, Batılılar ve Türkler*. (Çev. F. Tayanç, T. Tayanç). İstanbul: Kitap Yayınları.

Raffaele, D' Amato, (2016). *Byzantine Naval Forces (1261-1461)*. (Illustrated; P. Dennis, I. Dzis). New York: Osprey Publishing.

Rice, T. Talbot. (2015). *Anadolu Selçuklu Tarihi,* (Çev. Tuna Kaan Taştan). Ankara: Nobel Yayınları.

Rose, S. (2002). *Medieval Nafal Warfare 1000-1500*, London: Routledge.

Sevim, A. (2000). *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, (Dördüncü Baskı). Ankara: TTK Yayınları.

Sevim, A. (2015). *Anadolu Fatihi Kutalmışoğlu Süleymanşah,* (İkinci Baskı). Ankara: TTK Yayınları.

Sevim, A.- Yücel, Y. (1989). Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi. Ankara: TTK Yayınları.

Stathakopoulos, D. (2018). Bizans İmparatorluğunun Kısa Tarihi. (Çev. Cumhur Atay). İstanbul: İletişim Yayınları.

Şihabeddin b. Fazlullah El-Ömeri, (2014). *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım* (Mesaliku'l Ebsar), (Çev. D. Ahsen Batur). İstanbul: Selenge Yayınları.

Tezel, H. (1973). *Anadolu Türklerinin Denizcilik Tarihi*. İstanbul: Deniz Matbaası.

The Oxford Dictionary of Byzantium. (1991). Alexander Kazhdan (Ed). New York: Oxford Universty Press,

Turan, O. (1958). *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, (Birinci Baskı). Ankara: TTK Yayınları.

Turan, O. (1965). *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, (Birinci Baskı). Ankara: TKAE Yayınları.

Turan, O. (2018). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, (On Altıncı Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Turğut, V. (2016). Karası Beyliği. H. Şahin (Editörler). *Anadolu Beylikleri El Kitabı*. İstanbul: Grafiker Yayınları.

Uzunçarşılı, İ. H. (2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. (Altıncı Baskı). Ankara: TTK Yayınları.

Vasiliev, A. A. (2016). *Bizans İmparatorluğu Tarihi*. (Çev. Tevabil Alkaç). İstanbul: Alfa Yayınları.

Wittek, P. (1999). *Menteşe Beyliği*. (Üçüncü Baskı). (Çev. O. Ş. Gökyay). Ankara: TTK Yayınları.

Yakupoğlu, C. (2016). Selçuklu Uç Beyliği: Çobanoğulları. H. Şahin (Ed.). *Anadolu Beylikleri El Kitabı*. İstanbul: Grafiker Yayınları.

Yinanç, M. H. (2013). *Türkiye Tarihi; Selçuklular Devri c. I*, (Yayına haz. Refet Yinanç). Ankara: TTK Yayınları.

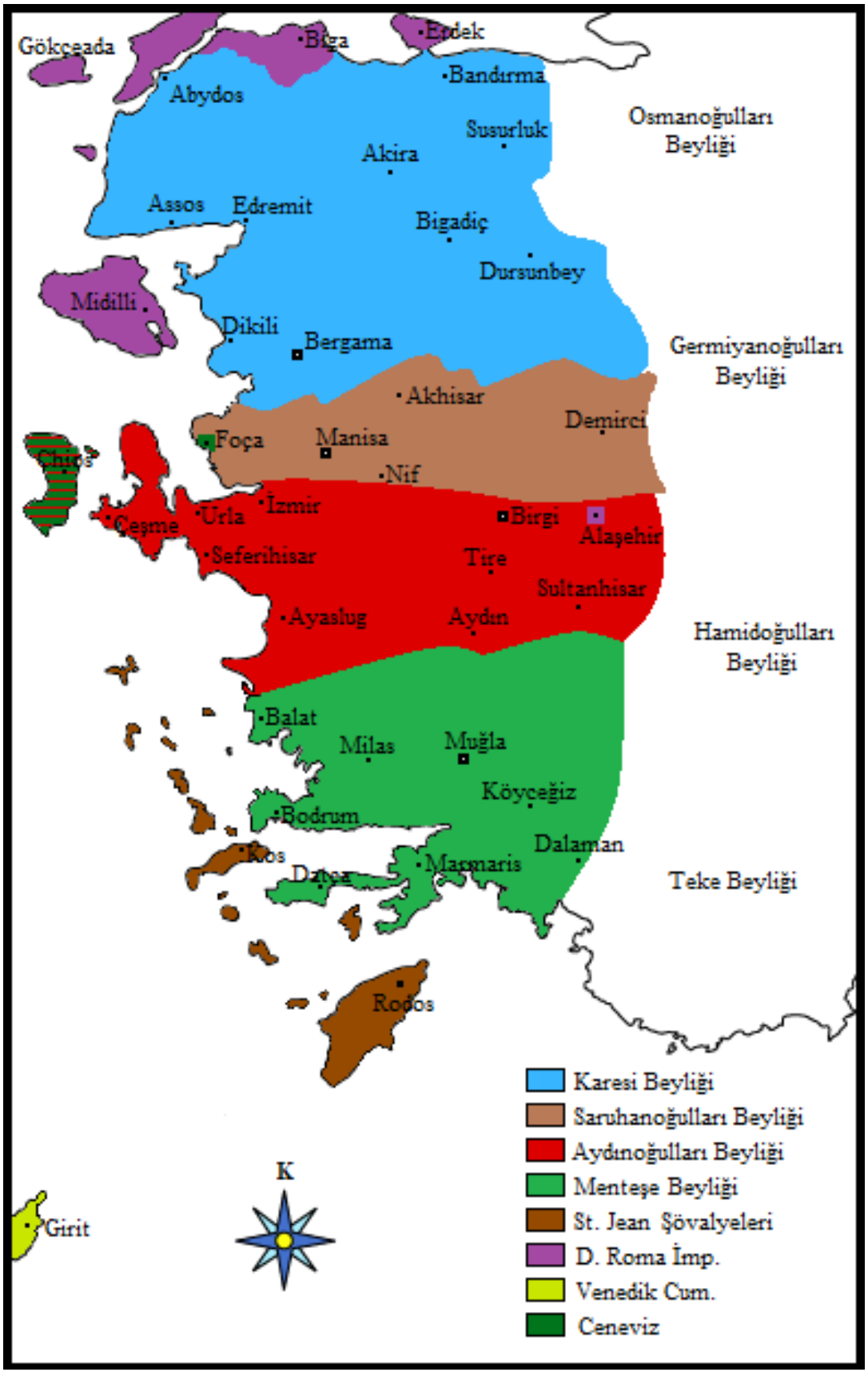
Zachariadou, E. (1983). *Trade and Crusade: Venetian Crete and the Emirates of Menteshe and Aydin (1300-1415)*. Venice: Istituto Ellenico di Studi Bizantini e Postbizantini di Venezia per Tutti İ Paesi del Mondo.

EKLER

Ek-1. Çaka Beyliği Haritası

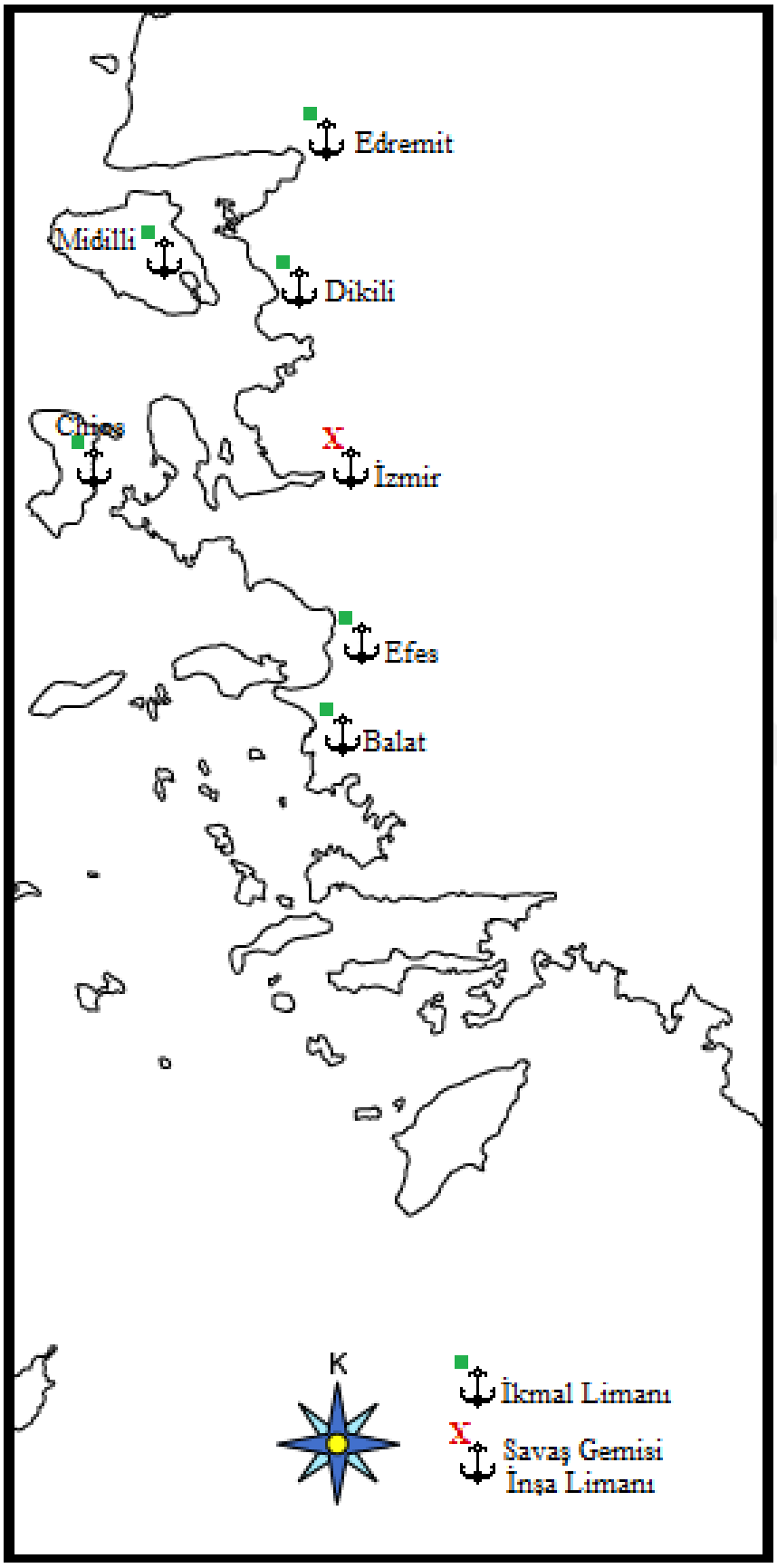
Ek-2. 1331 Tarihli Batı Anadolu Türk Beylikleri Haritası.

Ek-3. Batı Anadolu Beyliklerinin Önemli Askeri Limanları.

Ek-4. Doğu Roma İmparatorluğu'nun Batı Anadolu'daki Önemli Limanları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Umut BAYAR

Uyruğu : T. C.

Doğum Yeri : Altındağ

Doğum Tarihi : 27.03.1992

Medeni Hali : Bekâr

Eğitim

Derece	**Eğitim Birimi**	**Mezuniyet Tarihi**
Yüksek Lisans	Gazi Ü.- Orta Çağ Tarihi	2015- Devam Ediyor
Lisans	Ankara Ü. -Tarih	19.06.2015

İş Deneyimi	**Yer**	**Görev**

Yabancı Dil

İngilizce (2018 Yökdil 66.25)

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

